

**Leila, izobraževanje in raziskovanje d.o.o.**

## **ETIKA ZA PREDŠOLSKE OTROKE**

**(avtorji: Marinko Irena, Marinko Jurij, Alič Cirila, Benec Čuk Ema, Burjek Janja, Emeršič Metod, Ipavec Nina, Istenič Vesna, Jerina Martina, Kržič Katarina, Le Roux Neža, Nidorfer Anja, Opeka Tina, Rezan Gültekin Rabia, Slakan Urška, Ünlükahraman Güllü, Zori Nalan, Zrimšek Pavlina)**

**Ta raziskava je nastala kot del projekta Erasmus+ Ethical values for preschool children in je bila financirana iz the sredstev.**

### **Izjava**

Informacije v tej raziskavi so namenjene splošni vzgoji. Prizadevamo si, da bi posredovali ažurirane in pravilne informacije vendar ne moremo zagotoviti, da bi bili podatki popolnoma celoviti, natančni, zanesljivi, primerni in dosegljivi. Če se zanašate na spodnje podatke, je to na vašo odgovornost. V nobenem primeru ne moremo biti odgovorni za izgubo ali škodo vključno z omejitvami, posrednimi ali posledičnimi izgubami ali škodo oziroma za izgubo ali škodo, ki nastane zaradi izgube podatkov v zvezi s to raziskavo.

Naslov: Etika za predšolske otroke

Authors: Marinko Irena, Marinko Jurij, Istenič Vesna, Alič Cirila, Benec Čuk Ema, Burjek Janja, Emeršič Metod, Ipavec Nina, Jerina Martina, Kržič Katarina, Le Roux Neža, Nidorfer Anja, Opeka Tina, Rezan Gültekin Rabia, Slakan Urška, Ünlükahraman Güllü, Zori Nalan, Zrimšek Pavlina

Vrsta: Raziskovalna študija

Izdala in založila: Leila d.o.o.

Leto izida: 2016

Izdaja: 1. izdaja

ISBN

© Copyright Leila d.o.o., 2016

Kopiranje in razmnoževanje brez pisnega dovoljenja Leila d.o.o. je prepovedano.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

373.2(0.034.2)

37.015.31:316.752(0.034.2)

ETIKA za predšolske otroke [Elektronski vir] : [raziskava] / [by Marinko Irena ... et al.].  
- 1. izd. - El. knjiga. - Ljubljana : Leila, 2016

Način dostopa (URL): [http://vrtec.leila.si/download/etika\\_za\\_predsolske\\_otroke.pdf](http://vrtec.leila.si/download/etika_za_predsolske_otroke.pdf). - Na vrhu nasl. str.: Erasmus+

ISBN 978-961-91608-4-8 (pdf)

1. Marinko, Irena, 1953-

287373824

## POVZETEK

Ta raziskava je del projekta Erasmus+, *Etične vrednote za predšolske otroke*. Cilj raziskave je prispevati k vrednotam, ki naj bi jih posredovali predšolskim otrokom. Namenjena je predvsem vzgojiteljem in staršem predšolskih otrok, pa tudi vsem drugim, ki si prizadevajo za kvalitetno predšolsko izobraževanje.

Teoretični del raziskave vsebuje kritični pregled literature o vrednotah med predšolskimi otroci, analizo izobraževanja o vrednotah v treh vrtčevskih kurikulumih in analizo visokošolskih študijskih programov za vzgojitelje v sodelujočih državah. Pregled literature nam predstavi mnjenja relevantnih raziskovalcev o vrednotah med predšolskimi otroci ter o vlogi staršev in učiteljev pri razvoju vrednot. Analiza kurikulumov za vrtce prikaže, da so določene vrednote sicer vključene v izobraževanje predšolskih otrok, vendar v glavnem kot načela in cilji, medtem ko manjkajo dejavnosti za posredovanje etike. Analiza visokošolskih programov za vzgojitelje pa dokazuje, da se ti tekom študija bolj malo seznanijo z etiko.

Empirični del raziskave daje vpogled v mnjenja o vrednotah med predšolskimi otroci, starši predšolskih otrok in vzgojitelji v Sloveniji in v Turčiji. Intervjuji, opravljeni z otroci v vrtcih sodelujočih organizacij, kažejo, da se otroci zavedajo številnih vrednot, ki so del vsakdanjega življenja v vrtcu. Raziskava med starši prikazuje, katere vrednote se zdijo staršem najpomembnejše. Raziskava vrednot med vzgojitelji pa kaže, kako o vrednotah razmišljajo vzgojitelji in kako jih skušajo posredovati otrokom. Empirične raziskave so bile opravljene na manjših vzorcih, ki niso reprezentativni, vendar pa z njihovo pomočjo vidimo, kako o vrednotah razmišljajo v vrtcih, ki so vključeni v projekt.

Raziskovalna študija se zaključi s smernicami za možne izboljšave kurikulumov s pomočjo dejavnosti, ki lahko prispevajo k izobraževanju predšolskih otrok na področju moralne vzgoje in s predlogom za uvedbo etike v visokošolsko izobraževanje vzgojiteljev.

Raziskovalna metodologija vključuje kritičen pregled literature, analizo kurikulumov v vrtcih, analizo visokošolskih učnih načrtov za vzgojitelje, statistično analizo intervjujev z otroci ter vprašalnikov, ki so jih izpolnili starši in vzgojitelji otrok v vrtcih.

Ključne besede: etika, vrednote, predšolsko izobraževanje, predšolski otroci, vzgojitelji, starši predšolskih otrok

## **ABSTRACT**

This research is a part of the Erasmus+ project, *Ethical values for preschool children*. The research intends to contribute to values that should be transmitted to preschool children. It is meant especially for kindergarten teachers and parents of preschool children and for all others who strive to a quality preschool education.

The theoretical part of the research includes a critical survey of literature on values among preschool children, analysis of value education in three curricula for kindergartens and analysis of university programmes for preschool teachers in the participating countries. The literature survey presents opinions of relevant researchers about values among preschool children and about the role of parents and teachers in development of values. Analysis of the preschool curricula shows that some values are included in preschool education as aims and principles but there are no activities developing value education. Analysis of the university programmes for preschool teachers proves that the students acquire rather poor knowledge of ethics during their studies.

The empirical part of the research enables an insight into the opinions about values among preschool children, their parents and teachers in Slovenia and in Turkey. Interviews made with the children of the participating organizations show that they are aware of many values which are a part of the everyday life in the kindergarten. Research of parents' opinions presents which values they find the most important. Research of values among the kindergarten teachers shows how teachers think about values and how they try to transmit them to the children. Empirical research was made on smaller samples which are not representative but they help to recognize how kindergartens included in the project think about values.

The research study is concluded with guidelines for possible improvements of the curricula mainly by activities that can contribute to values education of preschool children and by suggestion that ethics should be introduced in the university education of preschool teachers.

The research methodology includes critical survey of literature, analysis of the kindergarten curricula, analysis of the university programmes for preschool teachers, statistical analysis of

interviews with children and of the questionnaires completed by parents and teachers of preschool children.

Key words: ethics, values, preschool education, preschool children, kindergarten teachers, parents of preschool children.

## VSEBINA

ABSTRACT .....	5
1 PREGLED LITERATURE .....	8
1.1. UVOD .....	8
1.2. VREDNOTE V PREDŠOLSKEM IZOBRAŽEVANJU .....	12
1.3 VLOGA STARŠEV PRI RAZVOJU VREDNOT PREDŠOLSKIH OTROK .....	17
1.4 VLOGA VZGOJITELJEV PRI RAZVOJU VREDNOT PREDŠOLSKIH OTROK ...	22
2 VREDNOTE V UČNIH NAČRTIH VRCEV .....	27
2.1 ANALIZA SLOVENSKEGA KURIKULA ZA VRTCE .....	27
2.2 ANALIZA PROGRAMA MONTESSORI (ANGELIN VRTEC) .....	31
2.3 ANALIZA TURŠKEGA PREDŠOLSKEGA UČNEGA NAČRTA .....	34
2.4 PRIMERJAVA VREDNOT V TREH PREDŠOLSKIH KURIKULIH .....	37
3 ŠTUDIJSKI PROGRAMI ZA VZGOJITELJE .....	40
3.1 OSNOVNE INFORMACIJE O ŠTUDIJSKIH PROGRAMIH ZA VZGOJITELJE PREDŠOLSKIH OTROK .....	40
3.2 PREDMETI NA TEMO ETIKE V VISOKOŠOLSKIH PROGRAMIH V SLOVENIJI IN TURČIJI 2015 .....	47
4 INTERVJUJI S PREDŠOLSKIMI OTROKI O VREDNOTAH .....	53
5 ANALIZA VPRAŠALNIKOV ZA STARŠE .....	81
6 ANALIZA VPRAŠALNIKOV ZA VZGOJITELJE .....	106
7 SMERNICE ZA POSREDOVANJE VREDNOT PREDŠOLSKIM OTROKOM .....	144
7.1. SWOT ANALIZA IZOBRAŽEVANJA O VREDNOTAH V VRTCIH .....	144
7.2 SMERNICE ZA NADALJNI RAZVOJ .....	147
8 ZAKLJUČKI .....	150
VIRI .....	155

# 1 PREGLED LITERATURE

## 1.1. UVOD

**Raziskava je del projekta Erasmus+ Etične vrednote za predšolske otroke**, katere učinki so namenjeni predvsem otrokom, vzgojiteljem in staršem predšolskih otrok. Projekt vsebuje štiri pomembne rezultate: raziskovalno študijo, priročnik s primeri dejavnosti za posredovanje moralne vzgoje predšolskim otrokom, predlog novih učnih načrtov za posredovanje etike vzgojiteljem in usposabljanje vzgojiteljev in staršev za izvajanje dejavnosti na področju moralne vzgoje.

Raziskovalna študija predstavlja mnenja relevantnih avtorjev o vrednotah za predšolske otroke in o vlogi staršev in vzgojiteljev pri razvijanju vrednot, analizira kurikule za vrtce, na osnovi katerih delajo sodelujoče organizacije in ugotavlja prisotnost vrednot v študijskih programih, po katerih se izobražujejo vzgojitelji, na koncu pa prikaže vpogled v mnenja otrok, staršev in vzgojiteljev o vrednotah.

Priročnik Vrednote za predšolske otroke predstavlja vrsto dejavnosti, ki lahko staršem in vzgojiteljem pomagajo pri moralni vzgoji otrok. Ker pri projektu sodelujemo različni vrtci, so dejavnosti podane kot primeri, ki jih bodo nekateri lahko uporabili, drugi pa ne – v skladu s kurikulumom, na podlagi katerega delajo in v skladu z lastnimi prepričanji.

Analiza študijskih programov vzgojiteljev podaja pregled vrste visokošolskih predmetov na temo etika, moralna vzgoja, vrednote itd. v različnih državah. Raziskava prikazuje, da tudi razvite države kot ZDA ali Velika Britanija ne izvajajo veliko predmetov, ki bi vzgojitelje seznanjali, kako predšolske otroke učiti etiko ali moralno vzgojo. Kljub temu so avtorji našli in opišejo nekaj zanimivih vsebin ter predlagajo, kako naj bi jih prilagodili za uporabo v slovenskih oziroma turških visokošolskih programih. Predlagajo tudi kratko usposabljanje za vzgojitelje, ki so diplomirali na visokih šolah, katerih programi niso vsebovali takšnih predmetov.

Video usposabljanje, namenjeno vzgojiteljem in staršem, vsebuje vrsto dejavnosti, s katerimi je mogoče med predšolskimi otroci razvijati vrednote kot so odgovornost, spoštovanje,



razumevanje kaj je prav in kaj narobe, samozavest, vljudnost, pomoč drugim, sodelovanje, prijateljstvo, razvoj domišljije, poštenost, ljubezen, hvaležnost itd.

Raziskovalna študija, priročnik s primeri dejavnosti, analiza študijskih programov vzgojiteljev in online izobraževanje so namenjeni predvsem temu, da se posreduje vrednote otrokom in da vzgojitelji in starši dobijo v roke primere, kako naj to naredijo. Na osnovi ugotovitev pa bomo tudi predstavnikom javne uprave in drugim, ki naj bi poskrbeli za boljšo predšolsko vzgojo, posredovali iniciativo, da bi naredili potrebne korake za spremembe predšolskega kurikula.

**Raziskovalna študija** navaja mnenja sodobnih relevantnih avtorjev o pomenu etike, morale oziroma vrednot, ki naj bi jih vzgojitelji posredovali otrokom v vrtcu in na kakšne načine naj bi to izvedli. Izhajali smo iz ugotovitve, da se vzgojitelji pogosto sprašujejo, kako naj vpletejo v vsakdanje dejavnosti več moralne vzgoje, pri tem pa imajo na razpolago bistveno manj izobrazbe in pripomočkov kot pri izobraževanju otrok v matematiki, družbi, naravi, umetnosti, športu itd. Kakor razvidno iz kasnejših poglavij, študenti predšolske vzgoje nimajo veliko priložnosti, da bi se seznanili z vrednotami oziroma moralnim razvojem predšolskih otrok, ker so takšni predmeti v visokošolskih programih za vzgojitelje redki in niso obvezni. Kurikuli za vrtce v Sloveniji in v Turčiji sicer pogosto omenjajo vrednote kot cilje in načela, ne vsebujejo pa dejavnosti, ki bi jih vzgojitelji lahko uporabili pri vsakdanjem delu. Ker študenti predšolske vzgoje tekom visokošolskega izobraževanja pridobijo premalo znanja o etiki, morali, vrednotah, moralni vzgoji itd. in tudi kurikuli za vrtce ne vsebujejo dejavnosti za razvijanje vrednot v vrtcih, le redki vzgojitelji izvajajo načrtno posredovanje vrednot. Na nepoznavanje osnovnih zakonitosti moralnega razvoja in ustreznih vzgojnih prijemov opozarja tudi slovenski avtor Kroflič (1997).

V raziskavi pogosto uporabljamo izraze kot so vrednote, morala, etika, proces moralnega oblikovanja, izobraževanje o vrednotah, moralna vzgoja itd., zato na začetku navajamo kratke opredelitve najpogosteje uporabljenih pojmov. Ne spuščamo pa se v podrobnejšo razpravo o različnih pomenih enega ali drugega izraza, ker je primarni cilj raziskave predvsem ugotoviti, ali in katere vrednote po mnenjih relevantnih avtorjev lahko posredujemo predšolskim otrokom, kaj o tem menijo starši in vzgojitelji in prikazati, kakšne osnove za posredovanje vrednot predšolskim otrokom dobijo vzgojitelji na osnovi visokošolskega izobraževanja in na osnovi kurikula.

Raziskava upošteva teorijo Hoffmana o empatiji in njenem odnosu do socialnega obnašanja in moralnih načel oziroma njegovo mnenje, da so zmožnost vživeti se v čustva drugega in skrb za druge bistvene za preživetje človeka, da prispevajo h kvaliteti življenja in bogastvu socialnih interakcij (Hoffman, 2000, 3- 4). Zgodnje prosocialno vedenje je motivirano z egocentrizmom zaradi otrokove želje, da bi zmanjšal stiske ob empatiji. Ko pa se otrok razvija in je sposoben upoštevati čustva in potrebe drugih, postane bolj prosocialen in altruističen. Tomasello in Vaish navajata, da je moralnost z razvojnega stališča sodelovanje, ki zahteva, da ljudje kot posamezniki bodisi potlačijo svoje osebne interese ali jih prilagodijo tako, da so enaki interesom drugih (Tomasello, M. in Vaish, A., 2012).

Vrednote so življenjski cilji, smernice, ideje in etična vodila, s pomočjo katerih posamezniki ali družbene skupine ocenjujejo sebe in okolje, v katerem živijo. Posamezniku nudijo oporo pri njegovem življenjskem slogu, opredeljujejo, kaj je pomembno in vredno truda. So vitalnega pomena za družbo, saj usmerjajo ravnanja ljudi (Priporočila o načinih oblikovanja in uresničevanja vzgojnega načrta osnovne šole, 2008).

Po Vukasoviču (1993, 19-24) je morala ena od primarnih življenjskih potreb človeka, ki je nastala kot vrsta pravil, smernic, običajev, idealov in pri kateri gre za ravnanja, obnašanja, delovanja, presojanja tako za posameznika kot družbe. Raziskava uporablja besedi morala in etika v enakem pomenu in se ne pogloblja v to, ali pomenita eno in isto (kakor navaja Šter, 1994, 5).

Moralna vzgoja je zagotavljanje takšnih pogojev življenja in učenja v vrtcu, ki prispevajo k optimalnemu razvoju otrokovih osebnostnih potencialov in upoštevajo temeljne otrokove psihološke pravice po varnosti, sprejetosti in spodbujanju osebnostne rasti in postopnega osamosvajanja (Kroflič, 1997). Glede na procesno-razvojni model moralne vzgoje (Kroflič in sodelavci, 1997) vzgojitelj izvaja vzgojo kot način vodenja in usmerjanja otrok tako, da otroka pripravlja na uporabo lastnega uma in ustvarjalnosti, pri čemer otroke in njihove starše seznanja s cilji vzgoje, uporablja nedirektivne stile poučevanja in vzgajanja, ki spodbujajo k otrokovemu aktivnemu in odgovornemu odkrivanju resnic in iskanju moralnih načel, omogočajo vplivanje otrok na izbiro vsebin in metod poučevanja v skladu z lastnimi interesi in zmožnostjo dojetanja. Na proces moralnega oblikovanja je treba gledati kot na celoto in moralne vzgoje ne moremo omejiti samo na seznanjanje otrok z etičnimi vsebinami, saj je naloga moralne vzgoje tudi razvoj duha in ne le glave (Kroflič, 1997). Potrebno bi bilo

spodbujati tako vzgojo, ki ne bi enostransko poudarjala le določenih vrednot (Marentič Požarnik, 2000).

Ta projekt in različni deli raziskovalne študije v veliki meri obravnavajo mnenja o vrednotah, vrtčevske kurikule in izobraževanje vzgojiteljev v Sloveniji in Turčiji – dveh državah s precej različno zgodovino, kulturo, gospodarstvom itd. Glede na World Values Survey to povzroča tudi razlike med slovenskimi in turškimi vrednotami v vzgoji otrok. Vrsta avtorjev meni, da so najpomembnejše vrednote pri vzgoji otrok v Turčiji ubogljivost in lepo vedenje, medtem kot naj bi bili intelektualna neodvisnost in domišljija turškim staršem manj pomembni (Acevedo et al., 2013). V Sloveniji so najbolj cenjene vrednote za vzgojo otrok samostojnost, strpnost, odgovornost, odločnost in domišljija, medtem ko dobro obnašanje ni videti tako pomembno (Turnšek et al., 2010). Vendar pa te razlike na naš projekt in na raziskovalno študijo niso imele veliko vpliva. Po eni strani je raziskovalna študija vključila literaturo iz različnih koncev sveta in ne samo slovenskih in turških raziskovalcev. Po drugi strani pa primeri moralne vzgoje ne silijo vzgojiteljev, staršev in drugih bralcev, da bi morali upoštevati določene vrednote, pač pa prepuščajo izbiro njihovemu prepričanju.

Raziskava se tudi ne pogloblja v vprašanja o tem, kakšen vpliv bi lahko imela na vrednote religija. Obstajajo raziskave, da vera vpliva na vzgojo otrok (Acevedo et al., 2013), vendar je bilo za nas pomembno ugotoviti predvsem, kakšne vrednote naj bi posredovali predšolskim otrokom in koliko so vzgojitelji usposobljeni za posredovanje teh vrednot oziroma če imajo za to ustrezne pripomočke.

## **1.2. VREDNOTE V PREDŠOLSKEM IZOBRAŽEVANJU**

Poglavje predstavlja pomen dveh glavnih družbenih institucij, ki posredujeta vrednote predšolskim otrokom, namreč družina in vrtec, navaja mnenja relevantnih avtorjev o tem, da je treba z vrednotami seznanjati že predšolske otroke in katere vrednote predšolski otroci razumejo.

### **Glavni družbeni instituciji, ki otrokom posredujeta vrednote, sta družina in vrtec.**

Posamezniki, družba in človeštvo lahko obstajajo, živijo skupaj v harmoniji in v miru ter preživijo, če spoštujejo in uresničujejo vrednote (Aydin in Akyol Gurler, 2012). Vrednote, ki vodijo naše obnašanje, pomagajo ustvarjati način razmišljanja posameznikov, razumeti svet in dajejo pomen razvoju družbenega okolja (Hokeleki, 2011). Varovanje in prenos vrednot iz generacije v generacijo je zelo pomembno za kvaliteto življenja. Vrednote se prenašajo iz ene v drugo generacijo preko mnogih ljudi in ustanov. Družina je najbolj osnovna institucija, ki prenaša vrednote od ene na drugo generacijo in pripravlja otroke na življenje v družbi, saj je prva družbena struktura, v kateri so ljudje rojeni, v kateri se jih vzgaja, skrbi zanje in se jih varuje (Sengun, 2013). Tudi vrtec je pomemben za razvoj otrok (Arslan, 2010). Otroci se v vrtcu socializirajo in začnejo pridobivati socialne vrednote, vedenje in obnašanje, ki se ga od njih pričakuje (Dinc, 2011). V predšolskem obdobju otroci posnemajo vedenje staršev in vzgojiteljev in si jih vzamejo za zgled. Obnašanje staršev in vzgojiteljev in njihova drža proti otrokom so med najpomembnejšimi viri informacij za otroke (Nesliturk, 2014). Schultzeva in drugi (2011) ugotavljajo, da socialno-čustveno učenje v predšolskem obdobju postavlja temelje za bodoče vedenje otrok v šoli. Rezultati njihove študije so pokazali, da je učenje otrok na tem področju vplivalo na pozitivne spremembe v obnašanju otrok.

**Več avtorjev (Johansson et al., 2014) trdi, da bi se morala moralna vzgoja pričeti v predšolskem obdobju,** ker je to pomembno za tolerantno in odgovorno družbo. Med prvimi sta to predlagala Piaget in Kohlberg. Kohlberg je verjel, da bi se morali otroci učiti moralnih vrednot s pomočjo moralnih dilem (Kohlberg, 1978) in da vzgojitelji igrajo ključne vloge v moralnem izobraževanju. Učitelji bi morali biti dober vzor in bi morali otroke poučevati na kreativne načine, poskrbeti za takšno okolje, v katerem bi lahko otroci konstruktivno raziskovali moralne teme, saj so otroci dojemljivi za vtise in posnemajo tiste, ki jih občudujejo. Kohlberg s svojo stopenjsko teorijo razvoja moralne presoje še danes predstavlja

temelj za načrtovanje moralne vzgoje (Devjak, 2005, 60) v ZDA in v nekaterih evropskih državah. V Kohlbergov model pravične skupnosti se vključuje tudi procesno razvojni model moralne vzgoje (Kroflič, 1997). Alpoqe (2011) navaja, da imajo otroci, ki osvojijo vrednote že v predšolskem obdobju, več samozavesti, se lahko odločajo, dobro rešujejo svoje problem in da to pripomore, da so srečnejši. Kroflič (1997) trdi, da je po sodobnih razvojnih teorijah moralna vzgoja v zgodnjem otroštvu posebej pomembna, ker se v tem času odvija razvoj nekaterih, za moralno delovanje ključnih osebnostnih lastnosti. Tudi Jarc (2014) pravi, da so predšolski otroci med tremi in šestimi leti izjemno dovzetni za razvoj značaja in obnašanja. Montessori vrtci učijo otroke, naj spoštujejo delo drugih otrok in počakajo, da dobijo predmet, ki ga želijo. To predstavlja spremembo in prilagoditev otroka ter začetek življenja v družbi. Družba ni osnovana na individualnih željah, pač pa na več dejavnostih, ki zahtevajo čakanje, potrpljenje, odpoved, disciplino (Montessori, 2011).

**Med najpomembnejšimi vrednotami za predšolske otroke** med 3 in 6 leti so skrb za druge, kaj je prav in kaj narobe, pomoč drug drugemu in pripravljenost deliti stvari (recipročnost). Johanssonova in drugi (2014) so raziskovali, kako predšolski otroci razumejo vrednote in pravila, ki so se nanašala predvsem na obravnavo drugih in sodelovanje v šoli. Osredotočili so se na vprašanja: kaj pomeni narediti v šoli pravo stvar, kakšna so pravila, kdo odloča o pravilih, kaj se zgodi, ko se ne držimo pravil. Otroci so menili, da so naredili nekaj prav, če so pokazali skrb za blaginjo drugih. Pri pogovorih o tem, kaj naj bi bilo narobe, so pogosto omenjali, da se ne sme prizadeti drugih ljudi. Pomembne vrednote so se jim zdele medsebojna pomoč in delitev stvari ter vzajemnost. V zvezi s tem, da se ne sme prizadeti drugih, so navajali moralne razloge in interpretirali prepiranje in škodovanje drugim celo v smislu, da se ne sme raniti občutkov drugih ljudi. Pri razpravljanju o tem, kaj pomeni delati nekaj narobe, so otroci navajali udarce, porivanje, hudobnost, zbadanje, uničevanje lastnine drugih, ščipanje, brcanje, praskanje itd. V zvezi s poštenostjo so naštevili prijaznost, vljudnost, pomoč drugim itd. Otroci so med vrednotami navajali tudi družbene običaje in navade kot vljudnost, uporaba prijaznih besed, ravnanje v skladu s tem, kar se pričakuje oziroma kakor je najbolje možno. Narediti stvari kot je prav, pomeni deliti stvari, biti prijateljski, vključevati v igro druge. Raziskava je pokazala, da otroci že razumejo zlato pravilo: delaj z drugimi tako, kot želiš, da delajo drugi s tabo – vzajemnost.

Petersonova in Siegal (2002) sta se osredotočila na problem razumevanja laži in napak med predšolskimi otroci. Odkrila sta, da so otroci 3 let že pravilno razlikovali med lažmi in

napakami (mnogo bolje, kot so pričakovali). Predšolski otroci so pripisovali večjo krivdo informirani osebi, ki je namenoma goljufala, kot pa neobveščeni osebi, ki je verjela, da govori resnico. Petersonova in Siegal navajata, da je podobno visok nivo zavedanja ugotovljen tudi v študiji, ki so jo opravili Gilli, Marchetti, Siegal in Peterson, ki so testirali skupino italijanskih predšolskih otrok.

Avstralska študija (Wainman et al, 2012) je raziskala mnenja predšolskih otrok o vključevanju drugih v igro. V navedeni študiji so avtorji raziskovali, kako pet do osemletni otroci razmišljajo o vključevanju/izključevanju na osnovi spola ali etnične pripadnosti in kako otroci utemljujejo svoje odločitve. Otroke so vprašali, če se hočejo igrati z nekom, ki je drugega spola ali druge barve kože, če naj bi takšnega otroka vključili v igro in zakaj so se odločili za tak ali drugačen odgovor. Najdbe kažejo, da se je večini otrok zdelo izključevanje, ki temelji na spolu ali etnični pripadnosti, napačno, vendar pa so otroci razlikovali med obema vrstama izključevanja. V skladu s prejšnjimi raziskavami pa so otroci izrazili mnenje, da je izključevanje na osnovi spola bolj utemeljeno kot na osnovi etnične pripadnosti. Raziskava je pokazala, da je bila večina otrok inkluzivna in je zavračala misel, naj bi se ne igrala z nekom, ki je drugega spola ali barve.

Kopnina (2013) je raziskovala odnos do potrošništva med holandskimi otroci (ta raziskava je bila opravljena med otroci, starimi 7 – 9 let, ne med predšolskimi). Potrošništvo je eden od največjih faktorjev, ki prispevajo k sodobni okoljski krizi v smislu, da svet potroši preveč energije in materiala, da bi se vzdrževal. Skrb za okolje je postala pomemben del izobraževanja, vendar pa je preveliko potrošništvo v predšolskem izobraževanju še vedno redko obravnavana tema. Kopnina trdi, da bi bilo treba izobraževalne module oziroma učne načrte za zmanjšanje potrošništva (trajnostno, odgovorno, zeleno) šele razviti. Njena študija, ki raziskuje odnos otrok in njihovih staršev do potrošništva, je razkrila, da so otroci o potrošništvu navadno razpravljali v povezavi z okoljskimi problemi in izrazili relativno visoko zaskrbljenost za okolje. Otrokom se je zdelo trajnostna potrošnja edina rešitev problemov. Vendar pa je Kopnina odkrila razlike med tremi različnimi skupinami otrok. Tisti, ki so pripadali relativno bogati družbi, so se čutili krive zaradi prevelike potrošnje, medtem ko je ena od skupin, v kateri so bili pretežno priseljenci, gledala na potrošnjo kot nekaj zaželenega.

Ojala and Talts (2007) sta primerjala učne dosežke otrok med finskimi in estonskimi vrtci, med drugim tudi na področju etike. Pri etiki so otroci v Helsinkih dosegli precej višje ocene kot tisti v Tallinu. Smernice finskega predšolskega učnega načrta se nanašajo na podpiranje otrokove pozitivne samopodobe, njihove sposobnosti učenja, spodbujajo otroke, da razmišljajo o tem, kaj je prav in kaj je narobe, razvijajo otrokove občutke za naravo in za okolje, ki ga ustvarja človek. Pedagoška strategija poudarja pomen pristopa, osredotočenega na otroke. Estonski kurikulum za predšolsko izobraževanje posebej poudarja razvoj otrokovih intelektualnih, družbenih in fizičnih sposobnosti, na katere se gleda kot na obveznosti, ki bi jih otroci morali doseči, preden vstopijo v šolo. Otroci so deležni kar precej učenja števil, črk, pisanja itd. Finski predšolski otroci so dobili veliko boljše povprečne ocene v etiki kot estonski (posebno deklice). Učni dosežki v znanosti in okolju, zdrava samozavest ter fizični in motorični razvoj pa sta bila višja v estonskih vrtcih. Avtorja menita, da je poučevanje etike za estonske otroke precej težje kot za finske, ker estonsko predšolsko izobraževanje kombinira značilnosti nedavne totalitarne družbe in poskuse, da bi dosegli nivo razvitih držav. Vendar pa se tudi sprašujeta, če ne prihaja do takšnih razlik zato, ker daje izobraževanje vzgojiteljev na Finskem več znanja na določenih področjih, kot je ravno etika.

Craig (2009) navaja, da se lahko predšolske otroke seznanja z osnovnimi vrednotami kot so delitev stvari z drugimi, spoštovanje, potrpežljivost, kar vse pripomore k interakciji z drugimi posamezniki.

Cavalettijeva (2008) poudarja kot vidik etičnega razvoja v predšolskem izobraževanju tudi versko izkušnjo. Navaja, da učenje v predšolskem obdobju prispeva k harmoničnemu razvoju otroka in da ga pripravlja na kasnejša leta.

Nekatere sodobne raziskave vrednot in pravil v predšolskem izobraževanju so izvedene s stališča otrok. Zamisel o otrocih kot aktivnih subjektih izgrajevanja vrednot je pridobila mednarodno pozornost v zadnjih letih. Broström (2012) trdi, da so otroci aktivni subjekti in udeleženci, ki imajo glede na Konvencijo o pravicah otroka legitimno osnovo za svoja stališča. Seveda pa glas otrok ni to, kar naj bi bil. Hreinsdottir and Davidsdottir (2012) poročata, da islandski nacionalni kurikulum za vrtce poudarja aktivno sodelovanje otrok pri načrtovanju in ocenjevanju vrtcev, vendar pa otroci pogosto nimajo nobene moči in morajo poslušati odrasle.

To poglavje kaže, da so glavne družbene institucije, ki vplivajo na predšolske otroke, družina in vrtci ter navaja vrsto relevantnih avtorjev, ki prikazujejo pomen prenašanja vrednot na predšolske otroke. Med prve raziskovalce, ki so poudarjali pomen moralne vzgoje v predšolskem obdobju spadata Piaget in Kohlberg; do danes pa se je s to tematiko ukvarjalo veliko raziskovalcev iz različnih koncev sveta, ki prikazujejo, kako in katere vrednote je treba oziroma je mogoče posredovati predšolskim otrokom: spoštovanje dela drugih otrok, čakanje, potrpežljivost, odpoved, disciplina (Montessori), kaj pomeni narediti nekaj prav in narobe, skrb za druge, da se ne sme prizadeti drugih, medsebojna pomoč, delitev stvari z drugimi, vzajemnost, da je treba biti prijazen, vljuden, narediti tisto, kar se v razredu/igralnici pričakuje, se potruditi, biti prijateljski, vključevati v igro druge (Johansson et al), ceniti resnico (Peterson and Siegal), spodbujati otroke, da razmišljajo o tem, kaj je prav in kaj je narobe, razvijati otrokove občutke za naravo in za okolje, ki ga naredi človek (Ojala and Talts), vključevanje/izključevanje na osnovi spola in etnične pripadnost (Wainman in drugi), delitev stvari z drugimi, spoštovanje, potrpežljivost (Craig), vera (Cavalletti) in da ni prav, če ljudje preveč trošijo (Kopnina).

Te vrednote smo uporabili kot osnovo za empirično raziskavo v drugem delu raziskave, pa tudi za nadaljnje delo na projektu.



### ***1.3 VLOGA STARŠEV PRI RAZVOJU VREDNOT PREDŠOLSKIH OTROK***

Poglavje predstavlja mnenja relevantnih avtorjev o vlogi staršev pri razvoju vrednot predšolskih otrok, katere vrednote se zdijo staršem pomembne, na kakšne načine lahko starši predšolskim otrokom privzgojijo vrednote, kakšne oblike usposabljanja staršev obstajajo za izboljšanje vzgajanja otrok o vrednotah in da je pomembno tudi sodelovanje med starši in vzgojitelji.

Malti et al. (2013) trdijo, da **starši igrajo zelo pomembno vlogo** v razvoju moralnih čustev in da otroci potrebujejo podporo staršev. Starši so pomembni za moralno vzgojo svojih otrok zato, ker predstavljajo model, ki mu otroci sledijo. Starši učijo otroke, kako naj se obnašajo in njihovo poučevanje je odvisno od njihovega lastnega prepričanja o moralnosti (Camodeca, 2015). White in Matawie (2004) navajata, da moralno mišljenje staršev napoveduje moralo njihovih otrok in da na ta odnos vplivajo socializacijski procesi kot zveze, prilagodljivost in pozitivna komunikacija.

Tudi Kovačič Peršin (2013) pravi, da otrok asimilira vrednote predvsem zaradi svojih staršev, katerih vedenje je zanj model. Otrok prejme prve spodbude za zaznavanje vrednot preko ljubečega odnosa staršev v prvih letih življenja. V tem odnosu brezpogojne ljubezni se otrok počuti sprejetega in varnega, zato odgovori z zaupanjem in ljubeznijo. Skrb staršev spontano vodi otroka v odgovoren odnos proti drugim ljudem in odgovornost je osnovno moralno obnašanje. Skoraj nemogoče je nadomestiti ljubeč starševski odnos.

Žorž (2012) navaja, da otrok sprejema vrednote na zelo konkretni ravni – na čustveni osnovi – ker te prihajajo od staršev in ker pridobi naklonjenost staršev, če spoštuje njihove zahteve, ukaze, prepovedi. Izobraževanje otrok o vrednotah se prične na preprost način – s tistim, kar vsak starš ve. Pomembno je, da znajo starši razložiti, zakaj nekaj zahtevajo – da spodbudijo otrokovo radovednost. Ko je otrok sposoben abstraktnega mišljenja, pa je pomembno, da te razlage postanejo bolj duhovne.

Kljub zgornjim navedbam pa vse raziskave ne dokazujejo, da bi starši razumeli svojo vlogo kot izobraževalci. Zellman in drugi (2013) so opravili raziskavo (med fokusnimi skupinami

maroških staršev) o tem, kako se pri vzgoji in izobraževanju predšolskih otrok vidijo starši in so ugotovili, da starši ne verjamejo, da izkušnje otrok v prvih letih življenja vplivajo na intelektualni razvoj ali šolski uspeh in se jim intelektualno stimuliranje otrok ne zdi vrednota.

De Leonova (2012) je ugotovila, da **starši**, ki so sodelovali v raziskavi o pozitivnem vedenju med predšolskimi otroci, **cenijo predvsem naslednje vrednote**:

- vljudnost in spoštljivost, posebno proti odraslim
- ubogljivost
- skrb za mlajše
- pomoč
- radodarnost (npr. delitev hrane in igrač s prijatelji in mlajšimi).

Starši verjamejo, da bi te kvalitete omogočile njihovim otrokom, da bi se socialno prilagodili in postali otroci z dobrim obnašanjem, kasneje pa kompetentni odrasli, sposobni za odločanje o tem, kaj je prav in kaj narobe. Starši so se strinjali, da je dom kraj, kjer bi se otroci morali naučiti teh kvalitet in da so starši tisti, ki so primarno odgovorni za poučevanje takšnega obnašanja. Starši so navedli tudi vrsto metod, ki jih uporabljajo za poučevanje. De Leonova jih je klasificirala v tri vrste, namreč fizične, verbalne in kognitivne pristope. Fizična metoda poučevanja vključuje telesno kaznovanje, ki se ga najpogostje uporablja, da se zmanjša otrokovno negativno obnašanje kot neubogljivost, prepiri z drugimi otroci ali poškodba drugega otroka. Verbalni pristop vključuje uporabo pohval (npr. zelo dobro) in opomine (lepo se obnašaj), da bi spodbudili otrokovo pozitivno obnašanje, ali uporabo strogih besed, da bi omilili negativno vedenje. Kognitivni pristop vključuje obdelavo situacij kot poslušanje morale iz zgodb, navzočnost pri prepiru v šoli ali na cesti, gledanje neprijetnega prizora na TV itd. in osebne situacije, ko se otrok sam zaplete v prepir ali je surov proti odraslemu človeku. Kognitivni pristop se uporablja za zmanjševanje ali izogibanje razvoja negativnega obnašanja.

Nesliturkova (2014) je raziskala učinek materinega obnašanja na vrednote predšolskih otrok.

Ugotovitve raziskave kažejo, da ima drža matere učinek na vrednote kot so:

- odgovornost
- spoštovanje
- sodelovanje
- pravičnost
- prijateljstvo

- in delitev stvari z drugimi.

Otroci vzamejo držo staršev kot model za učenje vrednot in jo prevzamejo s simulacijo in identifikacijo. Takšne drže se spremenijo v navade in postanejo sestavni del osebnosti. Na ta način ima starševska drža pomembno vlogo v izobraževanju otrok.

Aydin in Gurler navajata, da starši učijo otroke, kaj je prav in kaj je narobe (Aydin in Gurler, 2012).

Otroci, vzgojeni na demokratičen način, se razvijejo v ustvarjalne, odprte, kritične ljudi, ki so sposobni izražati svoje poglede, se spraševati o pravilih in lahko izdelajo alternativne načine reševanja problemov. Imajo visok nivo zaznavanja sebe in dobro komunicirajo z okoljem (Pesken Akca, 2012). Preveč avtoritativno obnašanje pa ima negativne vpliv na socialne veščine in samozaupanje otrok (Roopnarine, 2006).

Otroci, vzgojeni v družinskem okolju, kjer vlada preveč permisivno vzdušje, naj bi imeli nizke socialne veščine in zaupanje vase, velik ego, premajhno odgovornost in nizke akademske dosežke (Afat, 2013).

Tulvistejina študija (2013) je opazovala naslednje vrednote:

- vrednost zaupanja, zanesljivost
- neodvisnost
- dobro vedenje
- spoštovanje drugih
- delavnost
- zaupanje vase
- odločnost
- bistrournost
- domišljija
- ambiciozni načrti
- zdrav način življenja
- ubogljivost
- nesebičnost
- šport
- verska izobrazba

- varčnost
- dober zunanji videz.

Starši lahko posredujejo svoje moralno prepričanje z zgodbami, z razlagami o tem, zakaj je njihov način obnašanja pravi, ali z dnevnimi razgovori in komentarji med družinskimi člani o različnih situacijah, ki vključujejo njih same ali druge.

Wyatt in Carlo (2002) predlagata, da starši izrazijo svoj moralni vpliv s pričakovanji. Starši, ki pozunanjijo grajo in se izogibajo sprejemanju odgovornosti, prav lahko odražajo to neangažiranost v svojem ravnanju z otroci. Tako lahko otroci razvijejo brezbriznost, nizko stopnjo sočutja in prepričanje, da je slabo obnašanje upravičeno in da se odgovornost lahko preloži. To pa poveča možnosti za sebično in agresivno obnašanje.

Nekateri avtorji poudarjajo **pomen usposabljanja staršev za boljšo vzgojo otrok v vrednotah** (Kierfeld et al, 2013). Izražanje problematičnega vedenja vključuje agresivna, kljubovalna, hiperaktivna, nepazljiva, impulzivna in nasprotujoča ravnanja. Takšno obnašanje pogosto traja celo življenje in predstavlja rizične faktorje za kazniva dejanja in kriminaliteto. Ker postane pozunanjeno problematično obnašanje čedalje bolj odporno na spremembe, je pomembno, da se ponudi intervencijske programe tako zgodaj v življenju, kot je le mogoče. Ugotovljeno je, da zgodnje izobraževanje staršev izboljša probleme agresivnosti in nasprotovanja pri predšolskih otrocih in zmanjša delinkventnost v pozni adolescenci in pri odraslih. Obstajajo podatki, da so šole za starše učinkovite kot v individualni obliki in kot skupinsko izobraževanje. Vendar pa praktične in psihološke ovire (stigmatizacija, pot, delo, finance) družinam pogosto preprečujejo, da bi prišle do terapevta, ki bi jim individualno svetoval. Kot potencialno uspešna metoda se je pokazala biblioterapija, saj lahko doseže tiste, ki sicer ne bi mogli priti do individualnega svetovanja (npr. družine v kmečkih okoljih ali v okoljih z nizkimi dohodki). Ker se družine aktivno vključijo v tretmaje, lahko biblioterapija pospeši samoopazovanje in občutek podpore. Biblioterapija, namenjena staršem, povečuje starševske kompetence in zmanjšuje nasprotujoče, razdiralno, agresivno in hiperaktivno vedenje otrok. Intervencije preko telefona v obliki biblioterapije imajo možnost, da zmanjšajo otrokovo problematično obnašanje in izboljšajo strategije starševstva. Ta študija je pokazala, da je biblioterapija učinkovit tretma posebno za dobro izobražene starše.

Havighurst, Wilson, Harley, Prior and Kehoe (2010) so za izboljšanje prakse staršev pri čustveni socializaciji predšolskih otrok osnovali šole za starše predšolskih otrok. Rezultati so pokazali, da so starši, ki so se udeležili izobraževanja, poročali o opaznih izboljšavah lastnega zavedanja in obvladovanja čustev, povečanem obvladovanju čustev in da so se njihova prepričanja in obnašanje glede omalovaževanja čustev zmanjšala.

Sad in Gürbüzürk (2013) sta poudarila pomen ustreznega **partnerstva staršev in vzgojiteljev**. Če starši in vzgojitelji sodelujejo, otroci dosežejo boljše učne rezultate, imajo manj problemov pri obnašanju, višjo samozavest, v šoli se počutijo dobro in varno in izboljšajo odnose. Tudi Dumčiene (2014) trdi, da je tudi partnerstvo med starši in vzgojitelji zelo pomembno za celovit razvoj predšolskih otrok. Raziskava Dumčiene kaže, da so bili starši v predšolskih izobraževalnih institucijah pogosto zainteresirani za otrokovo zdravje in hrano (73.4%), zadovoljitev njihovih potreb (72.9%), znanje (60.8%) in varnost (59.8%). Anupama (2010) opozarja, da bi vzgojitelji ne smeli ignorirati zamisli staršev, predlaganih sprememb ali novosti v procesu vzgojne organizacije.

Večina predšolskih učnih načrtov navaja, da so starši odgovorni za vzgojo svojih otrok in za njihov razvoj in da vrtci dopolnjujejo domače izobraževanje. Starši bi morali imeti možnost, da vplivajo na dejavnosti v vrtcih. Med prvimi dvema ali tremi leti starši bolj komunicirajo o otrokovem fizičnem dobrem počutju (ali so jedli, spali itd.). Ko je otrok nekoliko starejši, postane pomembno tudi njegovo čustveno počutje – njegovo socialno življenje, odnos do prijateljev in vzgojiteljev itd. (Sandberg, Vuorien, 2008).

To poglavje kaže, da imajo starši osrednjo vlogo pri izobraževanju otrok, saj predstavljajo zanje model, ki mu sledijo. Starši učijo otroke, kako naj se obnašajo in njihovo poučevanje je odvisno od njihovih lastnih prepričanj o moralnosti. Citirana literature navaja vrsto vrednot, ki jih starši želijo posredovati otrokom: kaj je prav in kaj je narobe, kaj je resnica in kaj laž, kaj je dobro in kaj slabo, kaj pomeni nekomu škodovati, narediti krivico, kaj je vljudnost in spoštljivost, posebno proti odraslim, kaj je ubogljivost, skrb za mlajše, pomoč, radodarnost (npr. da delijo hrano in igrače z mlajšimi in s prijatelji v vrtcu), odgovornost, sodelovanje, prijateljstvo, zanesljivost, samostojnost, delavnost, zaupanje vase, odločnost, bistrournost, domišljija, ambicioznost, zdrav način življenja, šport, varčevanje in dober izgled. Te vrednote so posebnega pomena za našo nadaljnjo raziskavo, saj smo na njihovi osnovi razvili vprašalnike za starše o vrednotah in izobraževanju.

#### **1.4 VLOGA VZGOJITELJEV PRI RAZVOJU VREDNOT PREDŠOLSKIH OTROK**

V tem poglavju so predstavljena mnenja relevantnih avtorjev o pomenu vzgojiteljev pri razvoju vrednot predšolskih otrok, o tem, kako naj vzgojitelji gradijo svojo profesionalno etiko in kako naj vzgojitelji v praksi prenašajo vrednote na predšolske otroke.

**Vzgojitelji so glede na mnenja mnogih avtorjev med ključnimi osebami, ki lahko prispevajo k razvoju vrednot med predšolskimi otroci.** Na vzgojiteljevo posredovanje vrednot otrokom vplivajo predvsem vzgojiteljeve osebne vrednote in vrednote, določene v etičnih kodeksih vrtcev, v katerih delajo. Vzgojitelj ne more biti vrednotno nevtralen, tudi če bi to hotel. Vrednote so vedno vsaj implicitno prisotne v vzgojno-izobraževalnem procesu, ker so del osebnostne strukture vsakega pedagoškega delavca. Zato je pomembno, da se vzgojitelj zaveda vrednot, ki jih skuša razvijati pri otrocih in razmišlja o tem, kako vzgaja s svojim odnosom do otrok, z izborom vsebin in metod dela, z izborom materialov, načini vodenja procesov, izražanjem pričakovanj, s svojimi odzivi v različnih situacijah, z načini ocenjevanja znanja, vrednotenjem informacij, izražanjem svojih stališč in prepričanj ter na druge načine. (Priporočila o načinih oblikovanja in uresničevanja vzgojnega načrta osnovne šole, 2008).

Harcourt and Mazzoni (2012) trdita, da so vzgojitelji ključne osebe pri razširjanju pravic in odgovornosti predšolskih otrok in da bi morali vzpostaviti z njimi občutljive odnose. Tudi Arslan (2010) navaja, da vzgojitelji predšolskih otrok igrajo pomembno vlogo v njihovem razvoju v predšolskem obdobju.

Brock (2012) skuša oblikovati **model profesionalnosti vzgojitelja** s stališča prakse, pri čemer navaja kot pomembne naslednje dimenzije profesionalnosti: 1) znanje, 2) kvalifikacije, usposabljanje in profesionalni razvoj, 3) veščine, 4) avtonomija, 5) vrednote, 6) etika in 7) nagrajevanje. Dimenzija vrednot predstavlja delitev podobne ideologije, ki je osnovana na primernem znanju, izobrazbi in izkušnjah, trdno prepričanje v poučevanje in učenje s pomočjo učnega načrta, ki temelji na igri, prepričanja in načela za primerno pripravo, ki ustreza potrebam otrok in družin, zavezanost strokovnim vrednotam in poklicu, zgrajenem na moralnih in socialnih ciljih ter odgovornosti do otrok in družin. Dimenzija etike vključuje etična načela in ukvarjanje z vrednotami glede na izobraževanje in skrb za otroke, visok nivo zavezanosti profesionalni vlogi, otrokom in družinam, sodelovanje s kolegi, vključevanje in

hkrati pozitiven odnos do različnosti v odnosih z otroci, družinami in skupnostmi, kodeks etike, prilagojen vsakdanji praksi.

Arslan (2010) predlaga, da bi izobraževanje vzgojiteljev vključevalo teme kot reševanje problemov in komunikacijske veščine. Posamezniki so v interakciji in vplivajo drug na drugega, zato je potrebno, da vsakdo posveča pozornost problemom drugih in uporablja konstruktiven način reševanja problemov, da je pripravljen dajati podporo, sprejemati, začenjati in vzdrževati dobro komunikacijo.

Tirri in Husu (2000) navajata, da so v predšolskem izobraževanju vrednote vzgojiteljev, staršev in otrok v stalnem medsebojnem dialogu. Vzgojitelji bi morali upoštevati osebne vrednote in etične standarde poučevanja. Osnovni elementi vzgojiteljeve profesionalne moralnosti so moralne drže skrbi za otroke in odgovornosti. Različne empirične študije kažejo, da vzgojitelji ne morejo ločiti lastnega moralnega karakterja od profesionalnih značilnosti. Avtorja navajata, da so pri poučevanju najpomembnejše naslednje dobre lastnosti (po Sockett, 1993, 62): odkritost, pogum, skrb, poštenost in praktično znanje in tako postavijo svoje raziskovanje na epistemologijo dobrih lastnosti. Empirični del njihove raziskave je vključeval 26 pisnih poročil o etičnih konfliktih, ki so jih doživeli vzgojitelji na Finskem. Glavni problemi so se nanašali na konflikte med zasebnimi in javnimi interesi. Konflikti med učitelji in starši so pogosti in v takih primerih naj bi vzgojitelji reagirali v skladu s profesionalnim kodeksom, medtem ko se starši lahko zanesejo na osebno mnenje. Bili so tudi konflikti v institucijah, ki so jih povzročili različni etični standardi vzgojiteljev. Imeli so različne želje, potrebe in cilje in so na različen način interpretirali etično razmišljanje.

Öztürk (2010) predlaga tri priporočila za nadaljnji etični razvoj vzgojiteljev: vzgojitelji bi morali biti dober model za otroke, morali bi voditi oddelek glede na lokalno kulturo, v kateri delajo in se zavedati, kako naj se obnašajo v skladu s profesionalnimi načeli vzgojiteljev kot tudi družbe. Misli, da bi vzgojitelji morali posvečati pozornost predvsem naslednjemu:

- 1) državljanske pravice, politika izobraževanja in šolski sistem. Vzgojitelji bi se morali zavedati svojih odgovornosti.
- 2) Vzgojitelji bi morali določiti etična načila z uporabo primerov in okoliščin.
- 3) Vzgojitelji bi se morali zavedati etičnih vrednot.

- 4) Vzgojitelji bi morali vzeti v poštev različne moralne teorije, ko določajo etična pravila (posebno splošna načela kot pravičnost, človekove pravice, spoštovanje do ljudi, etiko skrbi za otroke, sočutje, teorijo dobrih lastnosti in tradicije skupnosti)
- 5) Vzgojitelji bi morali poskrbeti za mir in srečo otrok, razvijati pozitivne socialne odnose in spoštovati njihove ideje in osebnosti.
- 6) Vzgojitelji bi morali biti odgovorni, kooperativni, pošteni, spoštovati znanje, radovednost, kreativno razmišljanje in vseživljenjsko učenje.
- 7) Vzgojitelji bi se morali zavedati vrednot kot spoštovanje družbenih pravic in pravičnosti ter preganjati diskriminacijo.

Kovačič Peršin (2013) meni, da bi morali imeti vzgojitelji primerno izobrazbo in biti moralno močne osebnosti. Posebno močna osebnost v etičnem smislu je pomembna, saj vzgojitelji funkcionirajo kot model.

Tudi Kroflič (1997) podobno navaja, da je za vzgojitelje zelo pomembno znanje in izkušnje ter moralno dosledna drža.

Thompson (2011) predlaga, da bi morale šole in univerze v predšolskih programih nuditi predmete o tem, kako naj v vrtcih učijo moralno vzgojo. Vzgojitelji bi morali odločati pri oblikovanju učnega načrta in vključiti lastne inovativne metode za poučevanje vrednot kot tudi razpravljati s starši, katere vrednote naj bi posredovali otrokom.

**Praktični primeri, ki prikazujejo, kako vzgojitelji prenašajo vrednote na otroke v praksi**, so za naš projekt zelo pomembni, vendar je o njih malo literature. Konkretno opise smo našli v delu avtorice Nowak-Fabrykowski (2010), zato njene izsledke povzemamo z daljšim opisom. Nowak-Fabrykowski je spraševala vzgojitelje, če bi lahko podrobno opisali specifične načrte lekcij, knjig in aktivnosti, če se spomnijo kakšnih dogodkov, zgodb itd., v katerih so otroci pokazali skrb, kaj bi svetovali novim vzgojiteljem, ki si prizadevajo, da bi razvili dispozicije skrbnosti. Odgovorilo je zelo malo učiteljev, vendar so nekateri navedli primere.

Nekateri skušajo biti otrokom vzor in ves čas prikazujejo, kako je treba biti prijazen in skrben, izvajajo igro vlog z otroci, pripovedujejo zgodbe o skrbnosti in prijaznosti. Pri tem uporabljajo vsakdanje priložnosti: pomoč otroku, ki ne razume naloge, ki zbolí, uporabljajo



hvala in oprost, naredijo čestitke za bolnike, izrazijo dobrodošlico otrokom s posebnimi potrebami, vsak otrok donira kakšno igračko ali proizvode za zdravje revnih otrok, otroci se ponudijo, da bodo drugemu zavezali čeveljčke, delijo stvari med seboj, se skupaj igrajo, prinesejo po pet igrač za center, ki zbira stvari za revne otroke. Otroci skrbijo za prijatelje, ko so ti bolni in ne pridejo v šolo. V eni od predšolskih ustanov je vzgojiteljica povedala zgodbo o otroku, ki je izpraznil svoj hranilnik, da je lahko nekaj podaril revnim otrokom. Vsako leto je pripravila seznam pravil za obnašanje, kot na primer »Vedno hodimo z rokami ob sebi, uporabljamo prijazne osebe, smo tiho, ko vzgojitelj govori, skušamo delati stvari sami.« Ko kdo naredi kaj narobe ali uporabi besede, ki bolijo, otroci sedejo skupaj in vsak pove, kako je dojel dogodek, nato pa se o njem pogovorijo vsi skupaj.

Ena od vzgojiteljic, ki uči že 23 let, uporablja »Fishing for kindness«. Otrok dobi zraven svojega imena na listu papirnato ribo. Ko vzgojiteljica odkrije, da je prijazen do drugih, da jim pomaga, z njimi deli stvari, jih pohvali, reče prosim in hvala itd., dobi eno ribo. Ob petkih otrok z največ ribami dobi nagrado (igračko).

Vzgojiteljica z 28 letnimi izkušnjami je poudarila pravila, ki jih je imenovala 'We care':

- 1) Poslušamo druge.
- 2) Roke so za pomoč (ne poškodujemo nikogar niti znotraj niti zunaj vrtca).
- 3) Odgovorni smo za to, kar rečemo ali naredimo.
- 4) Lepo se izražamo (besede so prijazne, potrebne in resnične).
- 5) Občutki drugih nam nekaj pomenijo.

Ta pravila dnevno pregledujejo na seznamu, kopijo pa pošljejo domov.

Nekateri vzgojitelji priporočajo naslednje.

- 1) Vzgojitelji naj vedno poudarjajo pozitivno in z otroci govorijo prijazno.
- 2) Pohvalijo naj dobra dejanja, olikanost in prijaznost do drugih otrok.
- 3) Stvari je treba prikazovati s primeri.
- 4) Vzgojitelji naj pohvalijo pozitivne lastnosti, ki jih opazijo pri otrocih.
- 5) Treba je brati ali razpravljati o zgodbah, občutkih, povezovati življenje s knjigami in knjige z življenjem.
- 6) Igralnica naj bo mirna, vzgojitelji naj poudarjajo, da so roke za to, da naredimo svet in okolje boljše za vsakogar.
- 7) Pomoč otrokom s posebnimi potrebami, otrokom na vozičku, itd.

- 8) Pomagajo naj zelo plašnim otrokom in se spoprijateljijo z njimi.
- 9) Pomagajo naj otrokom, ki so imeli kakšno nesrečo.
- 10) Otroci naj pomagajo mlajšim zavezati čevlje, postaviti ležalnike, pobrati igračke, pomesti, prinesejo robček za nekoga, ki joka itd.
- 11) Dodajanje dobrih del na posebno drevo v sobi. Kaj lahko narediš za druge?
- 12) Božično darilo za celo družino (škatla popcorna).
- 13) Petje pesmic ostarelim v domu.
- 14) Pomoč prijateljem, ko so žalostni ali jokajo.

Otroci tudi berejo knjige z etično poanto, razpravljajo o skrbnosti in prijaznosti, postavljajo pravila kot npr. nikoli ne prizadeni nikogar, otrok prejme za prijaznost posebno oznako (na seznamu), otroci postanejo prijatelji in pomagajo plašnim otrokom, delijo igrače s tistimi, ki pogrešajo mame. Drug primer seznama prijaznosti: otroci izpolnijo srca vsak dan, ko naredijo za koga kaj lepega. Tudi starši izpolnijo formular, če otrok naredi eno ali več dejanj, ki spadajo v naslednje kategorije: delijo stvari, skrbijo za druge, pokažejo spoštovanje, odgovornost in prijaznost. To preberejo v oddelku in ta dejavnost je tudi staršem zelo všeč.

Vzgojitelj s 27 letnimi delovnimi izkušnjami je dejal, naj vzgojitelji obravnavajo svoje otroke tako, kot želijo, da bi delali z njihovimi otroci. Svetoval je tudi, naj vzgojitelji pokažejo sočutje – naj razpravljajo o tem, kako bi se počutil nekdo drugi, če bi se kaj takšnega zgodilo njemu.

To poglavje prikaže navedbe številnih relevantnih avtorjev, da so tudi vzgojitelji zelo pomembni za razvoj vrednot med predšolskimi otroki in da bi vzgojitelji morali delati na izgradnji svoje etike. Poglavje tudi podrobneje predstavlja raziskavo, ki navaja primere, kako vzgojitelji konkretno posredujejo otrokom različne vrednote.

## 2 VREDNOTE V UČNIH NAČRTIH VRCEV

Slovenski, turški in Montessori kurikulum, pa tudi kurikuli drugih držav omenjajo vrednote kot pomemben cilj, ki ga je treba doseči v vrtcu. Vrednote so v kurikulumu izražene eksplicitno – poimenovano in implicitno, vključene v ciljih, dejavnostih in vsebinah. V spodnjih analizah kurikulumov za vrtce smo poskušali čim bolj podrobno navesti primere vrednot v kurikulumih vseh treh udeleženk projekta; v zadnjem poglavju pa jih primerjamo med seboj.

### 2.1 ANALIZA SLOVENSKEGA KURIKULA ZA VRTCE

**Slovenski Kurikulum za vrtce** je sprejel Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje leta 1999. Vsebina je objavljena na [http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/vrtci\\_kur.pdf](http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/vrtci_kur.pdf). Ta kurikulum uporablja večina slovenskih javnih vrtcev, ki sledijo visokim standardom slovenskega predšolskega izobraževanja. Na osnovi tega kurikula dela tudi vrtec sodelujoče organizacije v projektu, Leila d.o.o.

V uvodu Kurikulum za vrtce navaja, da so nekatere dejavnosti kot moralni razvoj, skrb za zdravje, za varnost itd. vključene v vsa področja predšolskega izobraževanja in so del življenja in dela v vrtcu (Kurikulum za vrtce, 1999, 4).

Kurikulum za vrtce navaja cilje in načela uresničevanja ciljev ter področja dejavnosti v vrtcu.

Med cilji so navedeni:

- bolj odprt in fleksibilen kurikulum v različnih programih za predšolske otroke
- raznovrstnejša ponudba na vseh področjih dejavnosti v vrtcih
- bolj uravnotežena ponudba različnih področij in dejavnosti predšolske vzgoje v vrtcih
- večje omogočanje individualnosti, drugačnosti in izbire
- oblikovanje pogojev za izražanje razlik (nediskriminiranost glede na spol, socialno in kulturno poreklo, svetovni nazor, narodno pripadnost, telesno in duševno konstitucijo)
- spoštovanje zasebnosti in intimnosti otrok
- dvig kakovosti medosebnih interakcij
- reorganizacija časa v vrtcu
- reorganizacija prostora in opreme v vrtcu

- večja avtonomnost in strokovna odgovornost vrtcev
- povečanje vloge evalvacije pri načrtovanju življenja in dela v vrtcu
- izboljšanje informiranja in sodelovanja s starši (Kurikulum za vrtce, 1999).

Med cilji je torej izrecno omenjeno upoštevanje vrednot kot nediskriminiranost glede na spol, socialno in kulturno poreklo, svetovni nazor, narodno pripadnost, telesno in duševno konstitucijo, spoštovanje zasebnosti in intimnosti otrok, dvig kakovosti medosebnih interakcij in boljše informiranje in sodelovanje s starši.

Med načeli uresničevanja ciljev pa so navedena:

- načelo demokratičnosti in pluralizma
- načelo odprtosti kurikula, avtonomnosti in strokovne odgovornosti vrtca
- načelo enakih možnosti in upoštevanja različnosti med otroki ter načelo multikulturalizma
- načelo omogočanja izbire in drugačnosti
- načelo spoštovanja zasebnosti in intimnosti
- načelo uravnoveženosti
- načelo strokovne utemeljenosti
- načelo pogojev za uvedbo kurikula
- načelo horizontalne povezanosti
- načelo vertikalne povezanosti
- načelo sodelovanja s starši
- načelo sodelovanja z okoljem
- načelo timskega dela
- načelo kritičnega vrednotenja
- načelo razvojno-procesnega pristopa
- načelo aktivnega učenja (Kurikulum za vrtce, 1999, 5 – 9).

Tudi med navedenimi načeli je razvidno upoštevanje vrednot, zlasti različnosti med otroci, spoštovanje zasebnosti in intimnosti, spoštovanje staršev, njihove kulture, jezika, svetovnega nazora, vrednot, prepričanj, navad, običajev, itd.

Kurikulum za vrtce omenja vrednote tudi v okviru odnosov med otroki ter otroki in odraslimi oziroma v okviru socialnega učenja (Kurikulum za vrtce, 1999, 12): naj bo vzgojitelj zgled za prijetno in prijazno komunikacijo, pozorno in spoštljivo poslušanje, reševanje konfliktov na pozitiven način.

Nekatere vrednote so vpletene tudi v področja predšolskih dejavnosti, med katerimi so:

gibanje/šport

jezik

umetnost

družba

narava

in matematika.

V okviru gibalnih dejavnosti slovenski Kurikulum navaja, da si otroci pridobivajo vrednote kot samozaupanje, samozavest, upoštevanje pravil igre, sodelovanja, spoštovanja in upoštevanja različnosti, vztrajnost, spoznavanje vloge narave v zvezi z gibanjem. Med primeri dejavnosti so opisane številne različne dejavnosti za razvoj gibalnih sposobnosti, zelo malo pa poudarjanje vrednot (vendar Kurikulum na strani 18 priporoča vzgojiteljem, da se z otroki pogovarjajo o športnem obnašanju, o uspehih in neuspehih).

Na jezikovnem področju (Kurikulum za vrtce, 1999) se kot vrednota navaja kulturo komunikacije in vljudnost, razvijanje moralno-etičnih dimenzij ob poslušanju in pripovedovanju pravljic, pozitiven odnos do literature. Med dejavnostmi je navedeno poslušanje pravljic, pesmi in vsakdanja komunikacija, vendar je pri tem bolj poudarjen razvoj verbalnih veščin, kot pa na primer vrednote v medsebojni komunikaciji.

V okviru umetnosti je kot vrednota poudarjena ustvarjalnost in estetika (Kurikulum za vrtce, 1999, 23). Kurikulum navaja številne dejavnosti, kot na primer likovne, oblikovalne, glasbene, plesne, dramske in druge. Tudi pri teh dejavnostih ni posebej predstavljeno, kako lahko vzgojitelj razvija in poudari še druge vrednote, na primer odgovornost ali samozavest.

Področje družbe govori o spodbujanju medsebojne strpnosti, spoštovanja drugačnosti, kritičen pristop do reklam (Kurikulum za vrtce, 1999, 32), spoštovanje osnovnih človeških pravic, demokracije, zasebnosti, vljudnega obnašanja in komunikacije, timskega dela in individualnih odločitev, reševanja konfliktov itd. Globalni cilji tega področja izrecno navajajo načela demokratičnosti, nediskriminacije (Kurikulum za vrtce, 33), različnosti, varnega in zdravega življenja. Med cilji tega področja so izkušnje demokracije, pomoč drug drugemu in sodelovanje, sprejemanje drugega spola, narodnosti, vere, razvoj prijateljstva, seznanitev s

pravili v vrtcu in razvoj kritičnega pristopa do komercialnih tem. Med primeri možnih dejavnosti (Kurikulum, 34 - 36) so omenjene dejavnosti, ki naj bi med otroci spodbudile razumevanje pravil (Kurikulum, 35), razgovori o političnih in etičnih vprašanjih v družbi in reklamah (Kurikulum, 36). Kurikulum poudarja, naj vzgojitelji med otroci razvijajo primerno vedenje, kritičen pristop proti komercialnemu oglašanju, različnim ideološkim pritiskom, naj preprečujejo nacionalizem, rasizem, seksizem.

Na področju narave Kurikulum (1999, 37) poudarja razvijanje veselja in obzirnosti do narave, rastlin, živali. Med cilji je navedeno, da otrok lahko vpliva na okolje (Kurikulum, 1999, 38), spoznava nastajanje odpadkov in možnosti predelave, med dejavnostmi pa je navedeno navajanje na higieno (Kurikulum, 1999, 39), sodelovanje pri urejanju prostora in opazovanje rastlin in živali (Kurikulum, 1999, 40) ter ločevanje odpadkov.

Za področje matematike Kurikulum navaja zelo številne možne dejavnosti, vendar tu ne gre za vključevanje vrednot.

Na osnovi tega pregleda ne moremo trditi, da Kurikulum za vrtce ne vsebuje nobenih moralno etičnih dimenzij. Vrednote so prisotne med cilji, načeli in v okviru večine področij predšolskih dejavnosti, razen matematike. Vendar pa pri tem ni izpostavljeno, katere vrednote razvijajo določene dejavnosti; naštetih je premalo dejavnosti, s katerimi lahko vzgojitelji in starši razvijajo vrednote, pa tudi premalo natančno je popisano, kako bi lahko kakšno dejavnost izvedli.

Lahko je reči, naj bi vzgojitelj razvijal in uvajal takšne primere sam. Vendar pa vzgojitelji do nedavnega niso imeli izobraževanja na temo morale, etike, vrednot itd. Tudi sedaj je teh predmetov še zelo malo oziroma so samo izbirni.

## **2.2 ANALIZA PROGRAMA MONTESSORI (ANGELIN VRTEC)**

Angelin vrtec in še 5 drugih Montessori vrtcev v Sloveniji uporabljajo **Program Montessori vrtca**, ki ga je pregledal in potrdil Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje 17. 6. 2004:

<http://ursulinke.rkc.si/javno/gradiva/program%20montessori%20vrtca%20-%20angelin%20vrtec.pdf>

Drugi Montessori vrtci v Sloveniji uporabljajo nekoliko drugačen učni načrt Montessori, ki ga je prav tako potrdil Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje:

[http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/Program\\_montessori.pdf](http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/Program_montessori.pdf).

Glavna razlika med obema učnima načrtoma je, da Montessori kurikulum Angelinega vrtca kot katoliški vrtec omogoča otrokov razvoj verskih sposobnosti in izobrazbe.

Uvod v program Angelinega vrtca navaja, da namerava Montessori izobraževanje spoštovati otrokovo dostojanstvo, svobodo in pravice, kakor so določene v Splošni deklaraciji o človekovih pravicah (Program Montessori vrtca, 2004, 4).

Med cilji Montessori vzgoje so:

- spodbujanje samodiscipline, samospoznavanja in samostojnosti
- spodbujanje navdušenja za učenje
- spodbujanje spoštovanja do sebe, soljudi in okolja
- sistematičen pristop k reševanju težav in pridobivanju »akademskih« spretnosti
- spodbujanje otrok k miru v svetu (Program, 2004, 5).

Od Montessori vzgojiteljev se pričakuje vrednote kot potrpljenje, humor, široki interesi, delo brez naglice, diskretno in mirno premikanje. Vzgojitelj ne sme nikoli vpiti, biti jezen, se prepirati ali koga udariti. Vzgojitelji morajo biti prijetni, vljudni, resni, odprti, jasni, odločni, razvijati timsko delo (Program, 2004, 23). Vzgojitelj mora sprejeti neustrezno vedenje otroka z razumevanjem in ga ne kaznovati, pa tudi nikoli poniževati ali se posmehovati otroku (Program, 2004, 13).

V Angelinem Programu Montessori so naslednja področja: vsakdanje življenje, zaznavanje, jezik, matematika, gibanje, umetnost in znanost. Angelin vrtec poudarja tudi versko izobraževanje (Program, 2004, 4, 24).

Področje vsakdanjega življenja v okviru posrednih in neposrednih namenov navaja vrednote kot samostojnost, čut za red, samozaupanje, vljudnost, spoštljivost. Med dejavnostmi za prvo starostno obdobje so posebej navedene na primer higiena, skrb za okolje, učenje vljudnosti in spoštovanja (pozdravljanje, skupni obedi, tiho govorjenje itd.); med dejavnostmi za drugo starostno obdobje pa še priprava hrane, čiščenje, delo z rastlinami v notranjosti vrta in na vrtu (Program, 2004, 26 - 27).

Področji zaznavanja in matematike ne navajata vrednot niti v okviru posrednih in neposrednih namenov, niti med dejavnostmi.

Na področju jezika Program navaja med dejavnostmi razvijanje vrednot kot vljudnost in spoštovanje, gibanje ob glasbi, igra tišine (Program, 2004, 33).

Področje gibanja/športa med cilji navaja (Program, 2004, 38) vrednote kot samostojnost, samokontrola, skrb zase (razvoj zdravja in higijene), samozaupanje, samozavest, spoštovanje pravil (spoštovanje drugih, okolja in varnosti), sodelovanje, sprejemanje zmag in porazov. Med dejavnostmi pa omenja (Program, 2004, 39) dejavnosti na črti, igro tišine in vaje za vztrajnost.

V okviru področja umetnosti Program Montessori med cilji govori o estetiki (Program, 2004, 40). Čeprav navaja vrsto možnih likovnih in glasbenih dejavnosti, pa pri tem ne omenja vrednot.

Področje znanosti navaja vrednoti razumevanje in strpnost (v zvezi z raziskovanjem tujih kultur), kar prispeva k večjemu cilju – miru. V okviru botanike se omenja skrb za rastline (Program, 2004, 43 – 44).

Vrsto vrednot navaja tudi področje duhovnega razvoja/vere, npr.: sposobnost za samokontrolo, neodvisnost, samozaupanje, ljubezen, red, itd. (Program, 2004, 48).



Podobno kot Kurikulum za vrtce tudi Program Montessori vsebuje vrsto vrednot, ki so izražene v okviru namenov, ciljev in dejavnosti. Ko je govora o dejavnostih, tudi Program Montessori nima podrobnih opisov, ki bi pomagali vzgojiteljem in staršem razvijati te vrednote. Zato bi tudi v okviru Programa Montessori potrebovali natančnejše opise dejavnosti za razvijanje odgovornosti, vljudnosti, spoštovanja, resnicoljubnosti, zaupanja vase, prijateljstva, itd.

## **2.3 ANALIZA TURŠKEGA PREDŠOLSKEGA UČNEGA NAČRTA**

**Turški predšolski načrt za otroke**, stare 36 – 72 mesecev, je začelo razvijati Ministrstvo za narodno izobraževanje leta 2006. Program je bil razvit v letih 2012-2013 in je upošteval tako domače kot mednarodne raziskave ter povratne informacije, ki so jih prejeli na osnovi implementacije in analize načrta. V procesu razvoja načrta so upoštevali prispevke vseh udeleženih organizacij in institucij, ki omogočajo predšolsko izobraževanje.

Načrt <http://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf> navaja splošne cilje turškega nacionalnega izobraževanja: usposobiti vse posameznike turškega naroda za državljane, ki sprejemajo, varujejo in izboljšujejo turške narodne, moralne, humanitarne, duhovne in kulturne vrednote; ki ljubijo in cenijo svoje družine, deželo in ljudi, ki poznajo svoje dolžnosti in odgovornosti in se obnašajo tako kot državljani Republike Turčije, ki je demokratična, sekularna in na socialnem pravu temelječa država, osnovana na človekovih pravicah in osnovnih načelih, ki jih vsebuje ustava.

Cilji predšolskega izobraževanja so:

- zagotoviti otrokom fizični, miselni in čustveni razvoj ter pridobiti dobre navade
- pripraviti otroke na osnovno šolo
- ustvariti skupno okolje za usposabljanje otrok, ki prihajajo iz revnejšega okolja ali družin
- poskrbeti, da bodo otroci dobro govorili turški jezik.

Osnovna načela predšolskega izobraževanja:

- s predšolskim izobraževanjem je treba izboljšati otrokove občutke in obnašanje kot delitev, ljubezen, spoštovanje, sodelovanje, odgovornost, toleranca in solidarnost.
- Izobraževanje mora zagotoviti, da otroci čutijo samospoštovanje in samozavest in jih seznaniti s samonadzorom.
- Otrok ne bi smeli obravnavati tako, da bi škodili njihovi osebnosti in vzgojitelji pri komuniciranju ne bi smeli omejevati otrok ali pritiskati nanje.
- Otroke je treba spodbujati, da razvijajo samostojno obnašanje, odrasli pa jim morajo nuditi pomoč, vodenje in bližino, kadar jo potrebujejo.
- Otroke bi bilo treba spodbujati, da bi prepoznavali lastne občutke in občutke drugih ljudi (Preschool Education Programme, 2013, 11).

Predšolski kurikulum omenja 16 osnovnih značilnosti, med drugim tudi kulturne in univerzalne vrednote.

V kurikulumu so dejavnosti predšolskega izobraževanja kot:

matematika,

dramatika,

pismenost,

umetniške dejavnosti,

turški jezik,

igra,

glasba,

znanost,

gibanje,

praktične dejavnosti izven vrtca.

Vrednote v kurikulumu niso opisane kot ločene dejavnosti in v zgornjih aktivnostih vzgoja o vrednotah ni posebej obravnavana. Etične teme so vtakane v kurikulum in se jih lahko poučuje v obliki iger, pesmi, dram itd. Vendar pa zgoraj omenjene dejavnosti in področja ne vključujejo etičnih zadev.

Samo pri umetniških dejavnostih je omenjeno, da te dejavnosti pomagajo otrokom spoštovati razlike s tem, da omogočajo boljše razumevanje otrokovega jaza, kulture in drugih kultur. Pri glasbenih dejavnostih je poudarjeno, da glasbeni dogodki (ali individualni ali izvedeni v skupnosti) omogočajo, da otroci razvijejo vrednote kot sodelovanje in poslušanje drugih.

Znanstvene dejavnosti pospešujejo zavedanje o okolju, ko se otroci seznanjajo z resničnimi življenjskimi situacijami. Pri tem morajo vzgojitelji delovati tako, da bodo otroci razvili pravo držo proti okolju in tudi sami delali tisto, kar je prav (2013, 48).

Turški predšolski kurikulum navaja, da upošteva kulturne in univerzalne vrednote.

Pomembno je, da otroci v okviru svojega razvoja v osebnosti z odgovornostmi spoznajo vrednote družbe, v kateri živijo ter sprejmejo kulturne in univerzalne vrednote. Kurikulum v tem pogledu spodbuja spoštovanje razlik in pridobivanje izkušenj, da bi živeli v harmoniji

tudi s tistimi posamezniki, ki imajo drugačne značilnosti. V kurikulumu pa izobraževanje v vrednotah ni naslovljeno kot samostojno področje, pač pa je osvetljeno na holističen način (Preschool Education Program of Ministry of National Education, 2013, 17).

Iz tega lahko zaključimo, da splošni cilji in načela omenjajo moralne in etične vrednote, ki jih je treba uvajati v vrtce: delitev, ljubezen, spoštovanje, sodelovanje, odgovornost, toleranca, solidarnost. Vendar pa turški vzgojitelji nimajo jasne in popolne razlage o tem, kako in kdaj naj razlagajo otrokom te vrednote. Kurikulum ne vsebuje specifičnih dejavnosti, metod ali tehnik, ki bi seznanjale otroke z etičnimi vrednotami. Tudi turški kurikulum za vrtce potrebuje podroben opis dejavnosti, s katerimi bi lahko vzgojitelji prispevali k razvoju vrednot kot odgovornost, vljudnost, spoštovanje, resnicoljubnost, samozaupanje, prijateljstvo, kako pokazati otrokom, kaj je prav in kaj narobe, kako lahko pomagajo drugim, sodelujejo itd.

## 2.4 PRIMERJAVA VREDNOT V TREH PREDŠOLSKIH KURIKULIH

Zgornje analize kurikulov v treh vrtcih kažejo, da vsebujejo kurikuli cilje, načela in dejavnosti. Med temi so v vseh treh kurikulih podrobneje navedene dejavnosti na področju gibanja, jezika, umetnosti, družbe, znanosti, matematike in druga. Vrednote, ki jih omenjajo cilji in načela, predstavljajo določeno osnovno orientacijo za vzgojitelje, vendar pa konkretno pomoč nudijo dejavnosti oziroma so dejavnosti najboljše orodje, ki ga lahko vzgojitelji uporabljajo, ko posredujejo teme otrokom. Če imajo vzgojitelji na razpolago samo predloge, da bi morali vtakati vrednote v dejavnosti različnih področij, lahko interpretirajo tak predlog vsak po svoje ali pa ga sploh ne vključijo, ker ne vedo, kako bi to naredili. Če pa bi imeli opise dejavnosti, jih lahko vključili v pedagoško delo.

**Vrednote, omenjene v slovenskem kurikulu za vrtce, v programu Montessori in v turškem nacionalnem kurikulu, so naslednje:**

<b>Slovenski kurikulum za vrtce</b>	<b>Program Montessori (Angelin vrtec)</b>	<b>Turški nacionalni kurikulum</b>
zdravje, higiena	zdravje, higiena	
samozaupanje	samozaupanje	samozavest
nediskriminacija		
vljudnost	vljudnost	
sprejeti uspeh in napake	sprejeti uspeh in napake	
kritika komercialnih tem		
osnovne človekove pravice	pravice otrok	
demokracija		
spoštovanje zasebnosti		
komunikacija		
spoštovanje različnosti		
pomoč drug drugemu		
sodelovanje	sodelovanje	sodelovanje
spoštovanje pravil	spoštovanje pravil	
samospoštovanje		
odgovornost	odgovornost	odgovornost

spoštovanje narave	skrb za okolje	
ustvarjalnost		
odnos do literature		
estetika	estetika	
strpnost	strpnost	strpnost
reševanje konfliktov		
	disciplina, red	
	samostojnost	
	pridobivanje znanja	priprava na osnovno šolo
	samokontrola	samokontrola
	samospoznavanje	
	koncentracija	
	reševanje težav	
	samoiniciativnost	
	mir	
	ljubezen	ljubezen
	vztrajnost	
	internacionalizacija	
	molitev, meditacija	
	pozitivnost	
		delitev
		solidarnost
		družina
		narediti pravo stvar

Ob analizi posameznih vrednot vidimo, da med tremi obravnavanimi kurikuli obstajajo velike **razlike**, prav tako pa so razlike tudi med vrednotami, o katerih govori literatura in med tistimi, ki jih navajajo kurikuli. V vseh kurikulih obstajajo vrednote kot samozavest, sodelovanje, odgovornost in strpnost. V vsaj dveh kurikulih pa so omenjene vrednote kot vljudnost, zdravje oziroma higiena, obzirnost do narave, človekove pravice oziroma pravice otrok, spoštovanje pravil, estetika, pridobivanje znanja, samokontrola, sprejemanje uspeha in neuspeha, ljubezen. Poleg teh vrednot kurikuli omenjajo še druge. Zanimivo je, da relevantni avtorji v prvem poglavju te raziskave navajajo številne druge vrednote, kot so prisotne v

kurikulih: skrb za druge, kaj je prav in kaj narobe, pomoč drugim, radodarnost (pripravljenost deliti z drugimi), poštenost, prijaznost, nediskriminacija, resnicoljubnost, manj potrošništva, potrpežljivost, vera, čakanje, odpoved, disciplina, ubogljivost, pravičnost, prijateljstvo, zanesljivost, samostojnost, delavnost, odločnost, bistroumnost, domišljija, ambicioznost, nesebičnost, sočutje, pozitivnost, razvijanje miru, kreativnost, tradicija, itd. Glede na to lahko zaključimo, da se zdijo nekatere vrednote ( samozavest, sodelovanje, odgovornost, strpnost, vljudnost, zdravje oziroma higiena, obzirnost do narave, človekove pravice oziroma pravice otrok, spoštovanje pravil, estetika, pridobivanje znanja, samokontrola, ljubezen) pomembne več ljudem.

**Vsi trije kurikuli govorijo tudi o vzgojiteljih v vrtcih.** Slovenski nacionalni kurikulum zahteva, naj bodo učitelji vzor, spodbujajoči, prijazni, pozitivni, naj spoštujejo otroke in naj bodo sposobni reševati probleme. Montessori vzgojitelji morajo biti potrpežljivi, s smislom za humor, delo naj poteka brez naglice, razumevajoči, spoštljivi proti otrokom, spodbujajoči, sposobni reševati probleme, olikani, prijetni, resni, odkriti, jasni, odločni. Turški kurikulum pa govori o vzgojiteljih, ki ne smejo prizadeti ali pritiskati na otroke, pokazati morajo spoštovanje, dajati podporo, voditi in pomagati otrokom.

### **3 ŠTUDIJSKI PROGRAMI ZA VZGOJITELJE**

To poglavje predstavlja podobnosti in razlike med visokošolskim študijem v obeh sodelujočih državah oziroma podobnosti in razlike med univerzitetnimi visokošolskimi programi in Montessori programom in se poglobi v predmete, ki v sodelujočih državah seznanjajo bodoče vzgojitelje z etiko, moralo, trajnostnim razvojem itd.

#### ***3.1 OSNOVNE INFORMACIJE O ŠTUDIJSKIH PROGRAMIH ZA VZGOJITELJE PREDŠOLSKIH OTROK***

To poglavje predstavlja osnovne informacije o štirih programih za vzgojitelje predšolskih otrok: dva visokošolska programa dveh slovenskih univerz, turški univerzitetni program in Montessori program.

##### **Študijski program, ki ga izvaja Univerza v Mariboru**

<http://www.pef.um.si/205/predsolska+vzgoja> je visokošolski strokovni program, ki traja 3 leta in ima 180 kreditnih točk. Študijski program daje študentom naslednje splošne kompetence:

- sposobnost analize in sinteze ter predvidevanja rešitev ter posledic,
- sposobnost uporabe znanj v praksi,
- razvoj kritične in samokritične presoje,
- spretnosti komuniciranja in delovanja v timu,
- iniciativnost v procesu vseživljenjskega učenja,
- senzibilnost za okolje, kulturno in narodno identiteto,
- načrtovanje in izvajanje dejavnosti,
- razumevanje posameznika, njegovih vrednot in vrednostnih sistemov.

Študenti imajo naslednje predmete:

Osnove metodologije pedagoškega raziskovanja

Teorija vzgoje

Predšolska pedagogika

Motorika otroka

Razvojna psihologija

Vokalno instrumentalni praktikum



Praktično usposabljanje  
Didaktika  
Slovenski jezik  
Začetno naravoslovje  
Pedagoška psihologija  
Mladinska književnost  
Didaktika gibalno športne vzgoje  
Didaktika spoznavanja naravnega okolja  
Didaktika glasbene vzgoje  
Didaktika plesne vzgoje  
Specialna pedagogika  
Motorični praktikum  
Didaktika uvajanja v družbeno okolje  
Didaktika jezikovne vzgoje  
Elementarni likovno pedagoški praktikum  
Lutkovno gledališka vzgoja  
Didaktika tehnične vzgoje  
Didaktika likovnih dejavnosti  
Didaktika matematike  
Sociologija družine in predšolskega otroka  
Izbirni predmeti  
Diplomsko delo  
Med izbirnimi predmeti je tudi predmet Moralna vzgoja in etika, ki ga bomo podrobneje predstavili v naslednjem poglavju.

**Študijski program Univerze v Ljubljani <https://www.pef.uni-lj.si/246.html>**

je prav tako visokošolski. Program traja 3 leta in ima 180 ECTS. Študenti – bodoči vzgojitelji – se usposobijo za komuniciranje z otroci in starši, s kolegi in drugimi. Študenti se seznanijo z različnimi pojmovanji otroštva in izobraževanja ter pridobijo osnovna teoretična in praktična znanja iz različnih področij dela v vrtcu. Študenti se morajo naučiti, kako naj komunicirajo z otroci in z odraslimi in morajo biti sposobni načrtovati, izvesti in kritično analizirati vzgojno delo. Izbirni predmeti spodbujajo študente, da pridobijo globok vpogled v področja dela vrtca, za katerega so posebej zainteresirani. Študenti imajo naslednje obvezne predmete:

Inkluzivna vzgoja in izobraževanje

Filozofija  
Motorika predšolskega otroka  
Pedagoška metodologija  
Predšolska pedagogika  
Pedagoška psihologija  
Slovenski jezik  
Sociologija izobraževanja  
Šolska pedagogika z didaktiko  
Teorija izobraževanja  
Družboslovne študije  
Glasba za predšolske otroke  
Gibanje  
Jezik in literatura  
Umetnostna vzgoja  
Lutkovno gledališče, drama, mediji  
Projekti  
Otrok in družba  
Ples  
Biologija  
Fizika  
Kemija  
Tehnična vzgoja  
Matematika

Poleg teh je študentov na razpolago tudi vrsta izbirnih predmetov: kako poučevati tuj jezik, šport, pismenost, medosebno komunikacijo, kako seznanjati otroke z živalmi, z nasiljem, plavanjem, planinstvom, raziskavami, specialna pedagogika in predmeti, ki se še bolj poglobljajo v katero od zgoraj omenjenih tem. Vendar pa program Univerze v Ljubljani nima predmeta o etiki ali vrednotah.

**Študijski program za predšolske vzgojitelje v Turčiji, *Dokuz eylül university, Turčija***

[www.deu.edu.tr](http://www.deu.edu.tr); [http://www.deu.edu.tr/ders-katalog/2015-2016/eng/boluum\\_1095\\_eng.html](http://www.deu.edu.tr/ders-katalog/2015-2016/eng/boluum_1095_eng.html),

traja 4 leta. Študenti morajo ob vpisu opravljati sprejemne izpite. Pri študiju študenti pridobijo 180 kreditnih točk.

Predmeti:

Načela Atatürka in zgodovina turške revolucije  
Informacijska tehnologija  
Uvod v znanost vzgoje/izobraževanja  
Uvod v predšolsko vzgojo  
Človeška anatomija in fiziologija  
Psihologija  
Turški jezik  
Tuji jeziki: nemški, francoski, angleški  
Filozofija vzgoje/izobraževanja  
Materino in otrokovo zdravje in prva pomoč  
Psihologija vzgoje/izobraževanja  
Zgodovina turške vzgoje/izobraževanja  
Načela in metode poučevanja  
Prehranjevanje matere in otroka  
Razvoj v predšolskem obdobju  
Kreativnost in izobraževanje  
Razvoj igre v otroštvu  
Sociologija vzgoje/izobraževanja  
Otroška literatura  
Vzgoja/izobraževanje v matematiki  
Otrokovo mentalno zdravje  
Drama  
Učne tehnologije in oblikovanje materialov  
Vodenje oddelka  
Poučevanje telovadbe in igre  
Glasbena vzgoja  
Vzgoja/izobraževanje v znanosti  
Vzgoja/izobraževanje v umetnosti  
Specialne učne metode  
Šolska praksa  
Znanstveno raziskovalne metode  
Merjenje in evalvacija  
Statistika  
Materialni razvoj

Učinkovito komuniciranje  
Praksa družbenih storitev  
Specialno izobraževanje  
Izobraževanje staršev  
Praksa  
Raziskovalni projekt  
Mentorstvo.

V tem turškem učnem načrtu ni posebnih predmetov o etičnem/moralnem izobraževanju.

### **Montessori izobraževanje za vzgojitelje otrok od 0 do 3 let in od 2,5 do 6 let**

(<http://www.montessori-institut.si/dejavnostiizobrazevanjadaljsa.html>)

To izobraževanje organizira Montessori Institute v sodelovanju s Seton Montessori Institute Chicago, U.S.A. Izobraževanje traja 18 mesecev, vsebuje 440 kontaktnih pedagoških ur in 230 ur individualnega seminarskega dela. Pogoji za vpis: srednja, višja šola ali univerza, kratki Montessori tečaj, intervju, portfolio.

Montessori izobraževanje nudi študentom veliko informacij in pomaga razvijati veščine, ki jih vzgojitelj potrebuje pri pripravi za delo s predšolskimi otroci. Montessori študent mora opravljati tudi individualno delo, ki omogoča boljše poznavanje Montessori izobraževanja, poznavanje potreb otrok, sposobnosti za opazovanje, oblikovanje okolja in vodenje skupine otrok.

Obvezni predmeti:

Pedagogika in filozofija Montessori  
Otrokov razvoj  
Oblikovanje in priprava okolja  
Opazovanje otrok  
Vodenje  
Vodenje programa in skupine  
Otrok v družini in skupnosti  
Osebna rast in razvoj  
Področja vsakdanjega življenja  
Področje percepcije

Jezikovno področje  
Družboslovne in naravoslovne znanosti  
Matematika  
Umetnost in šport  
Vodenje oddelka  
Odnosi med starši in učitelji.

Posamezni predmeti vsebujejo tudi nekatere etične teme (okrog 46 ur oziroma 69 ur.).

Primerjani slovenski in turški programi vključujejo naslednja področja: pedagogika, psihologija, didaktika, glasba, narodni jezik, literatura, znanost, šport, družbeno okolje, tehnologija, matematika. Turški program poleg tega vsebuje tudi tuje jezike, otrokovno zdravje, več raziskovalnih metod kot slovenska programa, učinkovito komunikacijo in vzgojo staršev. Vsi trije programi vključujejo tudi praktično delo. Tudi Montessori program vključuje pedagogiko, psihologijo, didaktiko, jezik, znanost, šport, družbeno okolje, tehnologijo in matematiko. Montessori program vsebuje tudi predmet o odnosih med starši in učitelji. Turški in Montessori programi imajo nekaj predmetov o vodenju, slovenska programa pa ne. Montessori program vsebuje predmet o oblikovanju in pripravi okolja, drugi trije programi pa ne. Vsi štirje programi se končajo z daljšim ali krajšim pisnim delom (diploma, seminarska naloga, raziskovalni projekt). Po zaključku slovenskega in turškega programa diplomanti prejmejo naziv diplomant (BA), Montessori vzgojitelji pa ne.

Glede na koncept, formalno strukturo in vsebine so slovenski in turški program primerljivi. Spadajo med vzgojno izobraževalne znanosti, trajajo 3 – 4 leta, na koncu študija študent doseže 180 ECTS. Montessori program ni visokošolski, spada med vzgojno izobraževalne znanosti, predmeti niso ovrednoteni z ECTS in programa sta precej krajša kot slovenski in turški.

Za vpis v vse programe se zahteva dokončana srednješolska izobrazba. Vsi štirje programi sprejemajo tudi študente z višjo kot srednješolsko izobrazbo.

Slovenski študijski program traja 3 leta, turški 4 leta, Montessori izobraževanje pa 1,5 let oziroma 3 leta, če študenti vpišejo oba programa (za mlajše in starejše predšolske otroke). Za napredovanje v naslednje študijsko leto je potrebno, da študenti izpolnjujejo svoje študijske

obveznosti pri vsakem od predmetov. Študenti slovenskih in turškega programa pridobijo strokovni naziv diplomant visoke šole (BA), ki je primerljiv z drugimi študijskimi usmeritvami; naziv v Montessori programu pa ne.

Navedeni programi se izvajajo kot redni ali izredni študij. Med študijskimi metodami in oblikami so predavanja, praktično usposabljanje, seminarsko in projektno delo.

Tabela 1: Primerjava osnovnih podatkov, pogojev za vpis, študijske metode in oblike, možnosti vključevanja programov v mednarodno sodelovanje

	Univerza v Mariboru, Slovenia	Univerza v Ljubljani, Slovenia	University Dokuz eylül, Turkey	Montessori institute Ljubljana
vključevanje v mednarodno sodelovanje	da	da	da	da
program	visokošolski	visokošolski	visokošolski	-
trajanje študija	3 leta	3 leta	4 leta	1,5 + 1,5 let
število ECTS	180	180	180	-
vpisni pogoji	srednja šola	srednja šola	srednja šola	srednja šola
metode in oblike študija	redno, izredno	redno, izredno	redno, izredno	izredno
izbirni predmeti	da	da	da	ni podatkov
zaključek študija	diploma	diploma	raziskovalni projekt	seminarsko delo

### **3.2 PREDMETI NA TEMO ETIKE V VISOKOŠOLSКИH PROGRAMIH V SLOVENIJI IN TURČIJI 2015**

V Sloveniji so 3 javne visoke šole, ki izobražujejo vzgojitelje in dve imata predmet na temo etika, morala, socialna pravičnost. Oba predmeta sta izbirna.

#### **Univerza v Mariboru ima predmet Moralna vzgoja in etika**

(<http://www.pef.um.si/205/predsolska+vzgoja>). Predmet obravnava različne moralne implikacije za izobraževalno teorijo in prakso. Struktura in vsebina predmeta je posvečena naslednjim sklopom: (a) moralni značaj poučevanja: različna pojmovanja pouka kot dejavnosti imajo različne implikacije za moralno vzgojo tako na delovnem mestu učitelja kot za vzgojo otrok; (b) moralna teorija: različni pristopi velikih moralnih filozofov, ko gre za vprašanja objektivnosti in moralnih norm lotevali; (c) sodobne moralne teorije sledijo poglavitnim potezam aktualne moralne in družbene razprave, s posebnim poudarkom na emotivizmu, utilitarizmu, deontologiji, etiki vrline, liberalizmu in komunitarizmu; (d) vzgoja za vrednote: kaj so vrednote, ali so objektivne ali subjektivne, katere vrednote so pomembne za vzgojo; (e) moralnost in moralna vzgoja: kaj so moralne vrednote? So učitelji v vrtcu moralni vzgojitelji? Če so, kakšna je dobra oblika moralne vzgoje? (f) kaj so posledice normativne narave vzgoje, ko obravnavamo vprašanje reda in discipline v vrtcu in v širše v družbi: vprašanje avtoritete in odgovornosti. Predstavljeni so različni pristopi glede na avtoritaren, paternalističen, liberalen, libertaren in druge pristope, zadevajoč disciplino in svobodo.

#### **Univerza na Primorskem izvaja predmet Učenje za različnost in socialno pravičnost**

([http://www.pef.upr.si/izobrazevanje/dodiplomski\\_studij\\_1%20stopnje/predsolska\\_vzgoja\\_\(vs\)/do\\_2015-2016/2011011416091382/#sthash.EZ2ax8GZ.dpuf](http://www.pef.upr.si/izobrazevanje/dodiplomski_studij_1%20stopnje/predsolska_vzgoja_(vs)/do_2015-2016/2011011416091382/#sthash.EZ2ax8GZ.dpuf)). Gre za izbirni predmet, ki seznanja študente z naslednjimi vsebinami:

- Cilji in načela oblikovanja multikulturnega in socialno pravičnega kurikula
- Razvoj demokratičnih principov in spodbujanje kulturnega pluralizma
- Definiranje multikulturnega in multijezičnega izobraževanja, v kontekstu na otroka osredinjene vzgoje in izobraževanja
- Vodila in strategije razvojno, individualno in kulturno primerne spremljanja otrokovega razvoja in učenja

- Družbena pogojenost raznolikosti in enakosti ( spol, rasa, socialno ekonomski status, veroizpoved)
- Raznolikost in socialno izključevanje
- Kontekstualizacija in problematiziranje vprašanja družbene moči v povezavi s problemom socialnega izključevanja
- Nivoji delovanja in angažiranja v kontekstu multikulture vzgoje in izobraževanja
- Prepoznavanje vloge in delovanja subjektivnih teorij učiteja/ vzgojitelja
- Prepoznavanje mehanizmov delovanja prikrita kurikula v kontekstu socialnega izključevanja, vključevanja
- Kritično prepoznavanje diskriminatornih stališč, sporočil, vedenj, delovanj- stereotipov in predsodkov pri sebi in v širši družbi
- Kritično prepoznavanje diskriminatornih stališč, sporočil, vedenj, delovanj- stereotipov in predsodkov kontekstu vzgojno izobraževalnega procesa
- Načela in principi spodbudne interakcije vzgojitelja/učitelja z otroki ob razumevanju in spoštovanju njihovega socialnega, kulturnega, jezikovnega in religioznega porekla
- Načela in principi uspešne komunikacije z učenci, razvoja pozitivne skupinske klime ter dobrih odnosov z učenci in med njimi samimi
- Socialne veščine, postopki in načela svetovalnega pogovora in dela z otroki
- Načela in principi razvojno, individualno in kulturno primerne učnega okolja - odsev raznolikosti, kritične refleksije, iniciativnosti, angažiranosti, zagovorništva
- Strategije za soočanje z neprimernim vedenjem, agresivnostjo in konflikti
- Vzpostavljanje etičnih okvirov profesionalnega delovanja in upoštevanje le-teh.

**V Turčiji je 53 javnih univerz, ki izvajajo izobraževanje vzgojiteljev. Med temi je 10 predmetov o etiki.** Predmeti so razen enega izbirni. Nekateri predmeti so podrobno opisani, drugi pa ne predstavijo svojih vsebin.

**Uludağ University** izvaja predmet **Vrednote v vrtcu**, vendar vsebine niso dostopne.

<http://onerimerkezi.uludag.edu.tr/Bologna/dereceler/dt/33/dl/tr/b/3/p/32/drs/503080>

**Yıldız Technical University** izvaja predmet **Izobraževalne vrednote v vrtcu**

<http://www.iol.yildiz.edu.tr/okuloncesi/egitim/4/Ders-%C4%B0%C3%A7erikleri/47>. Predmet ima naslednje vsebine: določitev in identificiranje osnovnih univerzalnih vrednot, izobraževanje o temeljnih vrednotah, moralni razvoj, osebni razvoj, izobraževanje o



temeljnih vrednotah v predšolskem obdobju, vloga učiteljev v izobraževanju o temeljnih univerzalnih vrednotah, starši in univerzalne vrednote, vrednote v svetu, osebnostni in značajski izobraževalni programi.

**Mersin University** izvaja predmet **Izobraževanje o vrednotah**

[http://oibs.mersin.edu.tr/bologna/?id=/course&program=96&sinif=4&sb\\_id=153116](http://oibs.mersin.edu.tr/bologna/?id=/course&program=96&sinif=4&sb_id=153116). Vsebine so opisane zelo na kratko: vrednote, izobraževanje o vrednotah, značaj, pristopi k poučevanju o vrednotah in značaju.

**Marmara University** izvaja predmet **Uvod v izobraževanje o vrednotah**, vendar vsebine

niso dostopne <http://llp.marmara.edu.tr/course.aspx?zs=1&mod=1&kultur=en-US&program=14&did=54861&mid=53490&pmid=3089&mufredatTurId=932001&organizasyonId=16>.

**Mayis University** izvaja obvezni predmet **Izobraževanje o etičnih vrednotah**

<http://ebs.omu.edu.tr/ebs/ders.php?dil=tr&zs=1&mod=1&program=2651&did=123406&mid=288185&pmid=4049>. Predmet vsebuje naslednje teme:

moralni razvoj v predšolskem obdobju

različni pristopi k poučevanju vrednot

Osnovne moralne vrednote:

1. Integriteta: biti vreden zaupanja. Nevpleten v kraje, goljufije, prevare, polomije.
2. Pravičnost: upoštevanje pravil, čakanje na vrsto, delitev stvari.
3. Državljanstvo: pogum, potrpežljivost, odprtost, kritično mišljenje, avtonomija, neodvisnost, zavezanost človeškim pravicam in demokraciji, sprejemanje drugačnosti, odločenost in trud.
4. Skrb za druge: dobrotelost, prijaznost, hvaležnost, odpuščanje, premišljenost, ljubezen, empatija.
5. Spoštovanje: vljudnost, spoštovanje, učinkovite komunikacijske veščine.
6. Odgovornost: izpolnjevanje nalog, samokontrola, odgovornost za posledice določenega obnašanja.

Temeljne moralne kapacitete

1. Sprejemanje moralnih vrednot.
2. Obravnava destruktivnih čustev (sram, ljubosumnost, egocentričnost, mišljenje, da ima človek pravico naredi karkoli, nezadovoljnost itd.).
3. Moralno razmišljanje.

4. Odsotnost kritičnih družbenih in čustvenih veščin.
5. Močna samo percepcija.

**Abant İzzet Baysal University** izvaja predmet **Izobraževanje o vrednotah**

<http://bologna.ibu.edu.tr/CourseDetail.aspx?lang=tr-TR&opID=336&pmID=3893&mid=183140&DersID=1589&dersKodu=109004462006>

Predmet vsebuje naslednje teme: Katere so temeljne univerzalne vrednote? Katere vrednote bi bilo treba poučevati? Univerzalne vrednote in moralni razvoj temeljnega izobraževanja. Temeljna univerzalna vrednota in osebni razvoj. Osnove univerzalne vrednote učiteljev. Starši in univerzalne vrednote. Vrednote se uporabljajo v svetu. Izobraževalni program o osebnosti, značaju. Metode v izobraževalnem programu o univerzalnih vrednotah. Primeri aktivnosti za univerzalne vrednote.

**Mart University** ponuja predmet **Izobraževanje o ljubezni**

[http://ebs.comu.edu.tr/Ders\\_Bilgileri.aspx?dno=283692&bno=1033&bot=1549](http://ebs.comu.edu.tr/Ders_Bilgileri.aspx?dno=283692&bno=1033&bot=1549). Vsebina predmeta: Osnovne informacije o vlogi in pomenu ljubezni v vseh človeških povezavah in komunikacijskem procesu, posebno v izobraževanju. Človeška ljubezen, čast in vrednota, ljubezen do narave in okolja. Predvideni učni rezultati: biti sposoben razložiti koncept ljubezni, koncept vrednot, učenje odnosa med ljubeznijo in vrednotami, večje zavedanje človeškega dostojanstva in vrednota, ali se lahko povezuje vrednoto ljubezni z zavedanjem narave in okolja, izboljšanje zavedanja o interakciji in komunikaciji na osnovi ljubezni, izboljšanje veščin razmišljanja, sposobnost razvoja kritičnega mišljenja, sposobnost določiti in privzeti univerzalne vrednote, pridobivanje veščin za kritična vprašanja, razvoj veščin za zavestno obvladovanje čustev.

**Sıtkı Koçman University** <http://ects.mu.edu.tr/tr/program/106> izvaja predmet **Etika v predšolskem izobraževanju** z naslednjimi vsebinami: osnovni koncepti, definicije (strokovni koncept, etika ...), profesionalna etika in etični kodeksi, presojanje v skladu z etičnim obnašanjem, etika v izobraževanju, poučevanje profesionalne etike, usposabljanje menedžerjev in etika, izobraževanje inšpektorjev in etika, etične pravice in odgovornosti študenta, etične pravice in odgovornosti staršev, šola družbene odgovornosti, predšolsko izobraževanje v etiki, osnovne vrednote v predšolski vzgoji, etične dolžnosti in odgovornosti vzgojiteljev do otrok, etične dolžnosti in odgovornosti staršev predšolskih otrok, etične dolžnosti in odgovornosti vzgojitelja do sodelavcev, družbe, pogosto srečevanje vzgojiteljev z

etičnimi problemi in rešitvami. Na koncu študent pozna koncepte etike, profesionalno etiko, etiko v izobraževanju, etične dimenzije profesije, obnašanje, ki kaže etične dolžnosti in odgovornosti do družbe, razlikuje etično in neetično obnašanje.

**Erzincan University** izvaja predmet **Izobraževanje o vrednotah**

<http://derspaketleri.erzincan.edu.tr/getDersInfo.aspx?program=303&year=2014&mufredatId=175244&dersId=23478>. Predmet ima naslednje vsebine: usposabljanje v univerzalnih vrednotah, moralni razvoj, osebnost, teme, ki jim mora vzgojitelj posvečati pozornost, ko poučuje univerzalne vrednote, univerzalne vrednote, vrednote, ki se jih uporablja v svetu, osebnost, programi za vzgojo značaja, metode v izobraževalnih programih o univerzalnih vrednotah, aktivnosti, povezane z osnovnimi vrednotami kot sodelovanje, poštenost, spoštovanje, odgovornost in strpnost. Cilj predmeta je informiranje o univerzalnih vrednotah.

**Sinop University** izvaja predmet **Etika v izobraževanju in usposabljanju**

[http://bilgipaketi.sinop.edu.tr/formlar/egitim/okul/oo415\\_19\\_2\\_tr-TR.html](http://bilgipaketi.sinop.edu.tr/formlar/egitim/okul/oo415_19_2_tr-TR.html). Ima naslednje vsebine: odnosi med etiko in izobraževanjem, osnovna načela etike v izobraževanju, etične osnove odnosov med vzgojitelji ter njihovimi sodelavci, otroci, starši in njihov odnos do javnosti. Cilji in kompetence: splošna kultura, znanje in pridobitev osnovnih teoretičnih in praktičnih znanj. Razvija osnovne domneve, načela, posploševanje, teoretične perspektive, osebno filozofijo izobraževanja v skladu z empiričnimi raziskavami. Privzame načelo doživljenjskega izobraževanja, razvije individualna znanja in veščine za poklic. Sam od sebe učinkovito dela v šoli in z družinami. Organizira in uporablja projekte in aktivnosti za družbeno okolje z družbeno odgovornostjo. Uporablja znanstvena dognanja in strokovne veščine pri delu z otroci, sodelavci in družinami. Organizira ustrezno učno okolje glede na razvoj otrok. Predvideni učni rezultati: poznavanje etike in principov izobraževanja. Vzgojitelji poznajo etične vsebine in značilnosti odnosov do študentov, sodelavcev in okolja in pridobijo veščine za primerno vedenje, pridobijo splošno znanje etike in kulture.

Iz opisanih predmetov na temo vrednote, etika, morala in tako dalje lahko zaključimo, da imamo v Sloveniji dva predmeta:

Moralna vzgoja in etika na Univerzi v Mariboru in

Učenje za različnost in socialno pravičnost Univerze na Primorskem.

V Turčiji pa izvaja predmete na to temo 10 univerz:

Vrednote v vrtcu na Uludağ University

Izobraževalne vrednote v vrtcu na Yildiz Technical University  
Izobraževanje o vrednotah Mersin University  
Uvod v izobraževanje o vrednotah na Marmara University  
Izobraževanje o etičnih vrednotah na Mayıs University (obvezni predmet)  
Izobraževanje o vrednotah na Abant İzzet Baysal University  
Izobraževanje o ljubezni na Mart University  
Etika v predšolskem izobraževanju na Sıtkı Koçman University  
Izobraževanje o vrednotah na Erzincan University  
Etika v izobraževanju in usposabljanju na Sinop University.

Oba slovenska predmeta sta si zelo različna, medtem ko so si predmeti v Turčiji nekoliko bolj podobni. V vseh navedenih predmetih na temo vrednote, morala, etika itd. so prav gotovo številne uporabne teme, ki lahko seznanijo bodoče vzgojitelje z vrednotami. V okviru tega projekta pa smo pregledali še številne druge predmete na temo vrednot, etike, morale, trajnostnega razvoja itd., ki jih izvajajo univerze v razvitih državah. Nekateri od teh so zanimive tako za Slovenijo kot za Turčijo, ker predstavljajo nekaj novega. Podrobneje so opisani v visokošolskih predmetih etike za vzgojitelje na [http://vrtec.leila.si/download/visokosolski\\_predmeti\\_etike\\_za\\_vzgojitelje.pdf](http://vrtec.leila.si/download/visokosolski_predmeti_etike_za_vzgojitelje.pdf).

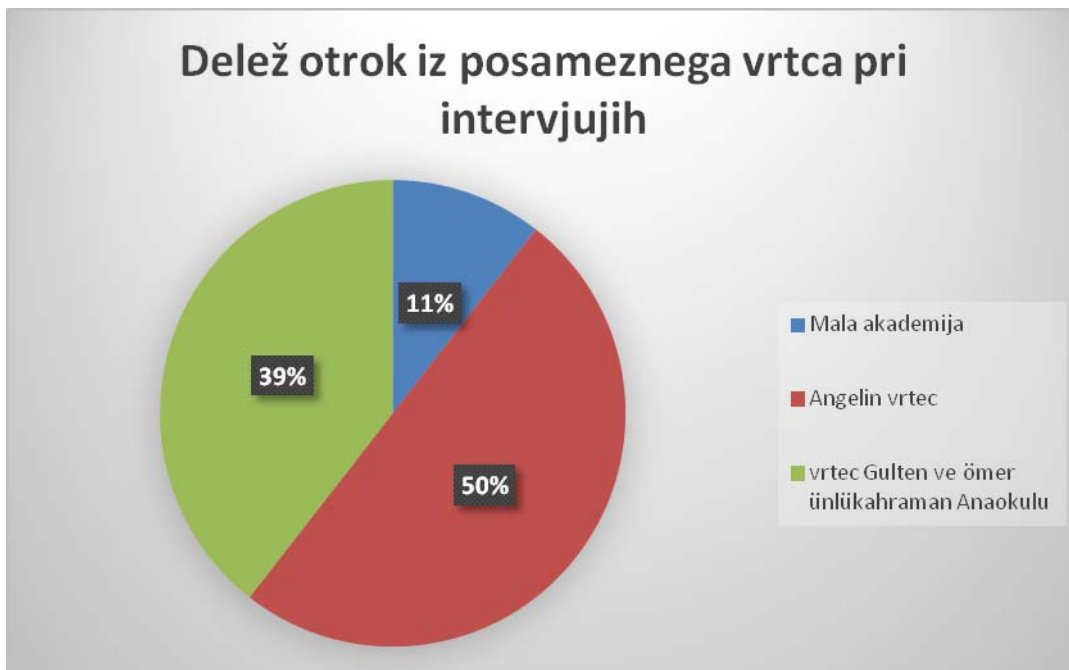
To poglavje kaže, da **predmeti kot vrednote, etika, morala, trajnostni razvoj itd. na univerzah še niso ravno pogosti**. Dodaten problem pa je to, da so ti predmeti skoraj vsi **izbirni** (v Sloveniji sta oba predmeta izbirna, v Turčiji pa je izbirnih 9 predmetov in le eden je obvezni). Da bi dali bodočim vzgojiteljem vsaj nekaj osnovne izobrazbe o vrednotah, bi morale vse visoke šole za vzgojitelje imeti vsaj en obvezni predmet na to temo.

#### 4 INTERVJUJI S PREDŠOLSKIMI OTROKI O VREDNOTAH

Z intervjuji med predšolskimi otroki, vključenimi v vrtce sodelujočih organizacij, smo želeli pridobiti **vpogled v to, kako otroci, stari predvsem štiri in pet let, dojemajo pomen vrednot**. Intervju za otroke je bil sestavljen iz enajstih vprašanj. Vprašanja znotraj intervjuja so bila razdeljena v tri skupine: o otroku samem, o odnosih v vrtcu in o otrokovem odnosu do okolja. S prvo skupino vprašanj o otroku samem smo želeli izvedeti, kako otrok rešuje konflikt s prijateljem, kaj lahko naredi, da bi se drugi ob njem dobro počutili, katere prijazne besede zna uporabljati in kako doživlja sebe v odnosu do drugih, ali misli, da ga imajo otroci radi in zakaj. Pri vprašanjih o odnosih v vrtcu je bil cilj izvedeti, kaj je otroku v vrtcu všeč, ali se z vzgojitelji pogovarja o vrednotah in ali imajo v vrtcu pravila. S temi vprašanji smo želeli dobiti vpogled v otrokovo doživljanje družbenega življenja, življenja v skupini otrok. Tretja skupina vprašanj se nanaša na otrokovo življenje v celotni družbi in kakšen je lahko njihov delež. Otroci so dobili vprašanja o odnosu ljudi do narave in do revnejših ljudi.

V intervjuje so bili vključeni otroci treh vrtcev, dveh slovenskih in enega turškega: zasebni vrtec Mala akademija (Slovenija), ki deluje na osnovi Kurikula za vrtce, Angelin vrtec, ki je zasebni katoliški vrtec in izvaja Program montessori, ter javni vrtec Gulden ve ömer ünlükahraman Anaokulu iz Turčije, ki deluje na osnovi turškega kurikula za vrtce. Vključeni so bili samo otroci, za katere so starši dali dovoljenje za intervju. Otroci so bili stari med tretjim in šestim letom. Med otroki je bilo približno polovica dečkov in polovica deklic.

Intervju so sestavili avtorji te raziskave na osnovi teoretičnega dela raziskave. Avtorji raziskave so dali navodila vzgojiteljem (z univerzitetno izobrazbo), kako naj izvedejo intervjuje v svojem oddelku. Opravljenih je bilo 38 intervjujev z otroki (Mala akademija 4, Angelin vrtec 19, vrtec Gulden ve ömer ünlükahraman Anaokulu 15):

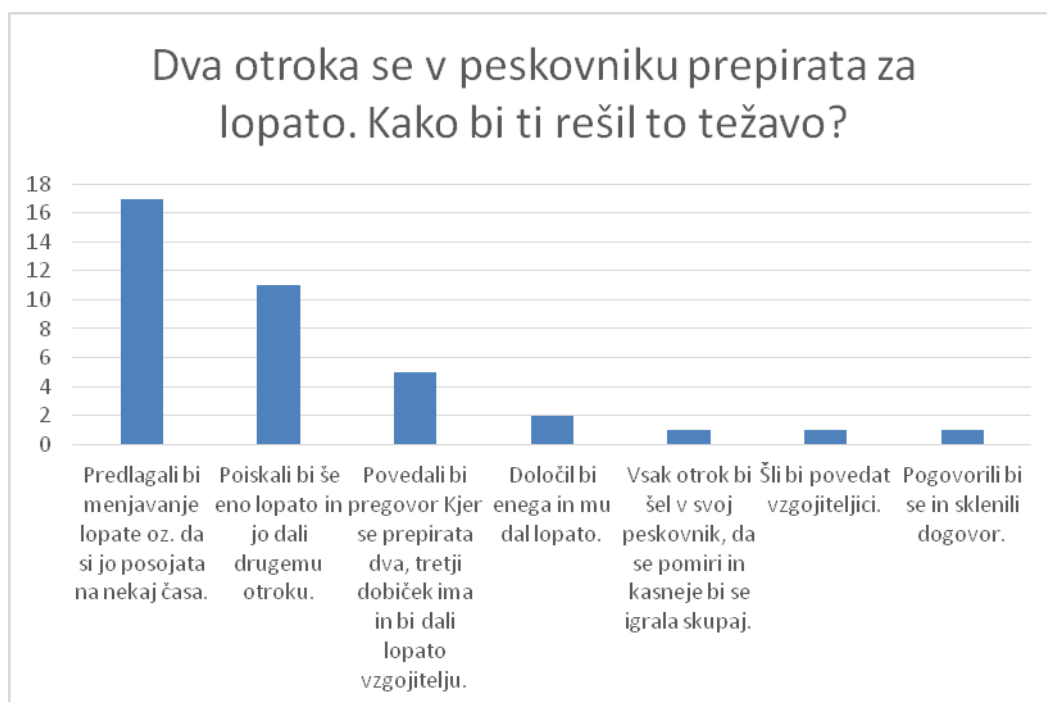


Delež vrtca Mala akademija je zelo majhen (zato, ker je tudi vrtec zelo majhen in nov in nima veliko otrok v starosti od treh do šestih let), samo 4 otroci. Pri obdelavi smo razmišljali, če bi združili rezultate obeh slovenskih vrtecev in naredili primerjavo samo po narodnosti (slovenski in turški otroci), vendar smo se odločili, da predstavimo vsak vrtec posebej. Med obema slovenskima vrtcema so namreč razlike, ker je eden katoliški (Angelin vrtec) in izvaja Program Montessori, delo drugega (Mala akademija) pa temelji na Kurikulu za vrtece.

#### Vprašanja o otroku samem:

##### 1. Dva otroka se v peskovniku prepirata za lopato. Kako bi ti rešil to težavo?

- Predlagali bi menjavanje lopate oz. da si jo posojata na nekaj časa. (17)
- Poiskali bi še eno lopato in jo dali drugemu otroku. (11)
- Povedali bi pregovor Kjer se prepirata dva, tretji dobiček ima in bi dali lopato vzgojitelju. (5)
- Določil bi enega in mu dal lopato. (2)
- Vsak otrok bi šel v svoj peskovnik, da se pomiri in kasneje bi se igrala skupaj. (1)
- Šli bi povedat vzgojiteljici. (1)
- Pogovorili bi se in sklenili dogovor. (1)



Otrokom so bila zastavljena odprta vprašanja, da so lahko nanje odgovarjali opisno, iz osebne izkušnje. 45% otrok bi prepir zaradi uporabe lopate rešili tako, da bi si jo med seboj menjavala oz. da bi vsak z njo delal nekaj časa. Tretjina otrok (29%) bi poiskala še eno lopato, da bi lahko oba otroka hkrati igrala v peskovniku. 13% otrok se je odločilo, da bi prepir prekinili tako, da bi lopato vzela vzgojiteljica. Nekaj otrok je predlagalo drugačne možnosti reševanja konflikta.

Otroci posameznega vrtca so zgoraj omenjene uspešne načine reševanja konflikta opisali različno pogosto:

**Mala akademija:**

- Predlagali bi menjavanje lopate oz. da si jo posojata na nekaj časa. (1)
- Poiskali bi še eno lopato in jo dali drugemu otroku. (1)

**Angelin vrtec:**

- Predlagali bi menjavanje lopate oz. da si jo posojata na nekaj časa. (7)
- Poiskali bi še eno lopato in jo dali drugemu otroku. (7)

**Gulten ve ömer ünlükahraman Anaokulu:**

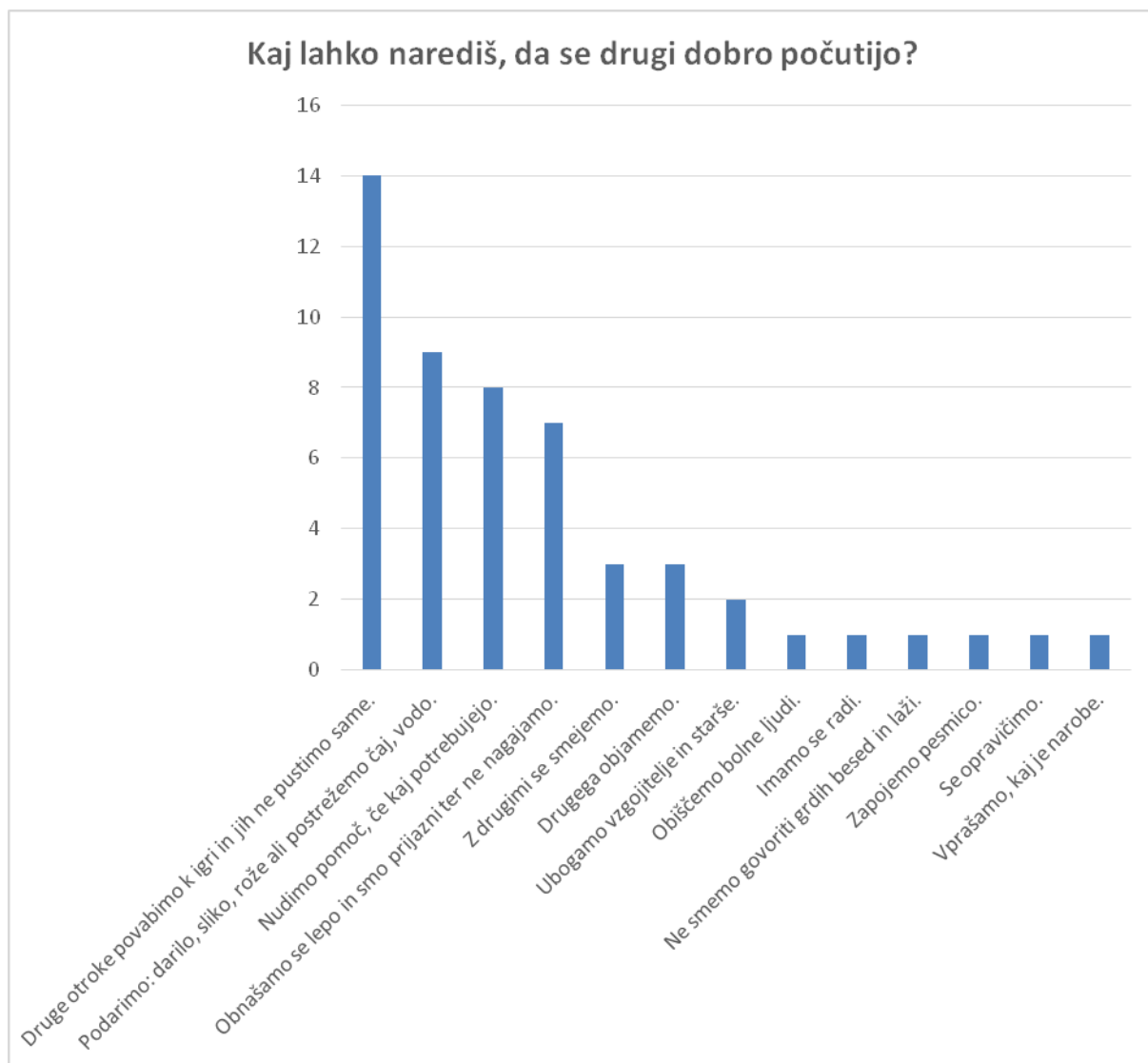
- Predlagali bi menjavanje lopate oz. da si jo posojata na nekaj časa. (9)
- Poiskali bi še eno lopato in jo dali drugemu otroku. (3)

Analiza tega vprašanja je pokazala, da bi večina otrok problem rešila sama. Ko otroci rešujejo konflikt, se odločijo za vrednote kot so delitev, sodelovanje in dogovor. Le 16% otrok bi se zateklo po pomoč k vzgojitelju.

## **2. Kaj lahko narediš, da se drugi dobro počutijo?**

- Druge otroke povabimo k igri in jih ne pustimo same. (14)
- Podarimo: darilo, sliko, rože ali postrežemo čaj, vodo. (9)
- Nudimo pomoč, če kaj potrebujejo. (8)
- Obnašamo se lepo in smo prijazni ter ne nagajamo. (7)
- Z drugimi se smejemo. (3)
- Drugega objamemo. (3)
- Ubogamo vzgojitelje in starše. (2)
- Obiščemo bolne ljudi. (1)
- Imamo se radi (1).
- Ne smemo govoriti grdih besed in laži. (1)
- Zapijemo pesmico. (1)
- Se opravičimo. (1)
- Vprašamo, kaj je narobe. (1)





Pri vprašanju, kaj lahko otrok naredi, da se drugi dobro počuti, so otroci našli več odgovorov, tako da analiza prikazuje pogostost posameznega odgovora.

Otroci bi za dobro počutje drugega otroka najpogosteje naredili naslednje:

- druge otroke povabimo k igri in jih ne pustimo same. (14)
- Podarimo: darilo, sliko, rože ali postrežemo čaj, vodo. (9)
- Nudimo pomoč, če kaj potrebujejo. (8)
- Obnašamo se lepo in smo prijazni ter ne nagajamo. (7)

Otroci posameznega vrtca so najpogosteje omenili:

Mala akademija:

- Druge otroke povabimo k igri in jih ne pustimo same. (2)
- Podarimo: darilo, sliko, rože ali postrežemo čaj, vodo. (2)

Angelin vrtec:

- Druge otroke povabimo k igri in jih ne pustimo same. (6)
- Podarimo: darilo, sliko, rože ali postrežemo čaj, vodo. (4)
- Nudimo pomoč, če kaj potrebujejo. (7)
- Obnašamo se lepo in smo prijazni ter ne nagajamo. (6)

Gulten ve ömer ünlükahraman anaokulu:

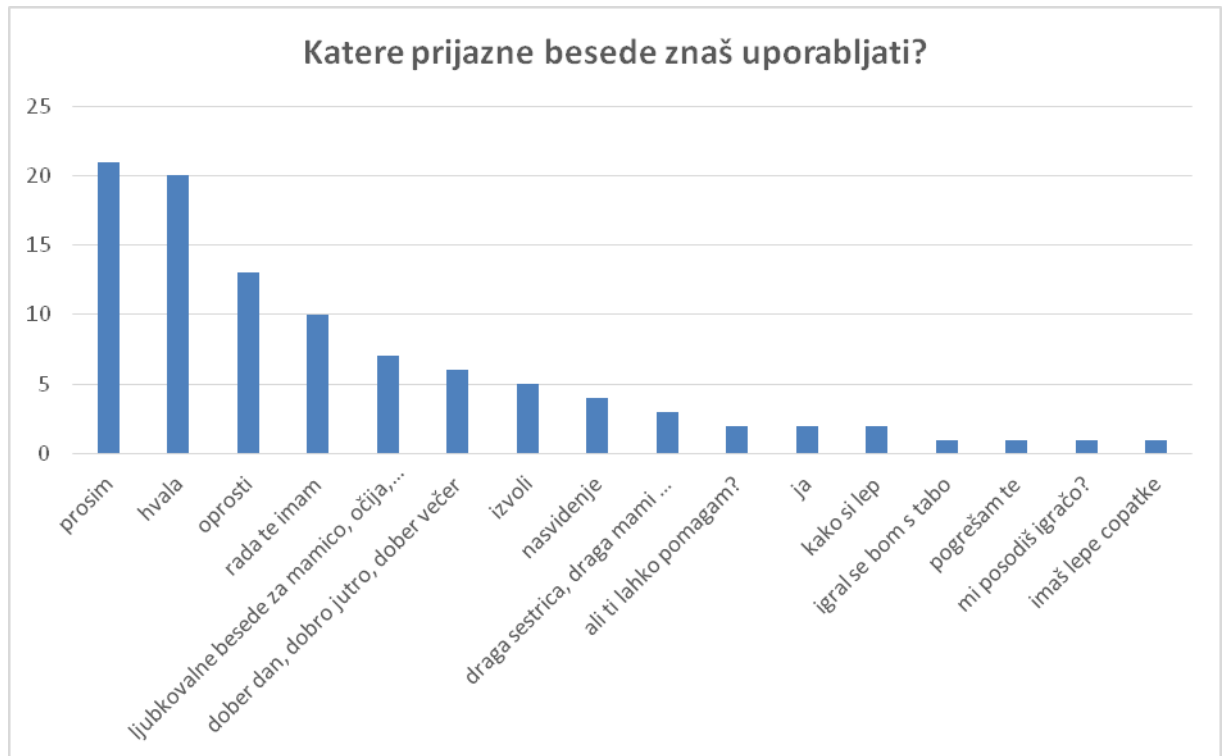
- Druge otroke povabimo k igri in jih ne pustimo same. (6)
- Podarimo: darilo, sliko, rože ali postrežemo čaj, vodo. (3)
- Nudimo pomoč, če kaj potrebujejo. (1)

Iz analize vprašanja lahko razberemo, da je otrokom pomembno, da posamezni otrok ni sam, ampak je vključen v skupino, da je deležen pomoči, ko jo potrebuje. Razveseli ga tudi, če je deležen pozornosti (prejme neko stvar). Zavedajo se, da k dobremu počutju prispeva prijaznost in lepo obnašanje. Odgovori kažejo, da otroci cenijo naslednje vrednote: vključenost, sodelovanje, pomoč drugemu, pozornost, obdarovanje, vljudnost in spoštovanje.

### **3. Katere prijazne besede znaš uporabljati?**

- prosim (21)
- hvala (20)
- oprostite (13)
- rad te imam (10)
- ljubkovalne besede za mamico, očija, otroka: moj ljubi, moj srček, moje življenje, moja rožica, moj angel (7)
- dober dan, dobro jutro, dober večer (6)
- izvoli (5)
- nasvidenje (4)
- draga sestrica, draga mami ... (3)
- ali ti lahko pomagam? (2)

- ja (2)
- igral se bom s tabo (1)
- kako si lep (2)
- pogrešam te (1)
- mi posodiš igračo? (1)
- imaš lepe copatke (1)



Otroci so našli več odgovorov, ko so bili vprašani, katere lepe besede znajo uporabljati. V analizi je prikazano, kako pogosto so otroci omenili posamezno prijazno besedo.

Otroci najpogosteje uporabljajo naslednje prijazne besede:

- prosim (21)
- hvala (20)
- oprosti (13)
- rada te imam (10).

Otroci posameznega vrtca so najbolj pogosto omenjali:

Mala akademija:

- prosim (1)
- hvala (1)
- rad te imam (3)

Angelin vrtec:

- prosim (19)
- hvala (19)
- oprosti (12)
- rad te imam (2)

Gulten ve ömer ünlükahraman Anaokulu:

- prosim (1)
- oprosti (1)
- rad te imam (5)

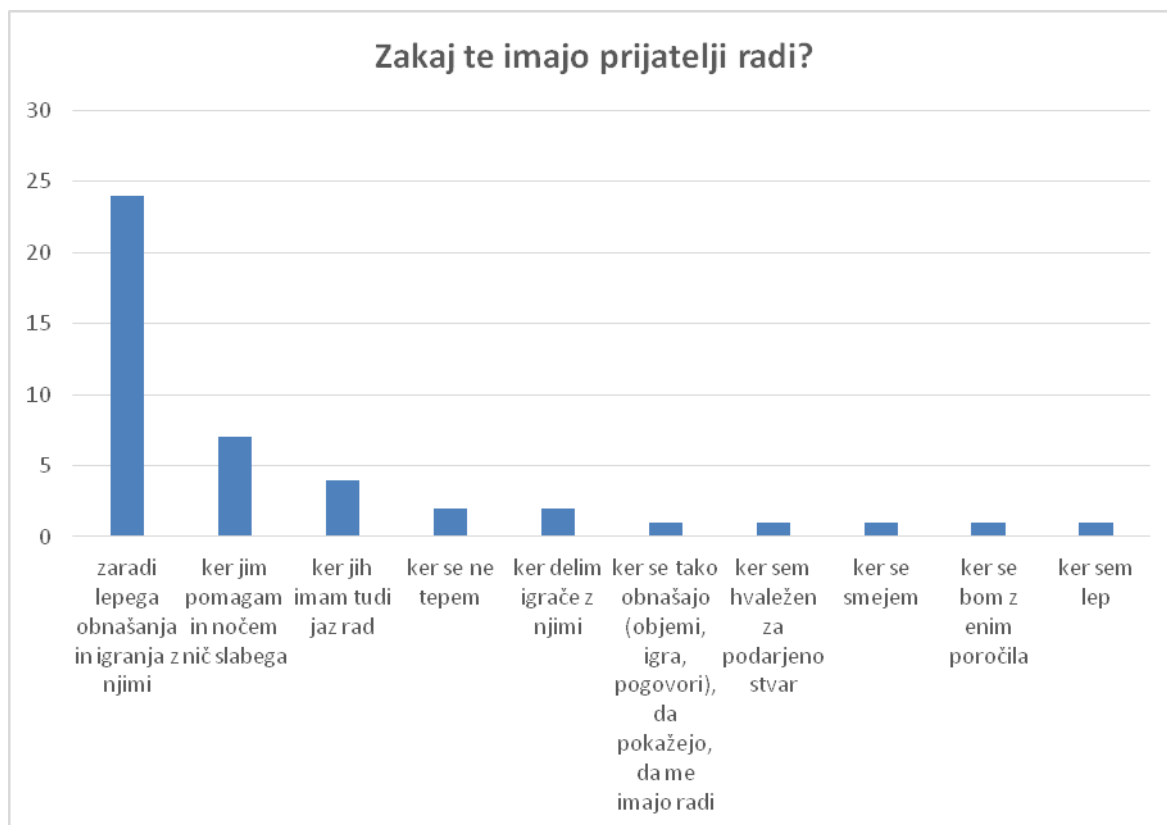
Predšolski otroci poznajo in uporabljajo besede kot so hvala, prosim, oprosti in rad te imam.

#### **4. Misliš, da te imajo prijatelji radi? Zakaj?**

Pri tem vprašanju ni bilo negativnih odgovorov v nobenem od treh vrtcev.

Vsi so menili, da jih imajo prijatelji radi. Razlogi, zakaj je temu tako, so bili:

- zaradi lepega obnašanja in igranja z njimi (24)
- ker jim pomagam in nočem nič slabega (7)
- ker jih imam tudi jaz rad (4)
- ker se ne tepem (2)
- ker delim igrače z njimi (2)
- ker se tako obnašajo (objemi, igra, pogovori), da pokažejo, da me imajo radi (1)
- ker sem hvaležen za podarjeno stvar (1)
- ker se smejem (1)
- ker se bom z enim poročila (1)
- ker sem lep (1)



Večina otrok meni, da jih imajo drugi ljudje radi, ker se lepo obnašajo in ker se z njimi igrajo (24). Nekaj otrok je omenilo pomoč drugim otrokom in ker jim želijo dobro (7) in tudi ker imajo radi druge otroke (7).

Otroci posameznega vrtca so razlog lepega obnašanja in igranja z drugim otrok omenili:

- Mala akademija (3 =75%)
- Angelin vrtec (11= 58%)
- Gulten ve ömer ünlükahraman Anaokulu (10 = 67%)

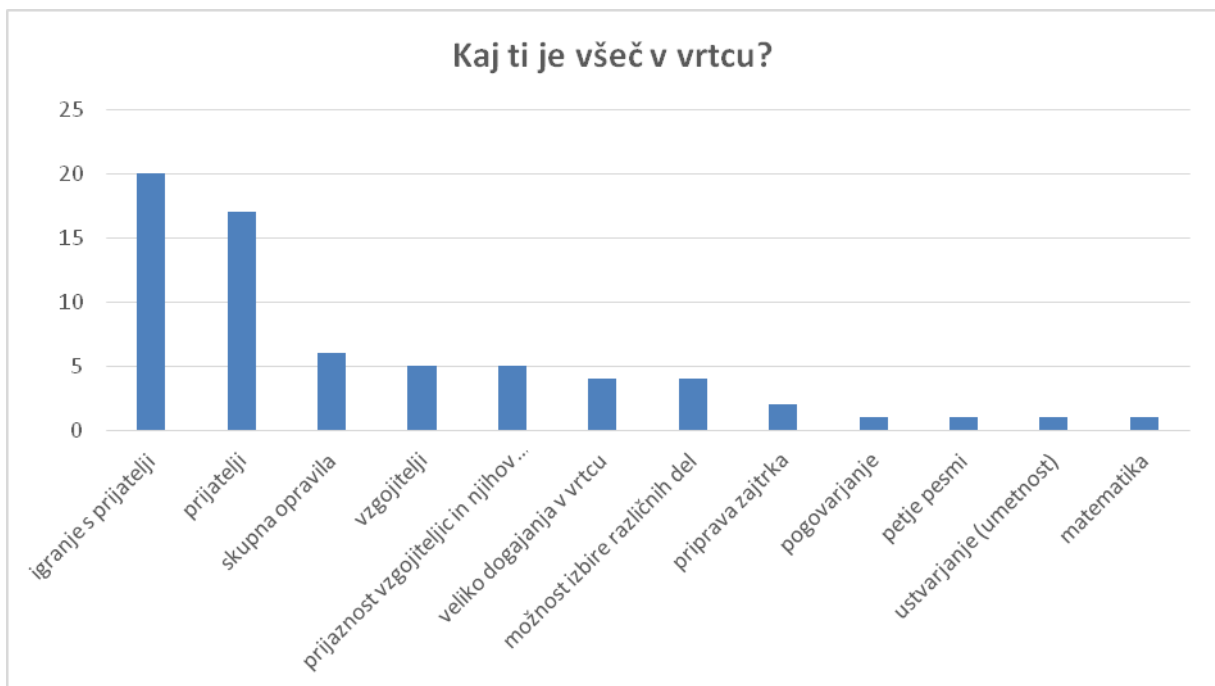
Odgovori na vprašanje pokažejo v njihov odnosu do drugih otrok vrednote: prijateljstvo, prijaznost, pomoč, sodelovanje, vljudnost in spoštovanje.

## Vprašanja o odnosih v vrtcu

### 5. Kaj ti je všeč v vrtcu?

- igranje s prijatelji (20)

- prijatelji (17)
- skupna opravila (6)
- vzgojitelji (5)
- prijaznost vzgojiteljic in njihov objem (5)
- veliko dogajanja v vrtcu (4)
- možnost izbire različnih del (4)
- priprava zajtrka (2)
- pogovarjanje (1)
- petje pesmi (1)
- ustvarjanje (umetnost) (1)
- matematika (1)



S tem vprašanjem smo želeli izvedeti od otrok, kaj jim je v vrtcu všeč. Učitelji, ki so spraševali, so dobili napotek, naj vprašajo o odnosih in ne drugih stvareh. Otroci so najbolj pogosto odgovorili: igranje s prijatelji (20) in prijatelji (17). Ti odgovori dajo misliti, da so otrokom odnosi med prijatelji bolj pomembni kot odnosi z odraslimi, ki so jih omenili manj pogosto: vzgojitelji (5), prijaznost vzgojiteljic in njihov objem (5)

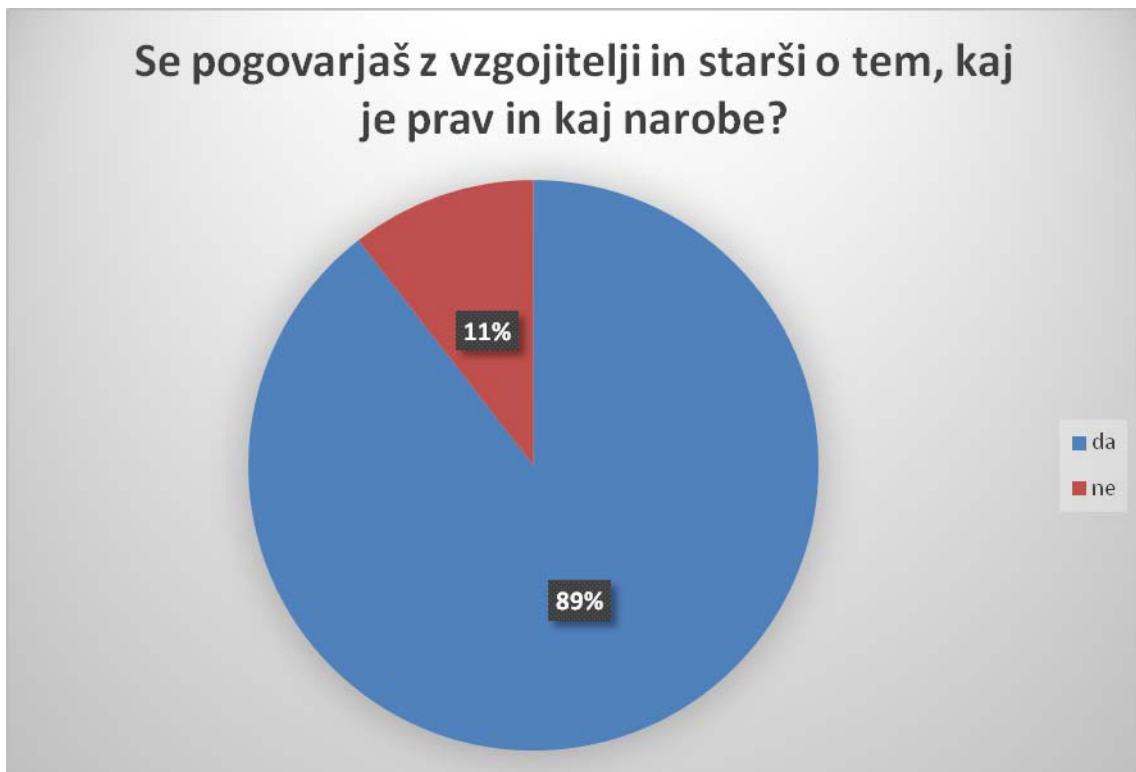
Otroci posameznega vrtca so prijatelje in igranje s prijatelji izpostavili:

- Mala akademija (3 = 75%)

- Angelin vrtec (22 =58%)
- Gulten ve ömer ünlükahraman Anaokulu (12 = 80%)

**6. Se pogovarjaš z vzgojitelji in starši o tem, kaj je prav in kaj narobe? O čem se pogovarjaš?**

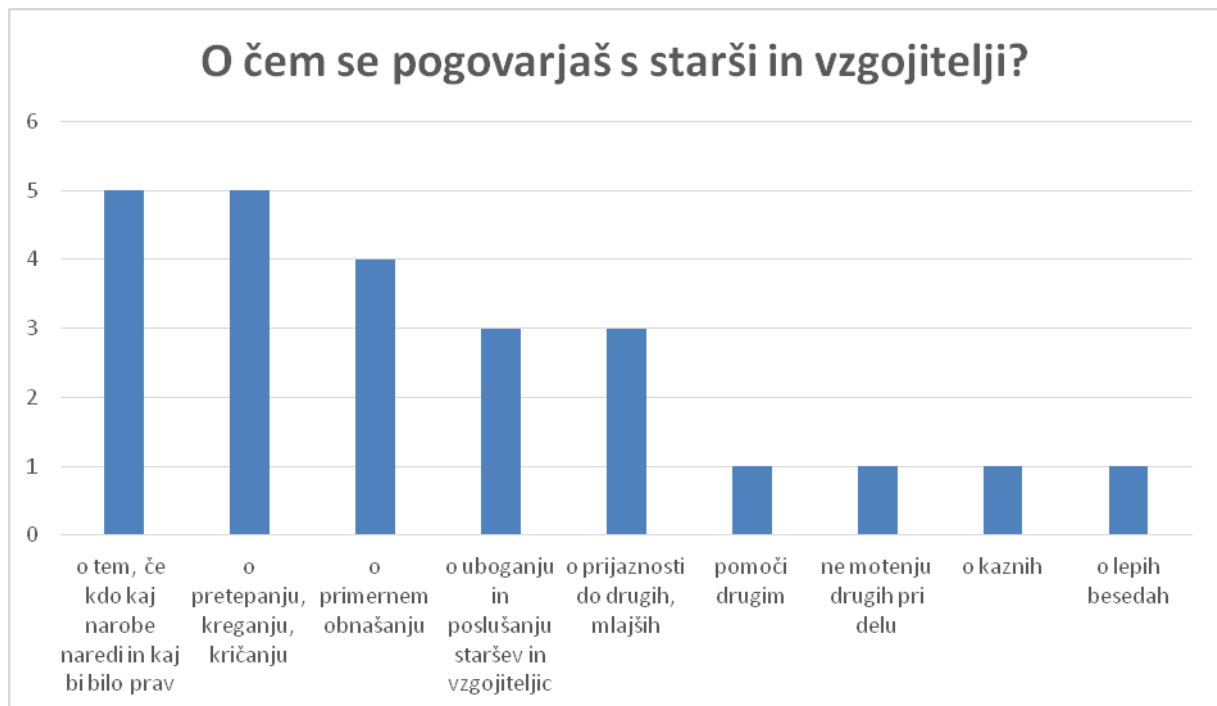
Otroci so odgovorili, da se kar pogosto pogovarjajo o tem s starši in vzgojitelji (34). Samo štirje (4) izmed njih so rekli, da se o tem ne pogovarjajo.



Pogovori so o naslednjih temah:

- o tem, če kdo kaj narobe naredi in kaj bi bilo prav (5)
- o pretepanju, kreganju, kričanju (5)
- o primernem obnašanju (4)
- o uboganju in poslušanju staršev in vzgojiteljic (3)
- o prijaznosti do drugih, mlajših (3)
- pomoči drugim (1)
- ne motenju drugih pri delu (1)
- o kaznih (1)

- o lepih besedah (1)



Analiza tega vprašanja kaže, kako otroci doživljajo učenje vrednot in o njihovih pogovorih z odraslimi. Samo 11 % otrok je odgovorilo, da se starši z njimi ne pogovarjajo o tem, kaj je prav in kaj narobe. Nekateri otroci so odgovorili le to, da se s starši o tem pogovarjajo, niso pa povedali, kaj konkretno se pogovarjajo. Pogostejši odgovori otrok so bili:

- o tem, če kdo kaj narobe naredi in kaj bi bilo prav (5)
- o pretepanju, kreganju, kričanju (5)
- o primernem obnašanju (4)
- o uboganju in poslušanju staršev in vzgojiteljic (3)
- o prijaznosti do drugih, mlajših (3)

Otroci posameznega vrtca so zgoraj omenjene bolj pogoste teme pogovorov omenili:

Mala akademija:

- o tem, če kdo kaj narobe naredi in kaj bi bilo prav (1)

Angelin vrtec:

- o tem, če kdo kaj narobe naredi in kaj bi bilo prav (1)



- o pretepanju, kreganju, kričanju (5)
- o primernem obnašanju (4)
- o uboganju in poslušanju staršev in vzgojiteljic (2)
- o prijaznosti do drugih, mlajših (2)

Gulten ve ömer ünlukahraman Anaokulu:

- o tem, če kdo kaj narobe naredi in kaj bi bilo prav (3)
- o uboganju in poslušanju staršev in vzgojiteljic (1)
- o prijaznosti do drugih, mlajših (1)

Iz navedenega lahko povzamemo, da odrasli otrokom največkrat razlagajo, kaj je prav in kaj narobe, o primernem obnašanju in o uboganju.

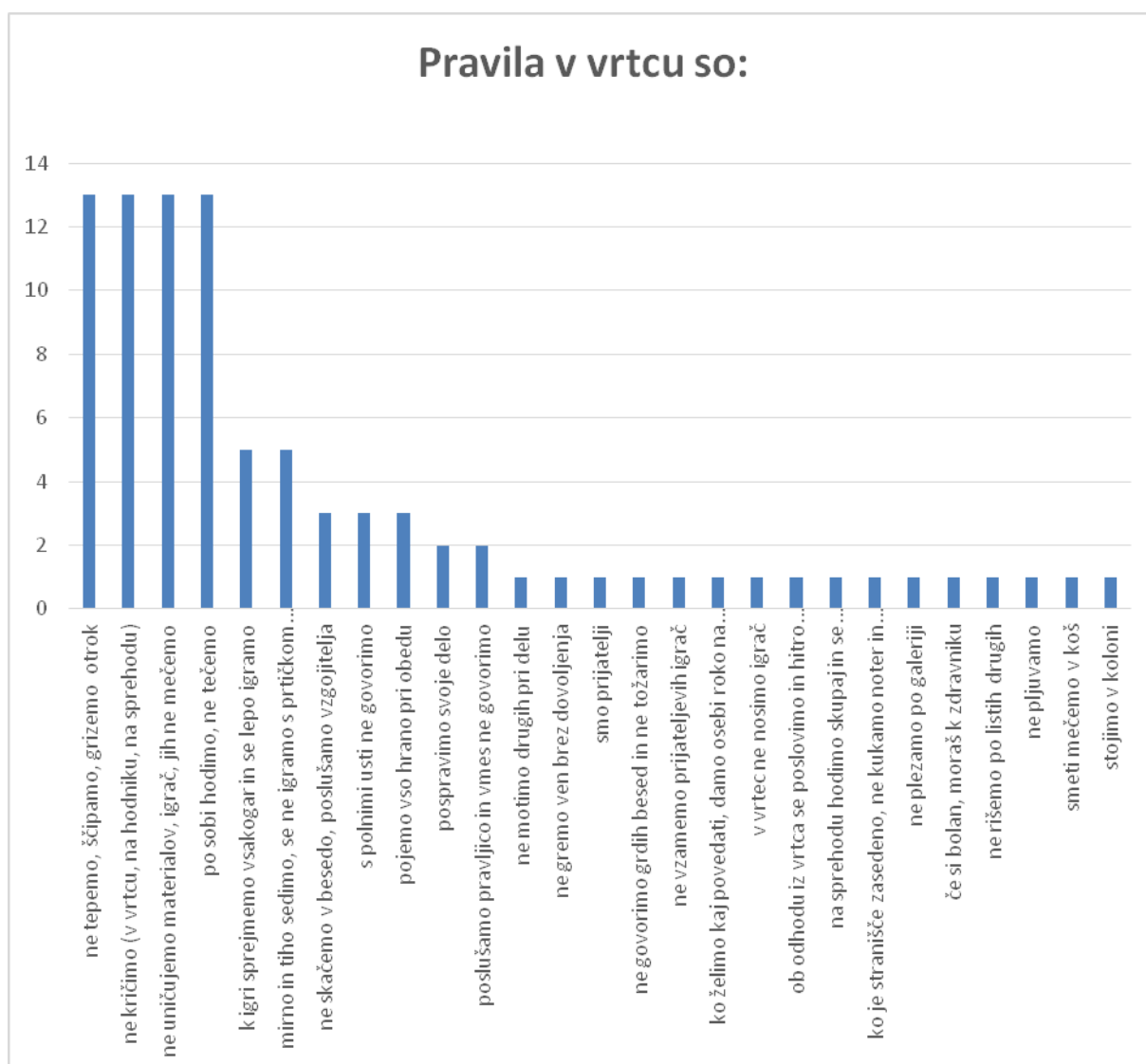
## **7. Ali imamo pravila v vrtcu? Naštej tri. Zakaj imamo pravila?**

Vsi otroci so odgovorili, da imajo v vrtcu pravila (100%).

Pravila v vrtcu so:

- ne tepemo, ščipamo, grizemo otrok (13)
- ne kričimo (v vrtcu, na hodniku, na prehodu) (13)
- ne uničujemo materialov, igrač, jih ne mečemo (13)
- po sobi hodimo, ne tečemo (13)
- k igri sprejmemo vsakogar in se lepo igramo (5)
- mirno in tiho sedimo, se ne igramo s prtičkom pri mizi (5)
- ne skačemo v besedo, poslušamo vzgojitelja (3)
- s polnimi usti ne govorimo (3)
- pojemo vso hrano pri obedu (3)
- pospravimo svoje delo (2)
- poslušamo pravljico in vmes ne govorimo (2)
- ne motimo drugih pri delu (1)
- ne gremo ven brez dovoljenja (1)
- smo prijatelji (1)
- ne govorimo grdih besed in ne tožarimo (1)

- ne vzamemo prijateljevih igrač (1)
- ko želimo kaj povedati, damo osebi roko na rame (1)
- v vrtec ne nosimo igrač (1)
- ob odhodu iz vrtca se poslovimo in hitro stečemo k staršem (1)
- na prehodu hodimo skupaj in se pogovarjamo s svojim sosedom (1)
- ko je stranišče zasedeno, ne kukamo noter in na stranišču je lahko samo eden naenkrat (1)
- ne plezamo po galeriji (1)
- če si bolan, moraš k zdravniku (1)
- ne rišemo po listih drugih (1)
- ne pljuvamo (1)
- smeti mečemo v koš (1)
- stojimo v koloni (1).



Otroci so najbolj pogosto povedali štiri pravila, ki so v vrtcu:

- ne tepemo, ščipamo, grizemo otrok (13)
- ne kričimo (v vrtcu, na hodniku, na sprehodu) (13)
- ne uničujemo materialov, igrač, jih ne mečemo (13)
- po sobi hodimo, ne tečemo (13)

Otroci poznajo še mnogo drugih pravil, ki pa so jih omenili manj pogosto.

Otroci posameznega vrtca so zgoraj omenjena štiri pravila povedali:

Mala akademija:

- ne tepemo, ščipamo, grizemo otrok (2)

- ne uničujemo materialov, igrač, jih ne mečemo (1)
- po sobi hodimo, ne tečemo (1)

Angelin vrtec:

- ne tepemo, ščipamo, grizemo otrok (8)
- ne kričimo (v vrtcu, na hodniku, na sprehodu) (7)
- ne uničujemo materialov, igrač, jih ne mečemo (4)
- po sobi hodimo, ne tečemo (8)

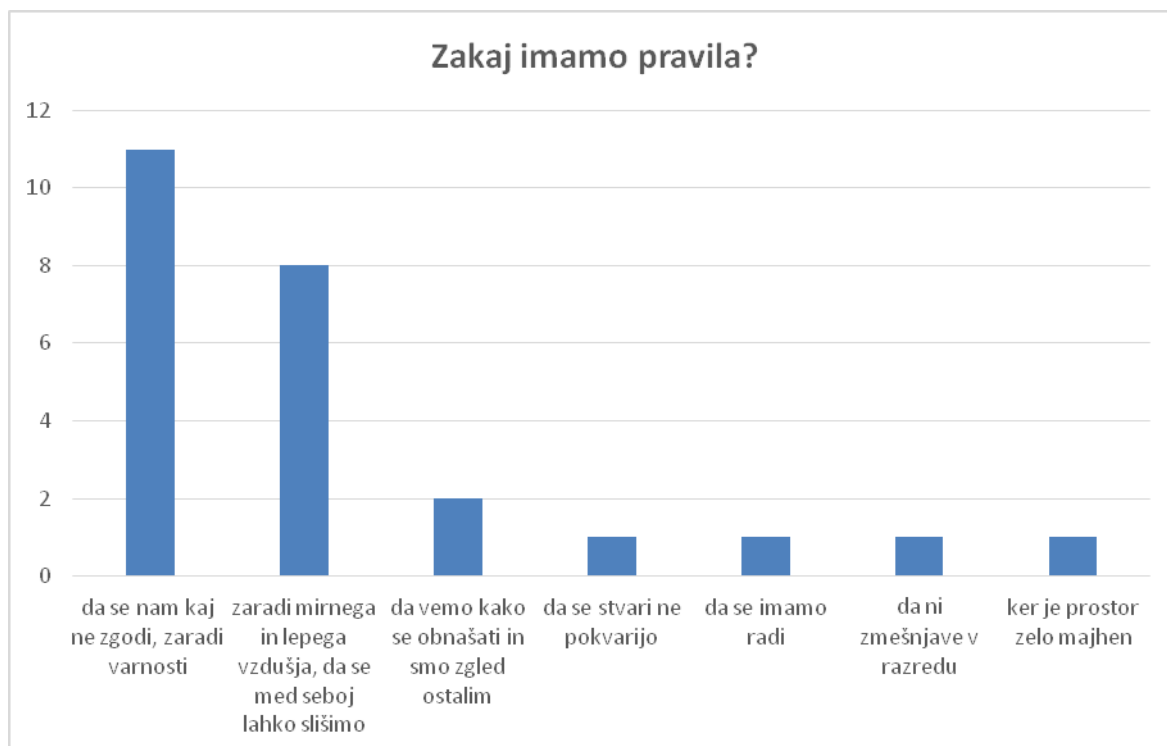
Gulten ve ömer ünlükahraman Anaokulu:

- ne tepemo, ščipamo, grizemo otrok (4)
- ne kričimo (v vrtcu, na hodniku, na sprehodu) (6)
- ne uničujemo materialov, igrač, jih ne mečemo (8)
- po sobi hodimo, ne tečemo (4)

Zgoraj omenjena pravila lahko povemo tudi na pozitiven način: Spoštujemo telo drugega otroka. Govorimo in pogovarjamo se tiho. Z materiali ravnamo previdno, da se ne poškodujejo. Skrbimo za svojo in varnost drugih otrok. Pozitivna formulacija pravil pokaže tudi razloge, zakaj je potrebno, da se pravil držimo. Otroci sami so pokazali, da se zavedajo pozitivnega pomena pravil:

### **Zakaj imamo pravila?**

- da se nam kaj ne zgodi, zaradi varnosti (11)
- zaradi mirnega in lepega vzdušja, da se med seboj lahko slišimo (8)
- da vemo, kako se obnašati in smo zgled ostalim (2)
- da se stvari ne pokvarijo (1)
- da se imamo radi (1)
- da ni zmešnjave v razredu (1)
- ker je prostor zelo majhen (1)



Več otrok je izpostavilo dva razloga, zakaj imajo v vrtcu pravila:

- da se nam kaj ne zgodi, zaradi varnosti (11)
- zaradi mirnega in lepega vzdušja, da se med seboj lahko slišimo (8)

Otroci posameznega vrtca so zgoraj omenjena dva razloga povedali:

Mala akademija:

- da se nam kaj ne zgodi, zaradi varnosti (0)
- zaradi mirnega in lepega vzdušja, da se med seboj lahko slišimo (1)

Angelin vrtec:

- da se nam kaj ne zgodi, zaradi varnosti (7)
- zaradi mirnega in lepega vzdušja, da se med seboj lahko slišimo (6)

Gulten ve ömer ünlükahraman Anaokulu:

- da se nam kaj ne zgodi, zaradi varnosti (4)
- zaradi mirnega in lepega vzdušja, da se med seboj lahko slišimo (1)

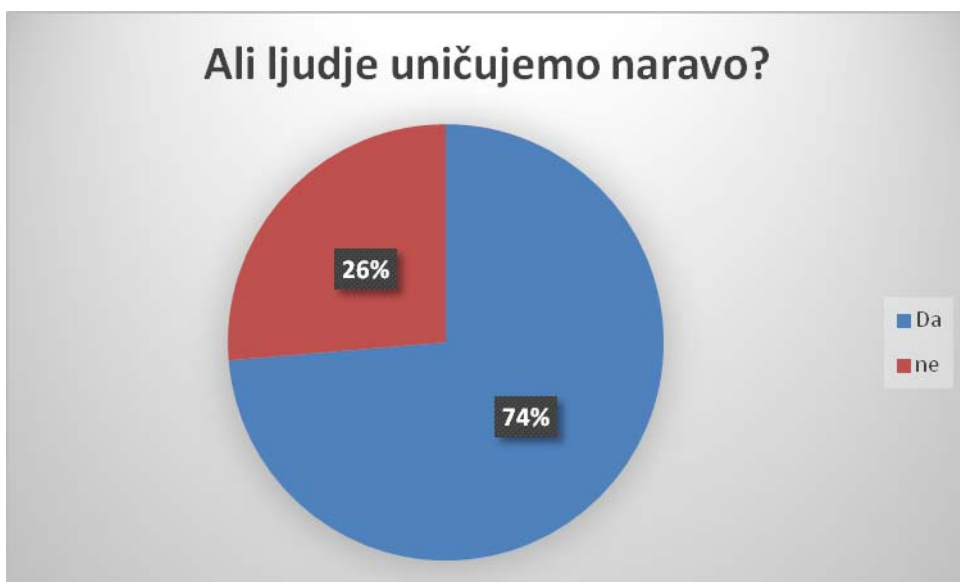
Iz odgovorov je težko razbrati, ali otroci sami od sebe razumejo razloge, zakaj so pravila, ali so prevzeli razloge, ker so jih slišali od odraslega, ko jim je razlagal, zakaj je določeno obnašanje primerno in zakaj ne.

## Vprašanja o odnosih v okolju

### 8. Ali ljudje uničujemo naravo? kako jo uničujemo?

Otroci so na vprašanje, ali ljudje uničujejo naravo, odgovorili:

da	28
ne	10



Otroci posameznega vrtca so se o uničevanju narave opredelili:

Mala akademija:

- da (4 = 100%)
- ne (0 = 0%)

Angelin vrtec:

- da (10 = 53%)

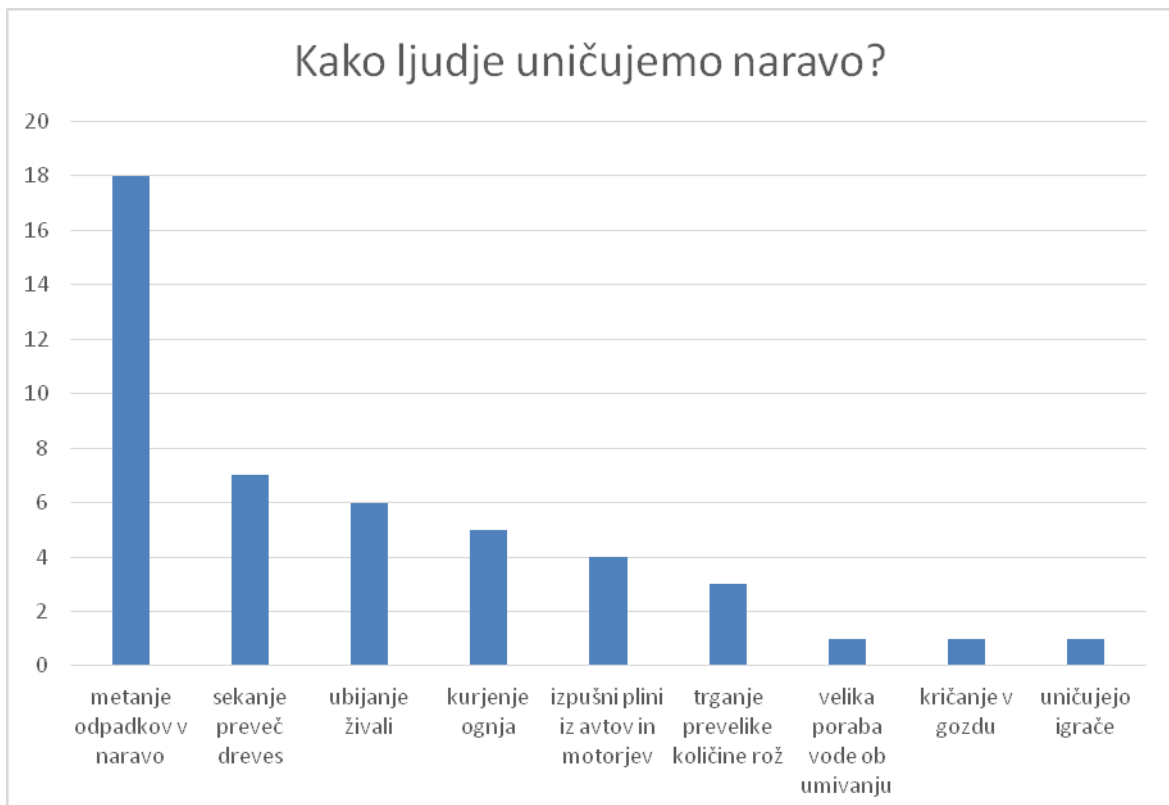
- ne (9 = 47%)

Gulten ve ömer ünlükahraman Anaokulu:

- da (14 = 93%)
- ne (1 = 7%)

### Kako ljudje uničujejo naravo?

- metanje odpadkov (steklenice, plastika, cigareti, pasji iztrebki) v naravo (potok, gozd) (18)
- sekanje preveč dreves (7)
- ubijanje živali (6)
- kurjenje ognja (5)
- izpušni plini iz avtov in motorjev (4)
- trganje prevelike količine rož (3)
- velika poraba vode ob umivanju (1)
- kričanje v gozdu (1)
- uničujejo igrače (1)



Veliko otrok v predšolskem obdobju že pozna onesnaževanje narave z metanjem odpadkov v naravo (18).

Več otrok se zaveda, da je uničevanje narave možno tudi s:

- sekanjem preveč dreves (7)
- ubijanjem živali (6)
- kurjenjem ognja (5)
- izpušnimi plini iz avtov in motorjev (4)
- trganjem prevelike količine rož (3)

Otroci posameznega vrtca so način onesnaževanja narave z metanjem odpadkov v naravo izpostavilo:

- Mala akademija (1)
- Angelin vrtec (10)
- Gulten ve ömer ünlükahraman Anaokulu (7)

Tudi v tem primeru je težko videti, ali otroci razumejo pomen onesnaževanja, ali so o onesnaževanju slišali od odraslih. Kakorkoli, vidi se, da so otroci v sodelujočih vrtcih dobro ozaveščeni o uničevanju in onesnaževanju narave in tudi poznajo različne načine, kako človek uničuje naravo. Navedli so vrsto načinov, kako se narava uničuje.

### **9. Ali ljudje skrbijo za naravo? Ali veš, kako skrbimo za naravo?**

Odgovori so bili vsi pritrdilni, razen enega.

Da	37
ne	1





Otroci posameznega vrtca so se o skrbi za naravo opredelili:

**Mala akademija:**

- da (4 = 100%)
- ne (0 = 0%)

**Angelin vrtec:**

- da (19 = 100%)
- ne (0 = 0%)

**Gulten ve ömer ünükahraman Anaokulu:**

- da (14 = 93%)
- ne (1 = 7%)

**Kako skrbimo za naravo?**

- Odpadkov ne odvržemo na tla, ampak damo v koš za smeti (17)
- zalivamo vrt, rože, travo in sicer v primeru, da je dovolj vode; če nastopi suša, ne smemo zalivati (5)
- ne hodimo po travi in pazimo na rože (5)
- odpadke ločujemo (4)
- vozimo se čim več s kolesom ali hodimo peš (4)

- sadimo nova drevesa (4)
- sekamo le bolna drevesa (4)
- varčujemo z vodo (2)
- skrbimo za dom in hrano živali (2)
- hrano pridelujemo na domačem vrtu (1)
- ne uničujemo igrač (1)
- tako da ni vojn (1)



Iz analize odgovorov na 8. in 9. vprašanje se razbere, da tudi že otroci v predšolskem obdobju logično sklepajo, saj so odgovori na vprašanju o uničevanju narave in o skrbi zanj usklajeni.

Otroci so v tako rekoč enakem številu odgovorili, da skrbimo za naravo tako, da odpadkov ne odvržemo na tla, ampak damo v koš za smeti (17), kot so v prejšnjem vprašanju odgovorili, da uničujemo naravo z metanjem odpadkov v naravo (18).

Več otrok se reklo tudi, da skrbimo za naravo tako, da:

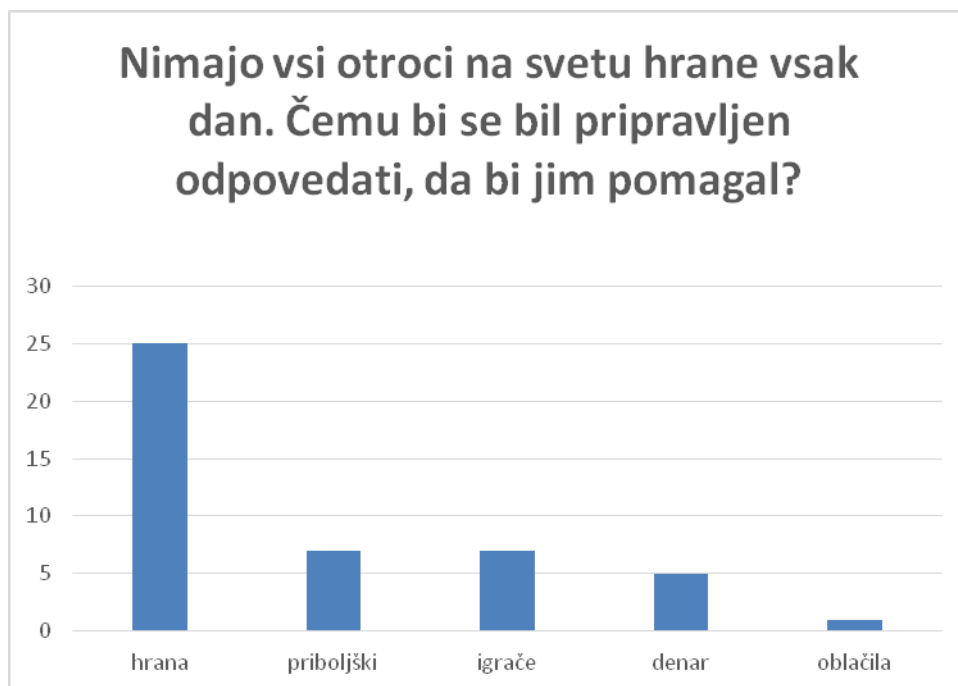
- zalivamo vrt, rože, travo in sicer v primeru, da je dovolj vode; če nastopi suša, ne smemo zalivati (5)
- ne hodimo po travi in pazimo na rože (5)
- odpadke ločujemo (4)
- se vozimo čim več s kolesom ali hodimo peš (4)
- sadimo nova drevesa (4)
- sekamo le bolna drevesa (4)

Otroci posameznega vrtca so način skrbi za naravo z odlaganjem odpadkov v koše za smeti navedli:

- Mala akademija (3)
- Angelin vrtec (8)
- Gulten ve ömer ünlükahraman Anaokulu (6)

**10. Nimajo vsi otroci na svetu hrane vsak dan. Čemu bi se bil pripravljen odpovedati, da bi jim pomagal?**

- hrana (kruh, riž, testenine, med, marmelada, sadje) (25)
- priboljški (bonboni, čokolada, Nutella) (7)
- igrače (7)
- denar (5)
- oblačila (1)



Otroci bi z lačnimi otroki delili predvsem hrano (25), nekateri tudi priboljške (7), igrače (7), denar (5).

Pri tem vprašanju otrok nismo vprašali, kako bi z revnimi delili svoje stvari. Verjetno bi dobili na to vprašanje kakšne zanimive odgovore. Analiza vprašanja tudi pokaže, da imajo otroci občutek za druge ljudi in so pripravljeni deliti. Vsak otrok je omenil eno ali drugo stvar, ki bi jo delil z drugimi.

Iz naslednjih podatkov se vidi, kolikokrat so otroci posameznega vrtca povedali, kaj bi delili s tistimi otroki, ki nimajo:

Mala akademija:

- hrana (kruh, riž, testenine, med, marmelada, sadje) (4)

Angelin vrtec:

- hrana (kruh, riž, testenine, med, marmelada, sadje) (9)
- priboljški (bonboni, čokolada, Nutella) (6)
- igrače (6)
- denar (5)
- oblačila (1)

Gulten ve ömer ünlükahraman Anaokulu:

- hrana (kruh, riž, testenine, med, marmelada, sadje) (12)
- priboljški (bonboni, čokolada, Nutella) (2)
- igrače (1)

### 11. Ali bi podaril svoje igrače? Ali si to že kdaj naredil?

bi podaril	36
ne bi podaril	2



Iz analize odgovorov vidimo, da je večina otrok pripravljena podariti svoje igrače.

Otroci posameznega vrtca so odgovorili:

Mala akademija:

- da (4 = 100%)
- ne (0 = 0%)

Angelin vrtec:

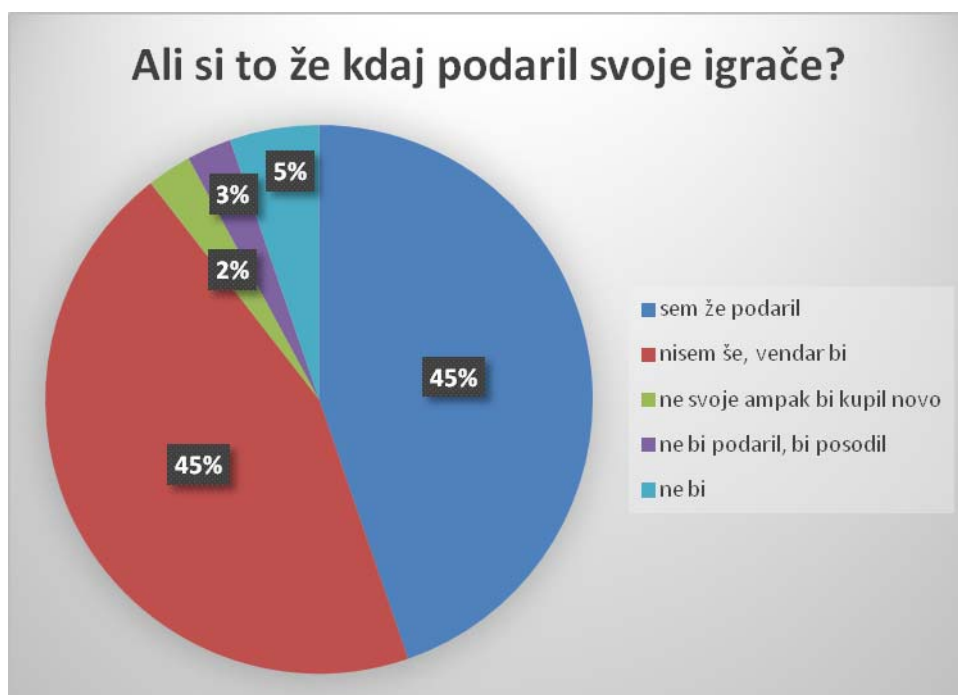
- da (18 = 95%)
- ne (1 = 5%)

Gulten ve ömer ünlükahraman Anaokulu:

- da (14 = 93%)
- ne (1 = 7%)

Iz analize odgovorov na to vprašanje, lahko razberemo še nekaj drugih podatkov o tem, ali so otroci že podarili stvari ali ne:

sem že podaril	17
nisem še, vendar bi	17
ne svoje ampak bi kupil novo	1
ne bi podaril, bi posodil	1
ne bi	2



Tu so odgovori iz posameznih vrtcev:

Mala akademija:

- sem že podaril (3 = 75%)
- nisem še, vendar bi (1 = 25%)

- ne svoje ampak bi kupil novo (0 = 0%)
- ne bi podaril, bi posodil (0 = 0%)
- ne bi (0 = 0%)

Angelin vrtec:

- sem že podaril (11 = 75%)
- nisem še, vendar bi (6 = 25%)
- ne svoje ampak bi kupil novo (1 = 0%)
- ne bi podaril, bi posodil (1 = 0%)
- ne bi (0 = 0%)

Gulten ve ömer ünlükahraman Anaokulu:

- sem že podaril (3 = 20%)
- nisem še, vendar bi (10 = 67%)
- ne svoje ampak bi kupil novo (0 = 0%)
- ne bi podaril, bi posodil (0 = 0%)
- ne bi (2 = 13%)

Povzamemo lahko, da so otroci odprti za delitev z drugimi. Nekateri so tudi omenili način, kako so to že storili: da so izmenjali igrače ali pa jo podarili.

*Iz analize intervjujev s predšolskimi otroki v sodelujočih organizacijah lahko povzamemo naslednje ugotovitve:*

- *Otroci razumejo vrednote delitve, sodelovanja in dogovora pri reševanju konflikta s prijateljem.*
- *Otrokom je pomembno dobro počutje drugega. Skušajo vključiti otroke v skupino in jim nuditi pomoč, če jo potrebujejo. Razveseli jih, če so deležni pozornosti. Zavedajo se, da k dobremu počutju prispeva prijaznost in lepo obnašanje.*
- *Otroci poznajo naslednje vrednote: vključenost, sodelovanje, pomoč drugemu, pozornost, obdarovanje, vljudnost in spoštovanje, prijateljstvo in prijaznost.*
- *Otroci uporabljajo osnovne prijazne besede: hvala, prosim, oprosti in rad te imam.*
- *Ko je otrok v vrtcu, v skupini z drugimi otroki, so mu pomembnejši odnosi s prijatelji kot odnosi z odraslim.*

- *Odrasli otroke poučujejo o tem, kaj je prav in kaj narobe, o primernem obnašanju in o uboganju.*
- *Otroci se zavedajo pozitivnega pomena pravil, ki so v vrtcu. Pomembna se jim zdijo naslednja pravila: Spoštujemo telo drugega otroka. Govorimo in pogovarjamo se tiho. Z materiali ravnamo previdno, da se ne poškodujejo. Skrbimo za svojo in varnost drugih otrok.*
- *Otroci so že ozaveščeni o uničevanju narave in tudi poznajo različne načine, kako ljudje uničujejo naravo. Zavedajo se tudi načinov, kako lahko ljudje skrbijo za naravo. Najpogostejše pravilo skrbi za naravo je odlaganje odpadkov v koš za smeti.*
- *Otroci imajo čut za drugega in so pripravljene deliti svoje stvari z drugimi otroki.*

***Očitno je, da se predšolski otroci v sodelujočih organizacijah zavedajo in razumejo številne vrednote, da so skrbni glede počutja drugih, da znajo uporabljati številne vljudne besede, da cenijo odnose s svojimi prijatelji, da se zavedajo pomembnosti pravil v vrtcu. To pomeni, da bi lahko kurikulum vrtca vseboval več konkretnih dejavnosti z metodološkimi navodili za vzgojitelje, kako vključiti vrednote vzgojo otrok. Prav tako bi lahko programi vzgojiteljev vključevali več tečajev oz. predmetov o etiki in vrednotah in na ta način posredovali bodočim vzgojiteljem znanje o tem, kako prenesti vrednote predšolskim otrokom. Potrebni pa bi bili tudi tečaji za starše, ki so najpomembnejši in prvi učitelji morale predšolskih otrok.***



## 5 ANALIZA VPRAŠALNIKOV ZA STARŠE

S pomočjo vprašalnikov za starše smo želeli dobiti **informacijo o tem, kakšen pomen dajejo starši sodelujočih organizacij vrednotam pri vzgoji svojih otrok**: katere vrednote se zdijo staršem pri vzgoji pomembne; katere vrednote pričakujejo, da bo otrokom posredoval vrtec; ali se staršem zdi, da je predšolski čas že primeren za vzgojo v vrednotah oz. ali so otroci dojemljivi za sprejem vrednot. Četrto vprašanje se nanaša na način posredovanja vrednot, ki je primeren za otroke v predšolskem obdobju. Zanimalo nas je tudi, ali lahko starši sodelujejo z vrtcem pri moralni vzgoji – ali so vrednote vrtca in družine podobne. Zadnje vprašanje se dotika težave različnih vrednot, ki ji otrokom posreduje dom in vrtec.

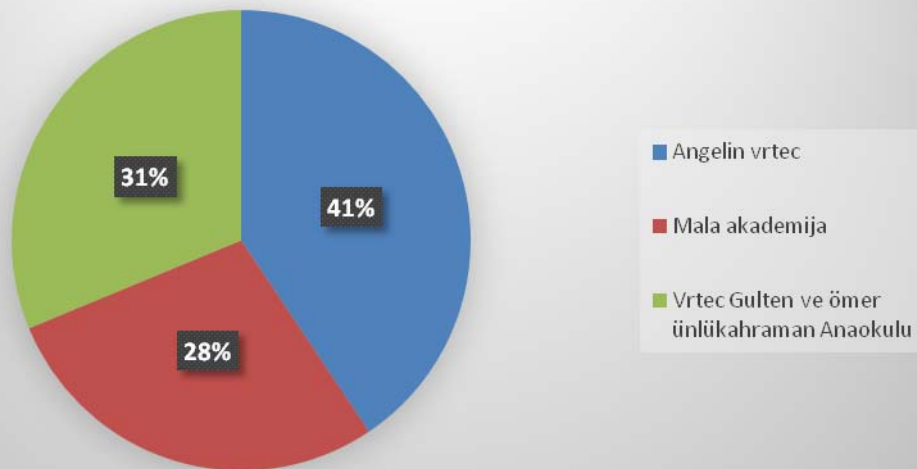
Vprašalnik za starše so pripravili raziskovalci treh sodelujočih vrtcev. Vprašanja so bila oblikovana na podlagi teoretične raziskave, predvsem poglavja o vlogi staršev. Raziskovalci vseh treh vrtcev so najprej naredili nekaj poskusnih intervjujev in na tej osnovi izbrali vprašanja, ki bi jih razumeli vsi starši.

Pri vprašalniku so sodelovali starši treh različnih vrtcev: vrtec Mala akademija, ki je zasebni vrtec in dela na osnovi Kurikula za vrtce, Angelin vrtec, ki je zasebni katoliški vrtec in izvaja Program montessori, ter javni vrtec Gulden ve ömer ünlukahraman Anaokulu iz Turčije, ki dela po turškem kurikulu za vrtce.

Razdeljenih je bilo 130 vprašalnikov in prejeli smo 96 odgovorov. Vrtec Mala akademija je razdelil 30 vprašalnikov in prejel 27 odgovorov. Angelin vrtec je razdelil 70 vprašalnikov in prejel 39 odgovorov. Vrtec Gulden ve ömer ünlukahraman Anaokulu je razdelil 30 vprašalnikov in prejel 30 odgovorov. Večina staršev, ki so odgovarjali na vprašalnik, je starih med 25 in 40 let, polovica ženski in polovica moških.

Delež posameznega vrtca je predstavljen na naslednjem grafu:

## Delež staršev iz posameznega vrtca, pri odgovarjanju na vprašalnik



**1. Na katere vrednote ste najbolj pozorni pri vzgoji vašega otroka? Izberite jih 5 in jih razvrstite od 1 do 5 (1 je najpomembnejša).**

Vrednote	Število staršev
Kaj je prav in kaj narobe	54
Kaj je dobro in kaj slabo	22
Vljudnost in spoštovanje	55
Ubogljivost	7
Skrb za druge	10
Pomoč drugim	13
Radodarnost	12
Odgovornost	58
Sodelovanje	19
Prijateljstvo	18
Resnicoljubnost	43

Samostojnost	17
Delavnost	15
Samozavest	40
Odločnost	11
Bistrost	10
Razvijanje domišljije	17
Ambicioznost	0
Zdrav način življenja	19
Šport	3
Vera, religioznost	25
Varčnost	0
Zunanji izgled	0



Ko so starši predšolskih otrok odgovarjali na vprašanje, katere vrednote so jim pomembne pri vzgoji njihovih otrok, so lahko izbrali pet najpomembnejših vrednot, ki bi jih posredovali svojim otrokom. Starši so jih lahko razvrstili od najpomembnejše (1) do manj pomembne (5). Ta analiza ni upoštevala razvrščanja vrednot od 1 do 5. Analiza pokaže samo, koliko staršev je posamezno vrednoto izbralo kot pomembno za svojega otroka.

Pri analizi vprašalnika smo zaznali pomanjkljivost tega vprašanja, saj je za starše gotovo pomembna večina naštetih vrednot, a so lahko izbrali le pet najpomembnejših. Morda bi dobili drugačen spekter vrednot, če bi staršem zastavili odprto vprašanje, naj sami naštejejo pet vrednot, ki so jim pomembne pri vzgoji njihovih otrok in jim ne bi bilo potrebno izbirati iz pripravljenega seznama. Po drugi strani pa je mogoče, da se ne bi spomnili vseh pomembnih vrednot, če bi razmišljali o njih v trenutku, ko so izpolnjevali vprašalnik.

Glede na odgovore je staršem najpomembnejših naslednjih pet vrednot:

1. Odgovornost: 58
2. Vljudnost in spoštovanje: 55
3. Kaj je prav in kaj narobe: 54
4. Resnicoljubnost: 43
5. Samozavest: 40

Staršem se zdijo pomembne tudi nekatere druge vrednote, vendar jih je izbralo manj staršev:

Vera, religioznost	25
Kaj je dobro in kaj slabo	22
Sodelovanje	19
Zdrav način življenja	19
Prijateljstvo	18
Samostojnost	17
Razvoj domišljije	17
Delavnost	15

Spodnje vrednote niso bile izbrane kot pomembne za vzgojo predšolskih otrok:

Pomoč drugim	13
Radodarnost	12
Odločnost	11
Skrb za druge	10
Bistrost	10
Ubogljivost	7
Šport	3

Nobeden od staršev ni izbral:

- Ambicioznost
- Varčnost
- Zunanji videz

kot pomembno vrednoto za vzgojo predšolskih otrok.

Starši iz posameznega vrtca so najpogosteje izbrali kot najpomembnejših 5 vrednot naslednje vrednote:

Mala akademija:

1. Kaj je prav in kaj narobe: 15
2. Odgovornost: 13
3. Samostojnost: 13
4. Samozavest: 12
5. Vljudnost in spoštovanje: 9
6. Resnicoljubnost: 9

Angelin vrtec:

1. Odgovornost: 23
2. Kaj je prav in kaj narobe: 22
3. Vljudnost in spoštovanje: 22
4. Resnicoljubnost: 19
5. Vera: 16

Gulten ve ömer ünlükahraman Anaokulu:

1. Vljudnost in spoštovanje: 24
2. Odgovornost: 22
3. Samozavest: 20
4. Kaj je prav in kaj narobe: 17
5. Resnicoljubnost: 15

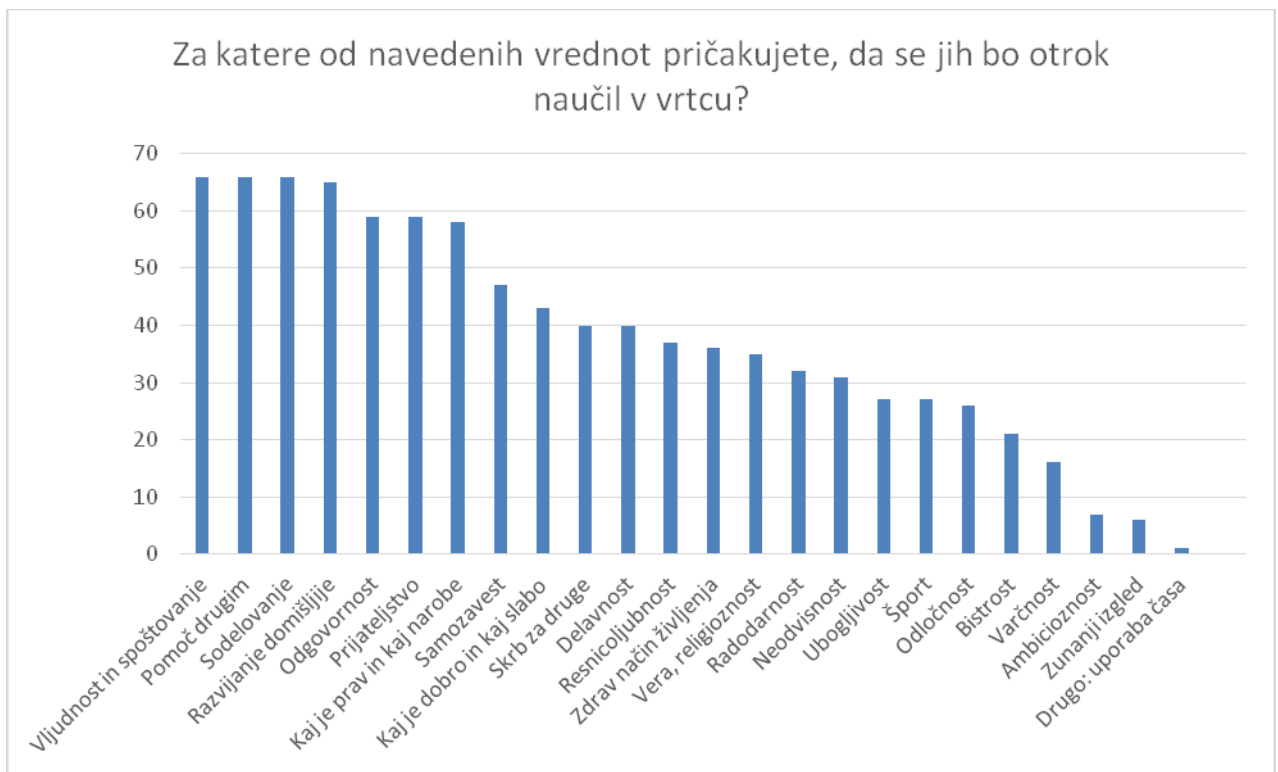
Vidimo lahko, da je naštetih 5 najpomembnejših vrednot najpomembnejših tudi znotraj posameznega vrtca in da med vrtci ni razlik. Le pri Angelinem vrtcu, ki je katoliški, je med petimi najpomembnejšimi vrednotami vera; pri Mali akademiji pa je pomembna vrednota tudi samostojnost.

Starši prepoznajo vrednote odgovornost, vljudnost in spoštovanje, ločevanje, kaj je prav in kaj narobe, resnicoljubnost ter samozavest kot pomembne vrednote, ki naj bi se jih posredovalo otrokom v predšolskem obdobju.

## **2. Za katere od navedenih vrednot pričakujete, da se jih bo otrok naučil v vrtcu?**

Vrednote	Število staršev
Kaj je prav in kaj narobe	58
Kaj je dobro in kaj slabo	43
Vljudnost in spoštovanje	66
Ubogljivost	27
Skrb za druge	40
Pomoč drugim	66
Radodarnost	32
Odgovornost	59
Sodelovanje	66
Prijateljstvo	59
Resnicoljubnost	37
Samostojnost	31
Delavnost	40
Samozavest	47

Odločnost	26
Bistrost	21
Razvijanje domišljije	65
Ambicioznost	7
Zdrav način življenja	36
Šport	27
Vera, religioznost	35
Varčnost	16
Zunanji videz	6
Drugo: uporaba časa	1



Starši so lahko izbrali več vrednot, ko so odgovarjali na vprašanje, katere vrednote naj se posredujejo otrokom. Naštete vrednote pri drugem vprašanju so iste kot pri prvem, toda starši so lahko napisali tudi svoje vrednote, ki se jim zdijo pomembne.

Ko so starši odgovarjali na vprašanje, so nekateri izbrali pet najpomembnejših vrednot, ostali pa so se odločili skoraj za vse vrednote. Ker so starši lahko izbrali število vrednot sami, je bilo izbranih veliko vrednot.

Staršem so zelo pomembne naslednje vrednot in pričakujejo, da bodo otrokom posredovali tudi v vrtcu:

Vljudnost in spoštovanje	66
Pomoč drugim	66
Sodelovanje	66
Razvoj domišljije	65
Odgovornost	59
Prijateljstvo	59
Kaj je prav in kaj narobe	58

Staršem so pomembne tudi naslednje vrednote

Samozavest	47
Kaj je dobro in kaj slabo	43
Skrb za druge	40
Delavnost	40
Resnicoljubnost	37
Zdrav način življenja	36
Vera, religioznost	35
Radodarnost	32
Samostojnost	31
Ubojlivost	27
Šport	27
Odločnost	26

Spodnje vrednote se zdijo manj pomembne

Bistrost	21
----------	----



Varčnost	16
Ambicioznost	7
Zunanji izgled	6
Drugo: uporaba časa	1

Vrednote, ki se staršem zdijo pomembne pri vzgoji otrok na splošno in vrednote, za katere pričakujejo, da bodo otroci v njih vzgajani v vrtcu, se nekoliko razlikujejo. Verjetno starši menijo, da so za nekatere vrednote odgovorni oni sami, da jih posredujejo otrokom, druge naj bi posredoval vrtec. Pri vrtcu predvsem izstopajo vrednote, ki so pomembne za življenje skupine oz. dobro družbeno življenje. Izstopile so vrednote: pomoč drugim, sodelovanje in prijateljstvo. Tudi razvoj domišljije so starši izbrali kot pomembno in da jo lahko pridobijo v vrtcu.

Starši iz posameznega vrtca so najpogosteje izbrali kot pomembne vrednot naslednje:

Mala akademija:

Razvoj domišljije	23
Sodelovanje	22
Pomoč drugim	21
Prijateljstvo	19
Vljudnost in spoštovanje	18
Kaj je prav in kaj narobe	18

Angelin vrtec:

Pomoč drugim	32
Sodelovanje	29
Prijateljstvo	28
Vljudnost in spoštovanje	27
Vera, religioznost	25
Delavnost	24
Razvoj domišljije	24

Gulten ve ömer ünlükahraman Anaokulu:

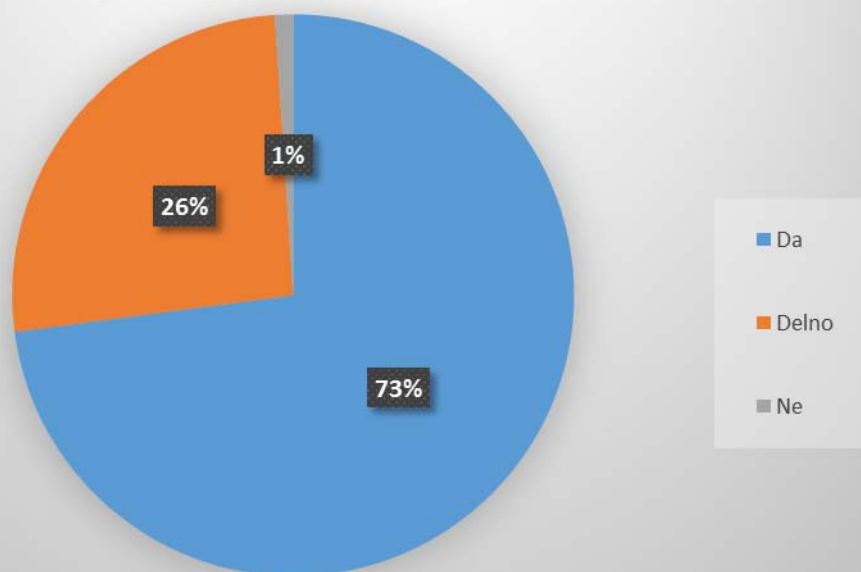
Odgovornost	22
Vljudnost in spoštovanje	21
Samozavest	18
Razvoj domišljije	18
Kaj je prav in kaj narobe	17
Sodelovanje	15
Pomoč drugim	13

Vrednote, za katere si starši želijo, da bi jih posredoval vrtec, se med posameznimi vrtci bistveno ne razlikujejo. Oba slovenska vrtca poudarjata prijateljstvo; en slovenski in turški vrtec poudarjata, da je potrebno otroke učiti, kaj je prav in kaj narobe; Angelin vrtec poudarja vero. Turški vrtec omenja tudi samozavest, ki ni med najpomembnejšimi vrednotami za slovenske otroke.

### **3. Ali menite, da otrok dojame, ko ga vzgajate v vrednotah?**

	Število staršev
Da	70
Delno	25
Ne	1

## Ali menite, da otrok dojame, ko ga vzgajate v vrednotah?



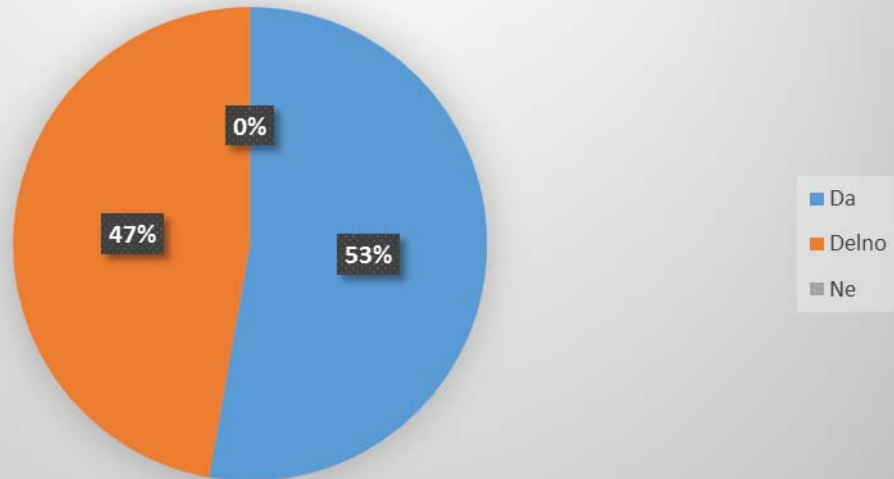
Veliko staršev misli, da njihovi otroci razumejo poučevanje v vrednotah: 73 % jih je odgovorilo da, 26 % delno in samo 1 % negativno.

Pogledi staršev iz posameznega vrtca se glede pogleda na razumevanje otroka vzgoje v vrednotah v procentih nekoliko razlikujejo:

Mala akademija:

	Število staršev
Da	19
Delno	17
Ne	0

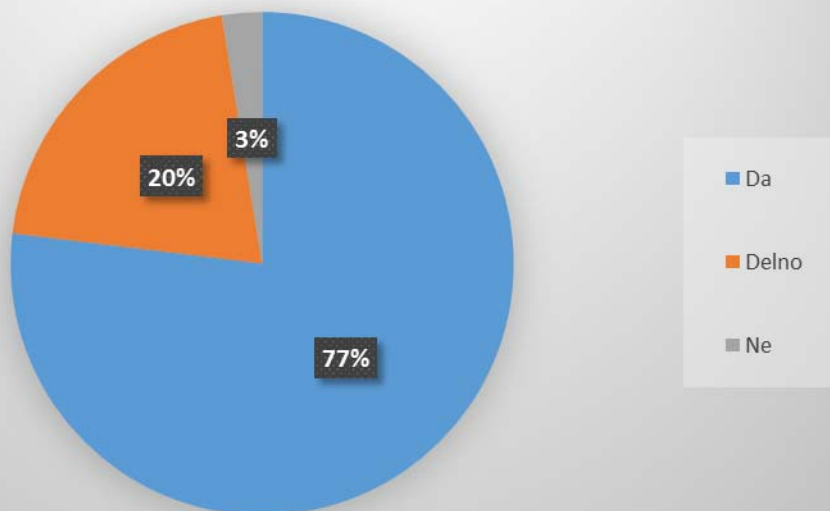
**ALI MENITE, DA OTROK DOJAME,  
KO GA VZGAJATE V VREDNOTAH?  
(Mala akademija)**



Angelin vrtec:

	Število staršev
Da	30
Delno	8
Ne	1

**Ali menite, da otrok dojame,  
ko ga vzgajate v vrednotah?  
(Angelin vrtec)**

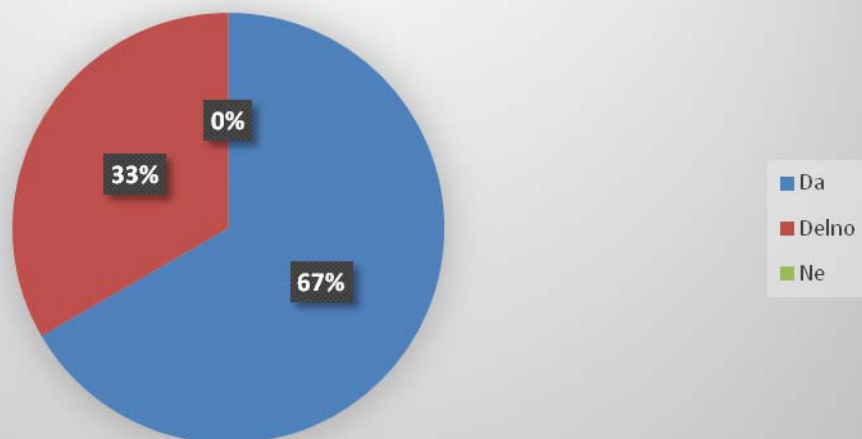


Gulten ve ömer ünlükahraman Anaokulu:

	Število staršev
Da	20
Delno	10
Ne	0

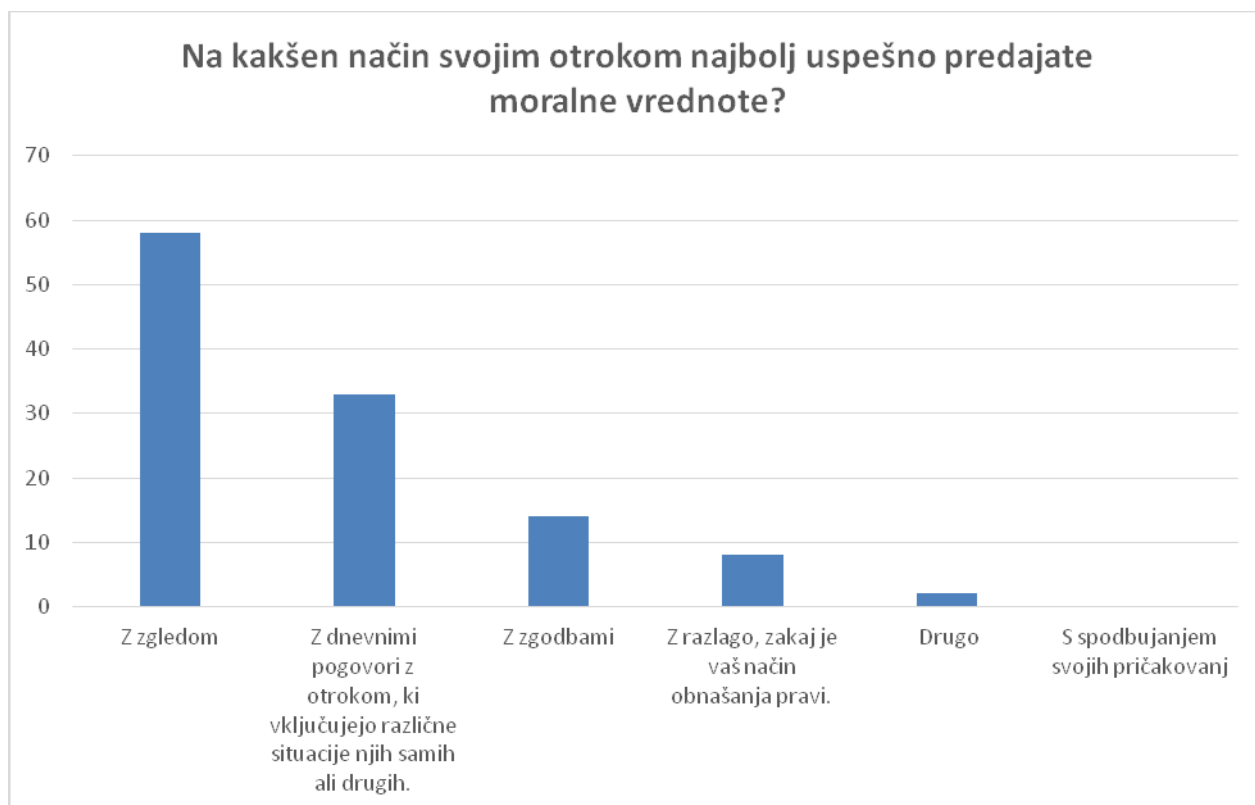
Ali menite, da otrok dojame, ko ga vzgajate v vrednotah?

(Gulten ve ömer ünlükahraman Anaokulu)



4. Na kakšen način (po vašem mnenju) svojim otrokom najbolj uspešno predajate moralne vrednote?

Način posredovanja vrednot	Število staršev
Z zgodbami	14
Z razlago, zakaj je vaš način obnašanja pravi	8
Z dnevnimi pogovori z otrokom, ki vključujejo različne situacije njih samih ali drugih	33
S spodbujanjem svojih pričakovanj	0
Z zgledom	58
Drugo	2



To vprašanje obravnava način posredovanja vrednot. Starši so lahko izbrali med naslednjimi načini:

- \* z zgodbami
- \* z razlago, zakaj je vaš način obnašanja pravi
- \* z dnevnimi pogovori z otrokom, ki vključujejo različne situacije njih samih ali drugih
- \* s spodbujanjem svojih pričakovanj
- \* z zgledom

ali opisali drug uspešen način posredovanja vrednot. Starši so lahko izbrali enega ali več odgovorov.

Večina staršev (58) prepozna kot učinkovit način posredovanja vrednot to, da so sami zgled, in lahko otrok posnema njegovo vedenje.

Veliko staršev (33) je kot dober način posredovanja vrednot izbralo:

- \* dnevni pogovori z otrokom, ki vključujejo različne situacije njih samih ali drugih.

Manj staršev (14) je izbralo pripovedovanje zgodb in nekaj staršev (8) razlago, zakaj je neko obnašanje ni dobro.

Nobeden ni izbral spodbujanje svojih pričakovanj kot način učenja vrednot.

Pri analizi odgovorov posameznega vrtca lahko vidimo, da so starši iz posameznega vrtca prav tako izbrali ta dva načina kot najprimernejša.

Mala akademija:

Način posredovanja vrednot	Število staršev
Z zgledom	15
Z dnevnimi pogovori z otrokom, ki vključujejo različne situacije njih samih ali drugih.	13

Angelin vrtec:

Način posredovanja vrednot	Število staršev
Z zgledom	26
Z dnevnimi pogovori z otrokom, ki vključujejo različne situacije njih samih ali drugih.	13

Gulten ve ömer ünlükahraman Anaokulu:

Način posredovanja vrednot	Število staršev
Z zgledom	17
Z zgodbami	7
Z dnevnimi pogovori z otrokom, ki vključujejo različne situacije njih samih ali drugih.	7

Povzamemo lahko, da sta dva učinkovita načina prenosa vrednot na otroke naslednja:

- odrasli kot zgled
- dnevni pogovori z otrokom, ki vključujejo različne situacije



## **5. Kako skušate sodelovati z vrtcem pri moralni vzgoji vašega otroka?**

- Preko pogovora z vzgojiteljicami (31)
- Držim se pravil in načel, ki jih poda vrtec, ker mu zaupam glede moralnih vrednot (18)
- Sodelovanje pri vseh dejavnostih vrtca (9)
- Pogovor o delu v vrtcu in enako reagiranje doma (8)
- Udeležba na roditeljskih sestankih (7)
- Pogovor z otrokom doma (6)
- Zaupam vzgojiteljem (5)
- Ne spodbijam prijemov vzgojiteljic, če se mi zdijo dobri in smiselni, pa čeprav bi sam morda drugače odreagirala (4)
- Z idejami in predlogi (4)
- Otroku pokažem, da se strinjam z vzgojiteljem, da sem zadovoljen s tem kar dela (3)
- Sprejemam spodbude vzgojiteljev (2)
- Sledimo Montessori smernicam vzgoje (2)
- S svojo podporo in zgledom (2)
- Povem svoja pričakovanja (1)
- Ne sodelujem (1)
- Ne sodelujem, vendar podpiram način vzgoje v vrtcu (1)
- Z molitvijo in dobro voljo (1)



S petim vprašanjem smo starše vprašali o njihovih osebnih izkušnjah, kako sodelujejo z vrtcem pri posredovanju vrednot. Vprašanje je bilo zastavljeno odprto in so lahko prosto opisali, kakšen način sodelovanja je najboljši. Kljub možnosti, da opišejo svoj osebni način, so mnogi starši opisali načine sodelovanja zelo podobno.

Tretjina staršev je zapisala, da sodelujejo z vrtcem preko osebnega pogovora z vzgojiteljico, kjer dobijo informacije o otrokovem obnašanju v vrtcu, pogovorijo se o posameznih situacijah v vrtcu ali doma, vprašajo za nasvet, podajo svoje mnenje ... Opisali so tudi druge načine sodelovanja, ki so zapisani v zgornji tabeli.

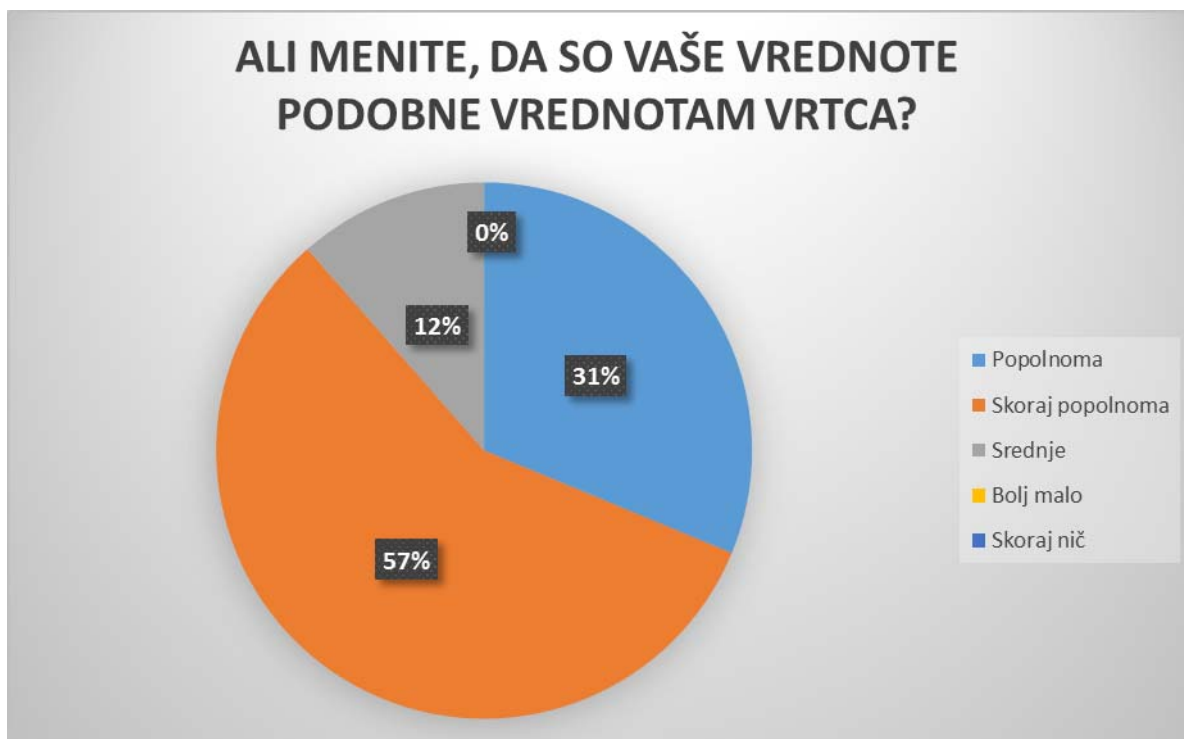
Tudi pri analizi posameznega vrtca je bil v vsakem izmed vrtcev največkrat zapisan osebni pogovor z vzgojiteljico:

- Mala akademija: 9
- Angelin vrtec: 13
- Gulten ve ömer ünükahraman Anaokulu: 9

Povzamemo lahko, da starši cenijo osebni pogovor z vzgojiteljico, mu dajejo poseben pomen in prepoznajo kvaliteto vrtca, če omogoči osebna srečanja.

#### 6. Ali menite, da so vaše vrednote podobne vrednotam vrtca?

Podobnost vrednot	Število staršev
Popolnoma	30
Skoraj popolnoma	55
Srednje	11
Bolj malo	0
Skoraj nič	0



Tretjina staršev (31%) pravi, da zagovarjajo iste vrednote, kot jih učijo v vrtcu. Dobri polovici staršev (57%) se zdi, da so vrednote vrtca skoraj enake njihovim.

12 % staršem so vrednote delno enake.

Noben starš ni omenil velikih razlik med vrednotami staršev in vrtca.

Pogledi staršev iz posameznega vrtca glede ujemanja njihovih vrednot z vrednotami vrtca se v procentih nekoliko razlikujejo:

Starši vrtca Mala akademija:

	Število staršev
Popolnoma	5
Skoraj popolnoma	15
Srednje	5
Bolj malo	0
Skoraj nič	0



Starši Angelinega vrtca:

	Število staršev
Popolnoma	7
Skoraj popolnoma	30
Srednje	2
Bolj malo	0
Skoraj nič	0



Gulten ve ömer ünlükahraman anaokulu:

	Število staršev
Popolnoma	18
Skoraj popolnoma	8

Srednje	4
Bolj malo	0
Skoraj nič	0

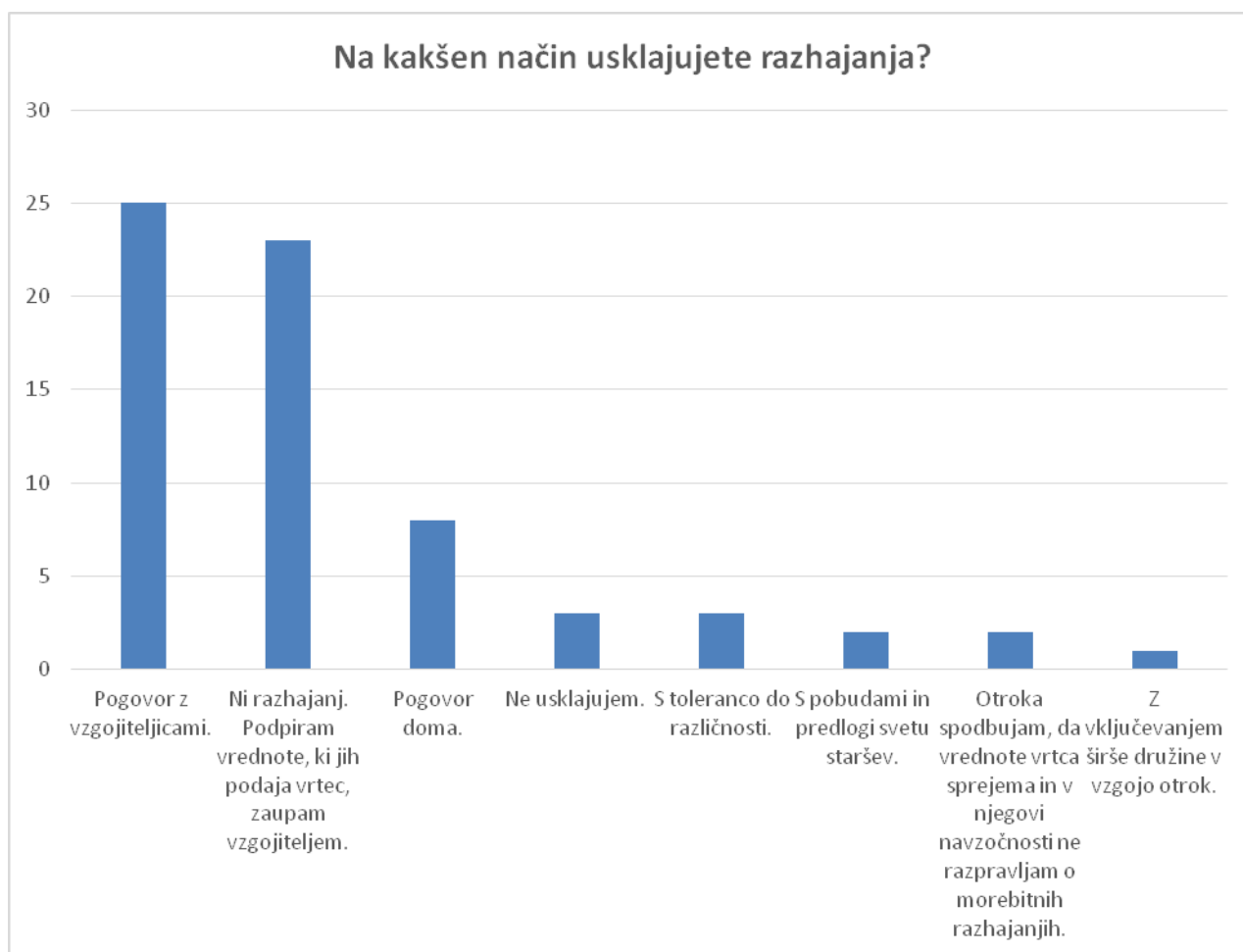


Dva slovenska vrtca se v procentih skoraj ujemata, medtem ko ima vrtec iz Turčije višji procent staršev, katerih vrednote se popolnoma ujemajo z vrednotami vrtca. V skupnem seštevku je procent staršev, katerih vrednote se povsem ujemajo z vrednotami vrtca, manjši kot procent tistih, ki se skoraj ujemajo.

#### **7. Na kakšen način usklajujete razhajanja?**

- Pogovor z vzgojiteljicami (25)
- Ni razhajanj. Podpiram vrednote, ki jih podaja vrtec, zaupam vzgojiteljem (23)
- Bolj gre za vrstni red pomena določenih vrednot, tako da se to med seboj dopolnjuje in v tem ne vidim nobenega razhajanja (4)
- Pogovor doma (8)
- Ne usklajujem (3)

- S toleranco do različnosti (3)
- S pobudami in predlogi svetu staršev (2)
- Otroka spodbujam, da vrednote vrtca sprejema in v njegovi navzočnosti ne razpravljam o morebitnih razhajanjih (2)
- Z vključevanjem širše družine v vzgojo otrok ( babice, dedki, tete, strici) (1)



Sedmo vprašanje je starše spraševalo, kako usklajujejo razhajanja med vrednotami vrtca in njihovimi osebnimi vrednotami. Bilo je odprto vprašanje in starši so lahko prosto opisali svoj način usklajevanja.

Šesto vprašanje je pokazalo, da velikih razhajanj ni in to je potrjeno tudi z odgovori na to vprašanje.

Veliko staršev (23) odgovarja, da do razhajanj ne prihaja in da zaupajo vrtcu in vzgojiteljem. Manjša razhajanja rešujejo v osebni pogovoru z vzgojiteljem.

Zanimivo je, da starši raje izkoristijo osebni pogovor z vzgojiteljem za sodelovanje in usklajevanje razhajanj.

Tudi pri analizi posameznega vrtca sta izstopila zgoraj omenjena vidika: da do razhajanj ne prihaja oz. jih rešujejo v pogovoru z vzgojiteljem.

Starši vrtca Mala akademija:

- Pogovor z vzgojiteljicami (7)
- Ni razhajanj (5)

Starši Angelinega vrtca:

- Pogovor z vzgojiteljicami (8)
- Ni razhajanj (11)

Starši vrtca Gulden ve ömer ünlükahraman Anaokulu iz Turčije:

- Pogovor z vzgojiteljicami (10)
- Ni razhajanj (7)

*Iz analize mnenj staršev v treh sodelujočih vrtcih lahko povzamemo naslednje ugotovitve:*

- *Starši verjamejo, da je otrok v predšolskem obdobju že dojemljiv za vzgojo v etičnih vrednotah in vrednote razume.*
- *Staršem so pomembne naslednje vrednote: odgovornost, vljudnost in spoštovanje, razumevanje kaj je prav in kaj narobe, resnicoljubnost in samozavest.*
- *Starši od vrtca pričakujejo, da bo otrokom posredoval naslednje vrednote: vljudnost in spoštovanje, pomoč drugim, sodelovanje, odgovornost, prijateljstvo, kaj je prav in kaj narobe ter skrbel za razvoj domišljije.*
- *Dva učinkovita načina prenosa vrednot na otroke sta: odrasli kot zgled in dnevni pogovori z otrokom, ki vključujejo različne situacije.*
- *Starši potrebujejo osebni pogovor z vzgojiteljico kot pomoč in sodelovanje pri vzgoji otroka ter pri reševanju razhajanj pri pogledu na vrednote in vzgojo.*
- *Večina staršev zagovarja vrednote, ki jih posreduje vrtec.*



*Analiza starševskih mnenj v treh sodelujočih vrtcih ni pokazala pomembnejših razlik med Slovenijo in Turčijo, čeprav smo jih pričakovali, ker imata ti dve deželi precej različno zgodovino, geografski položaj, vero, družbene navade.*

*Zanimivo je, da so staršem pomembne naslednje vrednote:*

*odgovornost*

*vljudnost in spoštovanje*

*kaj je prav in kaj narobe*

*resnicoljubnost*

*samozavest.*

*Vendar pa pričakujejo od vrtca, da otrokom posreduje spodnje vrednote:*

*vljudnost in spoštovanje*

*pomoč drugim*

*sodelovanje*

*razvoj domišljije*

*odgovornost*

*prijateljstvo*

*kaj je prav in kaj narobe.*

*Staršem je torej pomembna resnicoljubnost in samozavest, toda ti dve vrednoti nista na prednostni listi vrednot, ki naj bi jih vzgojitelji v vrtcu posredovali otrokom. Po drugi strani razvoj domišljije in prijateljstvo nista med pomembnimi vrednotami staršev, vendar pričakujejo, da jih bodo vzgojitelji posredovali otrokom.*

***Odgovori na zgornja vprašanja kažejo, da so starši v sodelujočih vrtcih kar najbolj zainteresirani za etično vzgojo svojih predšolskih otrok. Videli smo, da ni bilo težko najti staršev, ki bi odgovarjali na vprašalnik. Starše so zanimali rezultati in so pogosto prosili, da bi jih čim prej objavili. Tudi odgovori staršev kažejo njihov interes za etiko. Na osnovi tega lahko potegnemo zaključek, da si starši želijo, da bi bili njihovi otroci vzgojeni v etiki.***

## 6 ANALIZA VPRAŠALNIKOV ZA VZGOJITELJE

Vprašalnik za vzgojitelje je sestavljen iz štirinajstih vprašanj, s katerimi smo želeli dobiti **vpogled v vrednote vzgojiteljev v vrtcih sodelujočih in drugih organizacij.**

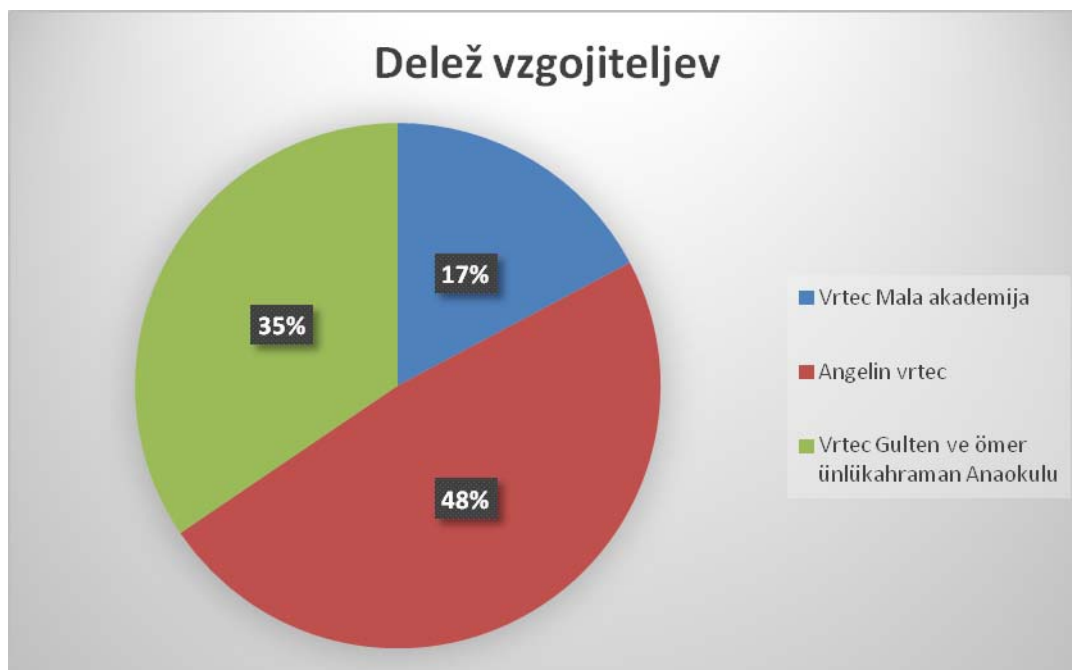
Vprašalnik je razdeljen v štiri sklope vprašanj. Prvi sklop se nanaša na naša vrednote v življenju vzgojitelja: katere vrednote so mu najpomembnejše in koliko je pripravljen vložiti za poglobitev vrednot. Drugi sklop vprašanj se pogloblja v vzgojiteljev pogled na vrednote, ki naj bi jih posredoval predšolskim otrokom: v kolikšni meri posreduje vrednote otrokom pri vzgojnem delu, ali je posredovanje načrtovano, katere so vrednote, ki jih želi posredovati otrokom in na kakšen način to dela. Tretji sklop vprašanj se nanaša na vzgojiteljevo sodelovanje pri vzgoji s starši: ali so vrednote vzgojitelja in staršev enake, se s starši pogovarjajo o vrednotah in kako usklajuje razhajanja pri pogledu na vrednote s starši. Četrty sklop vprašanj se dotika vrednot ustanove, v našem primeru vrtca: ali vrtec poskrbi za osebno rast vzgojiteljev, na kakšen način, ali so vrednote vrtca tudi zapisane. Zadnje vprašanje je o sodelavcih v timu - če si prizadevata za iste vrednote.

Pri vprašalniku so sodelovali vzgojitelji različnih vrtecev: vzgojitelji vrtca Mala akademija, ki je zasebni vrtec in vzgojitelji javnega vrtca Log Dragomer, ki oba delujeta na osnovi Kurikula za vrtce; vzgojitelji Angelinega vrtca, ki je zasebni katoliški vrtec in izvaja program montessori in nekateri vzgojitelji drugih vrtecev montessori in katoliških vrtecev v Sloveniji, ter vzgojitelji vrtca Gulden ve ömer ünlükahraman Anaokulu iz Turčije.

Razdelili smo 150 vprašalnikov in prejeli 87 odgovorov. Vrtec Mala akademija je razdelil 50 vprašalnikov in prejel 15 odgovorov. Angelin vrtec je razdelil 70 vprašalnikov in prejel 42 odgovorov. Vrtec Gulden ve ömer ünlükahraman Anaokulu je razdelil 30 vprašalnikov in prejel 30 odgovorov.

Vzgojitelji so bili v večini ženske med dvajsetim in petinštiridesetim letom starosti.

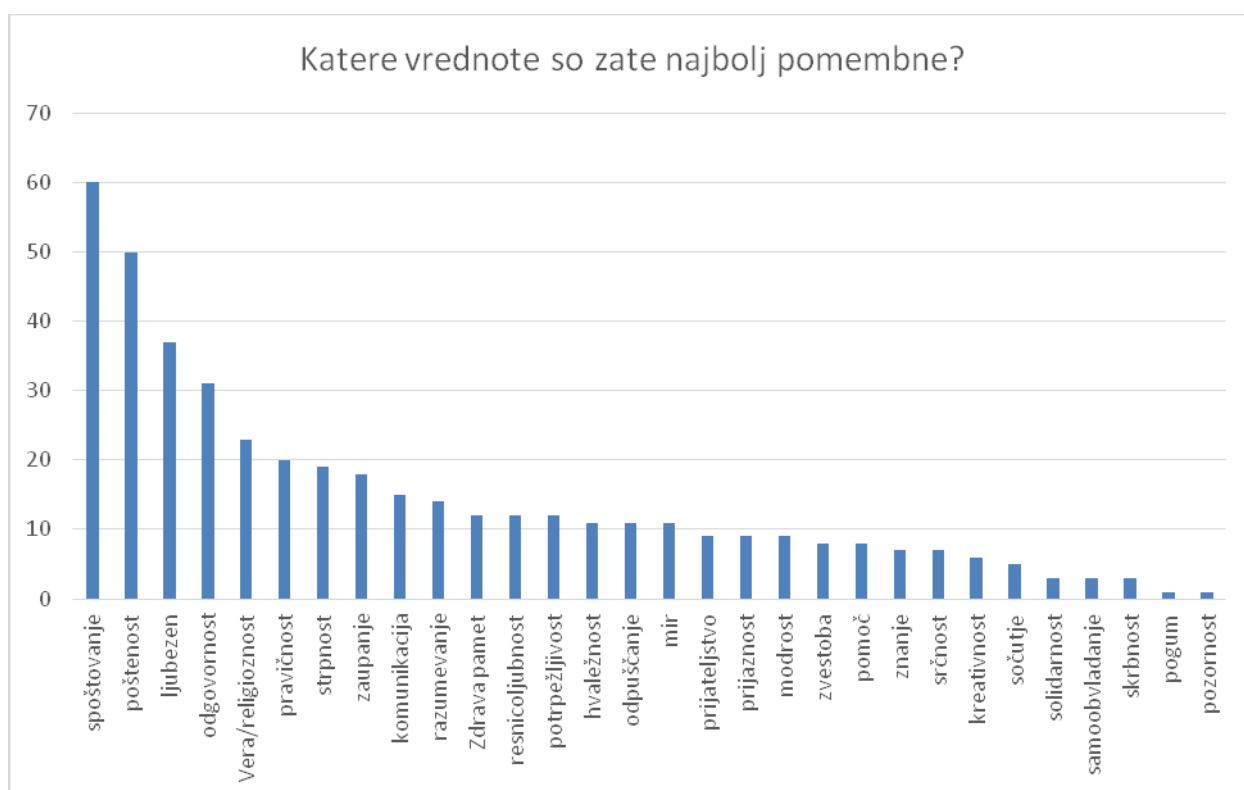
Delež posameznega vrtca je predstavljen na naslednjem grafu:



**1. Katere vrednote so zate najbolj pomembne? Izberi jih 5 in jih razvrsti od 1 do 5 (1 najpomembnejša).**

Vrednota	Število vzgojiteljev
poštenost	50
pogum	1
pravičnost	20
spoštovanje	60
zaupanje	18
vera/religioznost	23
odgovornost	31
zvestoba	8
strpnost	19
razumevanje	14

prijateljstvo	9
prijaznost	9
modrost	9
znanje	7
zdrava pamet	12
resnicoljubnost	12
pozornost	1
ljubezen	37
srčnost	7
solidarnost	3
potrpežljivost	12
hvaležnost	11
pomoč	8
odpuščanje	11
samoobvladanje	3
skrbnost	3
mir	11
sočutje	5
kreativnost	6
komunikacija	15



Pri odgovarjanju na vprašanje, katere vrednote so najbolj pomembne v življenju, so vzgojitelji lahko izbrali 5 vrednot. Pet izbranih vrednot so razvrstili od najpomembnejše (1) do manj pomembne (5). Analiza ni upoštevala razvrstitve od 1 do 5, ampak samo koliko vzgojiteljev je izbralo vrednoto kot pomembno.

Odgovor kaže, da so vzgojiteljem najpomembnejše naslednje vrednote:

1.	spoštovanje	60
2.	poštenost	50
3.	ljubezen	37
4.	odgovornost	31
5.	vera/religioznost	23

Spodnje vrednote so tudi pomembne, vendar jih je izbralo manj vzgojiteljev:

pravičnost	20
strpnost	19
zaupanje	18

komunikacija	15
razumevanje	14
zdrava pamet	12
resnicoljubnost	12
potrpežljivost	12
hvaležnost	11
odpuščanje	11
mir	11

Majhno število vzgojiteljev je izbralo naslednje vrednote kot pomembne v njihovem življenju:

prijateljstvo	9
prijaznost	9
modrost	9
zvestoba	8
pomoč	8
znanje	7
srčnost	7
kreativnost	6
sočutje	5
solidarnost	3
samoobvladanje	3
skrbnost	3
pogum	1
pozornost	1

Vzgojitelji iz posameznega vrtca so najpogosteje izbrali kot najpomembnejših 5 vrednot naslednje vrednote:

Mala akademija

1. spoštovanje	13
----------------	----

2. poštenost	8
3. odgovornost	8
4. ljubezen	5
5. prijateljstvo	4

Angelin vrtec

1. spoštovanje	27
2. poštenost	23
3. ljubezen	18
4. odgovornost	15
5. vera/religioznost	13

Gulten ve ömer ünlükahraman Anaokulu:

1. odgovornost	20
2. poštenost	19
3. ljubezen	14
4. strpnost	11
5. pravičnost	11

Med petimi naštetimi vrednotami vsi trije vrtci cenijo spoštovanje in poštenost.

Vera bolj izstopi v katoliških in montessori vrtcih.

Vzgojitelji cenijo vrednote: spoštovanje, odgovornost, poštenost, ljubezen.

## 2. Koliko si pripravljen vložiti za poglobitev svojih vrednot?

	Število vzgojiteljev
nič	0

malo	0
srednje	5
več	29
veliko	53



Dobra polovica vzgojiteljev je pripravljena vložiti v poglobitev vrednot veliko, in tretjina vzgojiteljev več. Odgovori na to vprašanje nam kažejo, da so vzgojiteljem pomembne vrednote in želijo, da bi jih poglobljali.

Vzgojitelji iz posameznega vrtca so v zelo podobnem razmerju pokazali svoj interes poglobljanja vrednot:

Mala akademija



	Število vzgojiteljev
nič	0 = 0 %
malo	0 = 0 %
srednje	2 = 13 %
več	4 = 27 %
veliko	9 = 60 %

#### Angelin vrtec

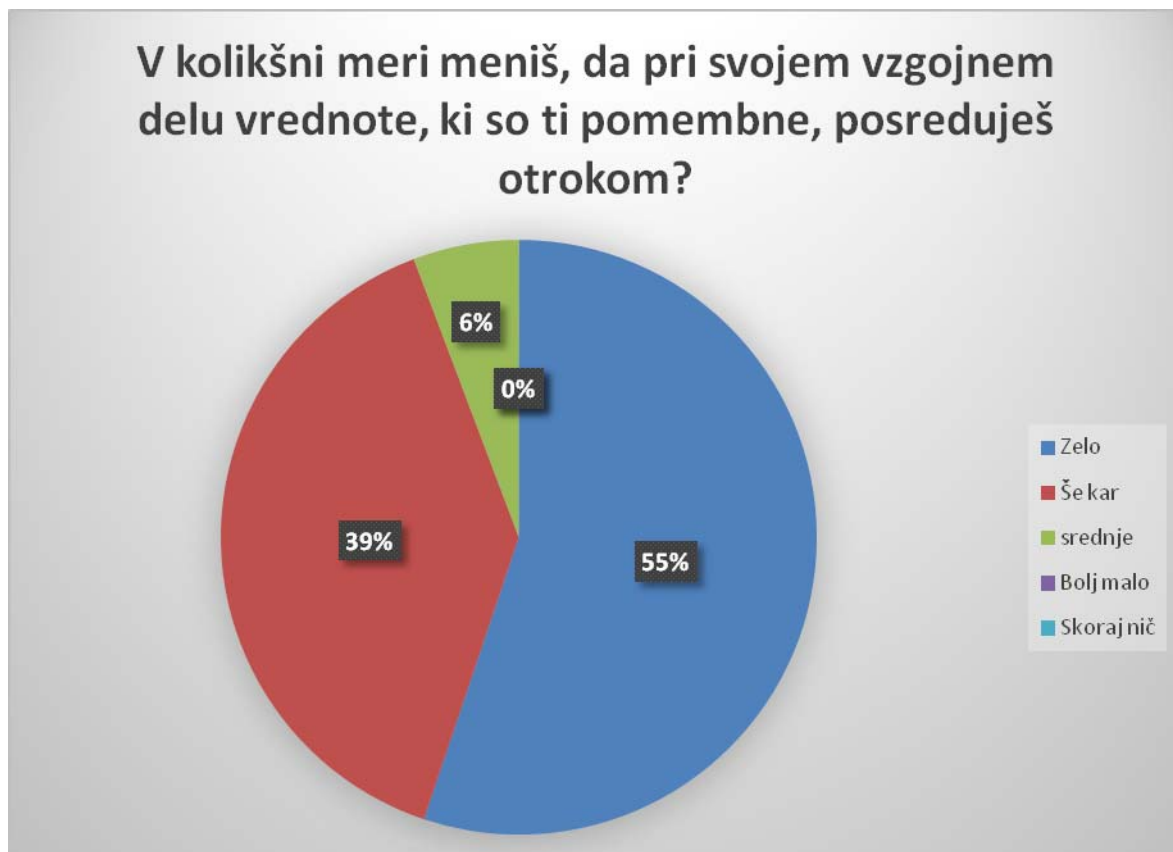
	Število vzgojiteljev
nič	0 = 0 %
malo	0 = 0 %
srednje	1 = 3 %
več	14 = 33 %
veliko	27 = 64 %

#### Gulten ve ömer ünlükahraman Anaokulu

	Število vzgojiteljev
nič	0 = 0%
malo	0 = 0%
srednje	2 = 7%
več	11 = 37%
veliko	17 = 56%

3. V kolikšni meri meniš, da pri svojem vzgojnem delu vrednote, ki so ti pomembne, posreduješ otrokom?

	Število vzgojiteljev
zelo	48
še kar	34
srednje	5
bolj malo	0
skoraj nič	0



Dobra polovica vzgojiteljev (55%) meni, da pri svojem vzgojnem delu v veliki meri posredujejo otrokom vrednote, ki so jim pomembne. Delno jih posreduje slaba polovica vzgojiteljev (39%). Nekaj je tudi vzgojiteljev (6%), ki ne posredujejo vrednot otrokom.

Analiza odgovorov nam prikažejo, da vzgojitelji v svoje vzgojno delo vključujejo vrednote.

Vzgojitelji iz posameznega vrtca so v precej podobnem razmerju potrdili, da jim je prenos vrednot na otroke pomemben:

Mala akademija:

	število vzgojiteljev
zelo	8 = 57 %
še kar	4 = 29 %
srednje	2 = 14 %
bolj malo	0 = 0 %
skoraj nič	0 = 0 %

Angelin vrtec

	Število vzgojiteljev
zelo	26 = 63 %
še kar	15 = 37 %
srednje	0 = 0 %
bolj malo	0 = 0 %
skoraj nič	0 = 0 %

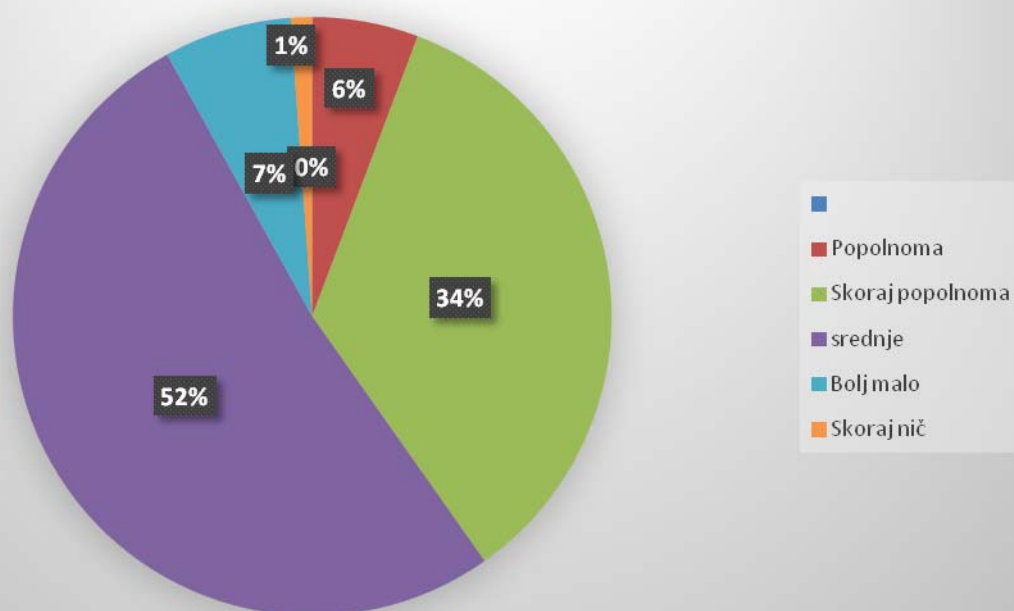
Gulten ve ömer ünlükahraman Anaokulu:

	število vzgojiteljev
zelo	12 = 40 %
še kar	15 = 50 %
srednje	3 = 10 %
bolj malo	0 = 0 %
skoraj nič	0 = 0 %

**4. V kolikšni meri je to posredovanje načrtovano?**

	število vzgojiteljev
popolnoma	5
skoraj popolnoma	30
srednje	45
bolj malo	6
skoraj nič	1

## V kolikšni meri je posredovanje vrednot načrtovano?



Dobra polovica vzgojiteljev (52%) delno načrtuje posredovanje vrednot otrokom, drugače je to prepuščeno spontanosti. 6% vzgojiteljev posreduje vrednote otrokom zelo načrtovano, 34% bolj ali manj načrtovano.

Odgovori prikazujejo, da ima večina vzgojiteljev še precej možnosti, da bi bolj načrtovano posredovala vrednote otrokom.

Vzgojitelji iz posameznega vrtca so v podobnem razmerju odgovorili na vprašanje o načrtovanju posredovanja vrednot otrokom:

Mala akademija:

	število vzgojiteljev
popolnoma	1 = 6 %
skoraj	5 = 31 %

popolnoma	
srednje	8 = 50 %
bolj malo	2 = 13 %
skoraj nič	0 = 0 %

Angelin vrtec

	število vzgojiteljev
popolnoma	1 = 3 %
skoraj popolnoma	8 = 20 %
srednje	29 = 70 %
bolj malo	3 = 7 %
skoraj nič	0 = 0 %

Gulten ve ömer ünlükahraman anaokulu:

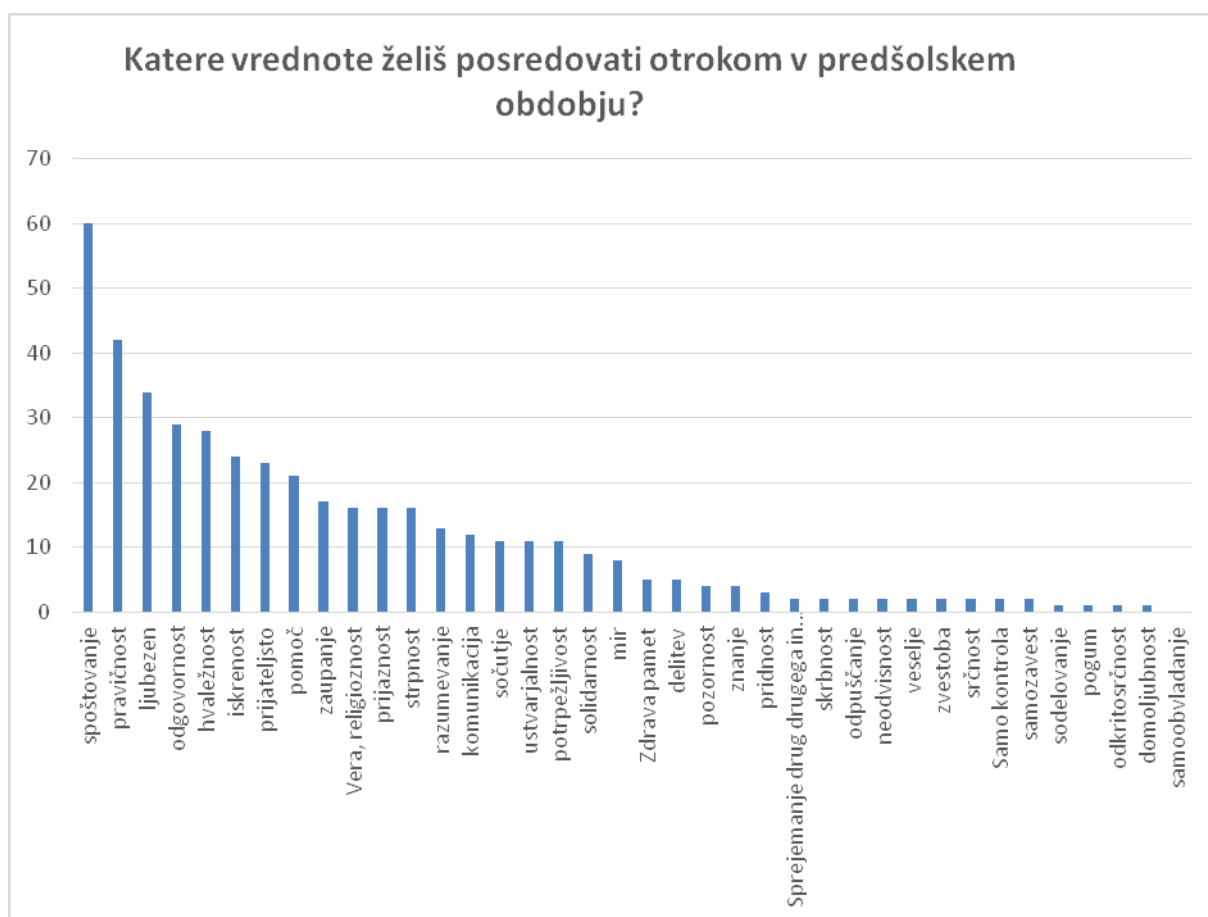
	število vzgojiteljev
popolnoma	3 = 10 %
skoraj popolnoma	17 = 57 %
srednje	8 = 27 %
bolj malo	1 = 3 %
skoraj nič	1 = 3 %

**5. Katere vrednote želiš posredovati otrokom v predšolskem obdobju? Naštej jih 5.**

vrednota	število vzgojiteljev
spoštovanje	60
pravičnost	42
ljubezen	34
odgovornost	29
hvaležnost	28
iskrenost	24
prijateljstvo	23
pomoč	21
zaupanje	17
prijaznost	16
strpnost	16
vera, religioznost	16
razumevanje	13
komunikacija	12
potrpežljivost	11
sočutje	11
ustvarjalnost	11
solidarnost	9
mir	8
delitev	5
zdrava pamet	5

pozornost	4
znanje	4
pridnost	3
neodvisnost	2
odpuščanje	2
samokontrola	2
samozavest	2
skrbnost	2
sprejemanje drug drugega in različnosti	2
srčnost	2
veselje	2
zvestoba	2
domoljubnost	1
odkritosrčnost	1
pogum	1
sodelovanje	1
samoobvladanje	0





Vzgojitelji so izbrali naslednjih pet vrednot, ki se jim zdijo najpomembnejše, da jih posredujejo predšolskim otrokom:

spoštovanje	60
pravičnost	42
ljubezen	34
odgovornost	29
hvaležnost	28

Sledijo vrednote, ki so vzgojiteljem tudi pomembne, vendar jih je izbralo manjše število vzgojiteljev:

iskrenost	24
prijateljstvo	23

pomoč	21
zaupanje	17
prijaznost	16
strpnost	16
vera, religioznost	16
razumevanje	13
komunikacija	12
potrpežljivost	11
sočutje	11
ustvarjalnost	11

Spodnji seznam vrednot je kaže na vrednote, ki so manj pomembne za vzgojo predšolskih otrok:

solidarnost	9
mir	8
delitev	5
zdrava pamet	5
pozornost	4
znanje	4
pridnost	3
neodvisnost	2
odpuščanje	2
samokontrola	2
samozavest	2

skrbnost	2
sprejemanje drug drugega in različnosti	2
srčnost	2
veselje	2
zvestoba	2
domoljubnost	1
odkritosrčnost	1
pogum	1
sodelovanje	1

Vzgojitelji iz posameznega vrtca so najpogosteje izbrali kot najpomembnejših 5 vrednot naslednje vrednote:

Mala akademija:

spoštovanje	9
pravičnost	9
prijateljstvo	8
potrpežljivost	7
pomoč drugim	5
prijaznost	5

Angelin vrtec:

spoštovanje	28
pravičnost/iskrenost	20
ljubezen	15
odgovornost	14
prijateljstvo	13

Gulten ve ömer ünlükahraman anaokulu:

spoštovanje	21
pravičnost/iskrenost	16
ljubezen	15
odgovornost	11
poštenost	11

Tudi pri tem vprašanju lahko vidimo, da sta izmed naštetih 5 najpomembnejših vrednot skupni vsem trem vrtcem spoštovanje in pravičnost.

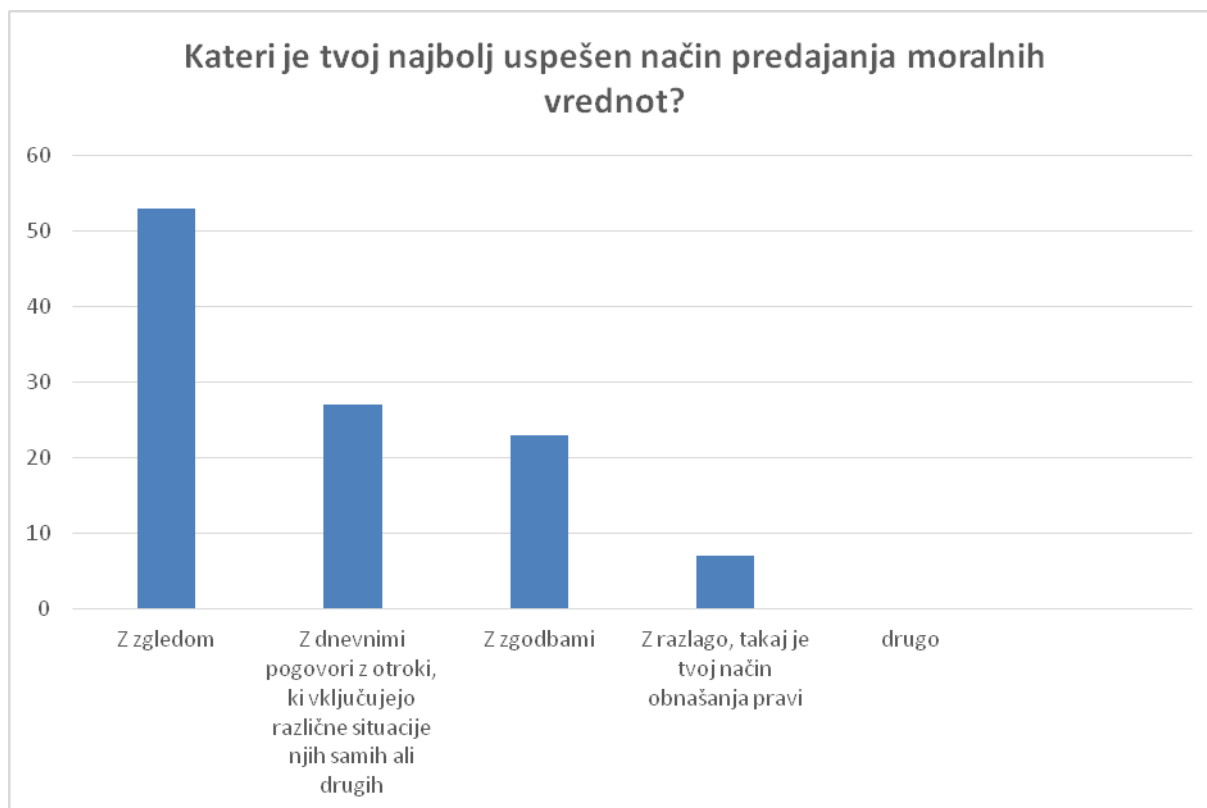
Ko primerjamo to in prvo vprašanje (katere vrednote so vzgojiteljem v življenju najpomembnejše in katere želijo posredovati otrokom), vidimo, da gre za istih pet vrednot, ki se jim zdijo najpomembnejše, celo zapisane v istem vrtnem redu.

spoštovanje
pravičnost
ljubezen
odgovornost
vera/hvaležnost

## 6. Kateri je tvoj najbolj uspešen način predajanja vrednot?

način posredovanja vrednot	število vzgojiteljev
z zgodbami	23
z razlago, zakaj je tvoj način obnašanja pravi	7
z dnevnimi pogovori z otroki, ki vključujejo različne situacije njih samih ali drugih	27

z zgledom	53
drugo	0



Vzgojitelji so lahko izbrali med naslednjimi načini: z zgledom, z dnevnimi pogovori z otroki, z zgodbami, z razlago in drugo (za to možnost se ni odločil nihče). Vzgojitelji so lahko izbrali več načinov posredovanja vrednot.

Večina vzgojiteljev (53) meni, da je najboljši način, da je vzgojitelj model, zgled, ki ga otrok potem posnema. (Do enake ugotovitve smo prišli tudi pri vprašalniku za starše.)

Več vzgojiteljev uporablja tudi dnevne pogovore z otroki (27) in preko pripovedovanja zgodb (23). Manjšina vzgojiteljev (7) otrokom razlaga o vrednotah.

Vzgojitelji iz posameznega vrtca so zelo podobno izbirali način posredovanja vrednot:

Mala akademija:

način posredovanja vrednot	število vzgojiteljev
z zgodbami	7
z razlago, takaj je tvoj način obnašanja pravi	0
z dnevnimi pogovori z otroki, ki vključujejo različne situacije njih samih ali drugih	7
z zgledom	11

Angelin vrtec:

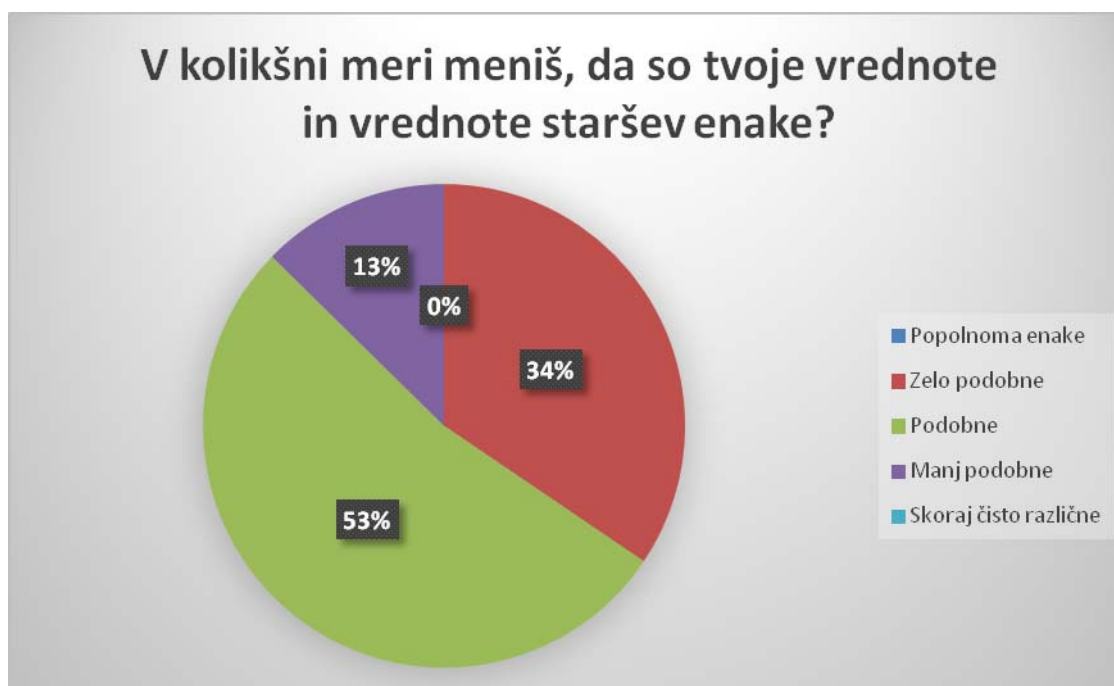
način posredovanja vrednot	število vzgojiteljev
z zgodbami	1
z razlago, takaj je tvoj način obnašanja pravi	1
z dnevnimi pogovori z otroki, ki vključujejo različne situacije njih samih ali drugih	17
z zgledom	25

Gulten ve ömer ünlükahraman anaokulu:

način posredovanja vrednot	število vzgojiteljev
z zgodbami	15
z razlago, takaj je tvoj način obnašanja pravi	6
z dnevnimi pogovori z otroki, ki vključujejo različne situacije njih samih ali drugih	3
z zgledom	17

## 7. V kolikšni meri meniš, da so tvoje vrednote in vrednote staršev enake?

	število vzgojiteljev
popolnoma enake	0
zelo podobne	30
podobne	46
manj podobne	11
skoraj čisto različne	0



Polovica vzgojiteljev (53%) je odgovorila, da so njihove vrednote in vrednote staršev podobne in tretjina (34%), da so zelo podobne. Nobeden od vzgojiteljev ne misli, da bi bile vrednote popolnoma enake ali popolnoma različne.

Če primerjamo z vprašalnikom za starše, večji delež staršev meni, da so vrednote vrtca in njihove vrednote enake ali zelo podobne. To dejstvo je gotovo zanimivo in bi mu bilo dobro posvetiti pozornost v nadaljevanju projekta.

Vzgojitelji iz posameznega vrtca so podobno ocenili enakost vrednot z vrednotami staršev.

Mala akademija:

	število vzgojiteljev
popolnoma enake	0 = 0 %
zelo podobne	2 = 14 %
podobne	11 = 79 %
manj podobne	1 = 7 %
skoraj čisto različne	0 = 0 %

Angelin vrtec:

	število vzgojiteljev
popolnoma enake	0 = 0 %
zelo podobne	14 = 34 %
podobne	22 = 54 %
manj podobne	5 = 12 %
skoraj čisto različne	0 = 0 %

Gulten ve ömer ünlükahraman anaokulu:

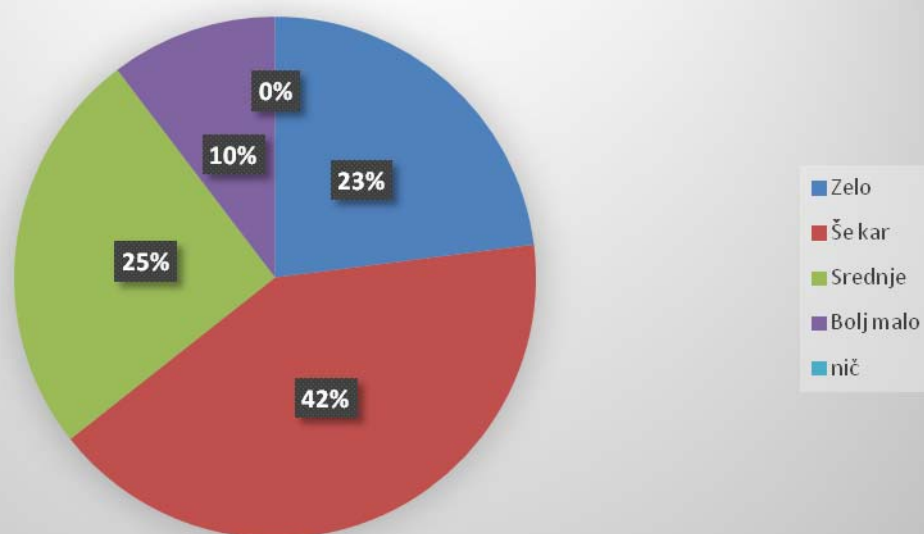


	število vzgojiteljev
popolnoma enake	0 = 0 %
zelo podobne	10 = 33 %
podobne	18 = 60 %
manj podobne	2 = 7 %
skoraj čisto različne	0 = 0 %

**8. V kolikšni meri vključuješ pogovor o vrednotah v delo s starši?**

	število vzgojiteljev
zelo	20
še kar	36
srednje	22
bolj malo	9
nič	0

## V kolikšni meri vključuješ pogovor o vrednotah v delo s starši?



Vzgojitelji vključujejo pogovor o vrednotah, ko govorijo s starši: 23% vzgojiteljev zelo in 42% vzgojiteljev še kar. Noben vzgojitelj ni izbral odgovora, da ne bi nič vključeval te teme, 17% vzgojiteljev pa vrednote vključujejo srednje oz. bolj malo.

Vzgojitelji iz posameznega vrtca so v podobnem deležu odgovorili na to vprašanje:

Mala akademija:

	število vzgojiteljev
zelo	1 = 6 %
še kar	7 = 47 %
srednje	7 = 47 %
bolj malo	0 = 0 %
nič	0 = 0 %

Angelin vrtec:

	število vzgojiteljev
zelo	9 = 22 %
še kar	14 = 35 %
srednje	10 = 25 %
bolj malo	7 = 18 %
nič	0 = 0 %

Gulten ve ömer ünlükahraman anaokulu:

	število vzgojiteljev
zelo	10 = 33 %
še kar	13 = 43 %
srednje	5 = 17 %
bolj malo	2 = 7 %
nič	0 = 0 %

### 9. Opiši najuspešnejši primer, kako si otrokom posređoval vrednoto

Vzgojitelji so pri tem vprašanju opisali, kako so konkretno posređovali otrokom določeno vrednoto. Enake odgovore smo strnili in zapisali bolj podrobno nekatere primere:

- pogovor z otrokom ali otroci (29)
- zgled (14)
- skozi zgodbe (13)
- s socialnimi igrami in uprizoritvami (12)
- učenje (9)
- ponavljanje in ponotranjenje (7)

- solidarnost (5)
- delitev igrač (5)
- preko naloge, ki jo otrok izpolni (4)
- opozarjanje in opominjanje (4)
- učenje sprejemanja drugačnosti (3)
- preko risanja (3)
- skupna molitev z otroki (3)
- umirjenost otrok skozi pripravljeno okolje (2)
- s pripovedovanjem osebnih primerov otrok samih (2)
- s projektom na določeno vrednoto (2)
- skupno zahvaljevanje (2)
- pogovor ob nepričakovanih situacijah (2).

Nekaj konkretnih primerov:

- Če se otrok udari, ga lahko vsi ostali otroci spodbudijo, ga objamejo, pokažejo skrb. Na ta način se otroci učijo sočutja in prijaznosti v skupini. Otroci izkazujejo medsebojno razumevanje, izmenjujejo igrače, se ne tepejo, ne porivajo drugega, ne grizejo. Tako se seznanjajo s prijateljstvom in poštenostjo.
- Otrokom sem bral knjigo, ki govori o medvedu, ki ni hotel deliti svojih igrač z drugimi. Zgodba se konča tako, da pokaže otrokom, da je lepo, če deliš igrače in da je to način, da dobiš prijatelje. O tem smo se pogovarjali z otroci in imeli nekaj dejavnosti, ki so okrepile pridobljeno znanje.
- Imeli smo izlet s petletnimi otroki. Eden od otrok ni imel s seboj malice. Drugi otroci so z njim delili svojo malico. Nekateri so mu ponudili celo svojo sladico. Otrok, ki ni imel malice, je rekel: »Naslednjič vam bom jaz dal svojo malico.« Nadaljevali smo pogovor o tem, kdaj in kako lahko pomagamo drug drugemu.
- Otrokom sem skušala pokazati, da imamo morda med seboj prepir, toda lahko se opravičimo in smo še naprej prijatelji. Na primer: Ko sta se dva otroka stepla, sem otroka, ki je začel pretep, okregala. Otrok je povedal staršem in naslednji dan je otrokov oče prišel v vrtec in zahteval sestanek. Pogovorili smo se o konfliktu, opravičila sem se otroku in očetu.

- V skupini otrok med 3-5 letom je bil deček z močno mišično distrofijo. Zato določenih nalog ni mogel narediti kot na primer: umiti si roke. Otrokom sem povedala, da je otrok bolan in tudi to, da je deček drugačen zaradi bolezni. Prosila sem otroke, naj bodo previdni, ko bodo hodili mimo njega, ker mu je tudi ravnotežje povzročalo težave. Otroci so spontano začeli pomagati dečku pri vsakdanjih dejavnostih: obuvati čevlje, umivati roke ... Bilo je zanimivo, ker nisem pričakovala ali jih prosila, da to naredijo.
- Pogovarjamo se o vsakodnevnih situacijah, ki povzročijo tako pozitivna kot negativna čustva. O njih se pogovarjamo, ko se pojavijo in posebno o čustvih, ki so posledica kakšnega dogodka ali situacije. Tako lahko otroci povežejo vzrok in posledico.
- Sočutje in solidarnost. Imam otroka z avtizmom v razredu. Otroke spodbujam, da ga ne izključujejo in da razumejo njegovo nenavadno obnašanje. Pri tem sem jim sama zgled, tako da pokažem prijaznost in naklonjenost do njega. Sedaj ta učenec kaže bolj pozitivno obnašanje in je srečen v vrtcu.
- Z igračami, s katerimi se igramo enkrat na teden: vsak otrok odnese domov igračo sošolca, se z njo igra, in jo prinese nazaj naslednji dan nepoškodovano. S tem pospešujemo vrednoti delitve in odgovornosti.
- Mislim, da najbolj pogosto posredujem otrokom vrednoto odgovornosti. Želim, da vsak otrok naredi nalogo doma, ki je samo njegova odgovornost. Nato opravljeno nalogo fotografira in iz fotografij bomo pripravili razstavo. Fotografije na razstavi prikazujejo vrednote drugih otrok in tako dobimo povratno informacijo.
- Mislim, da »Danes skupaj jemo oreščke«, ki ga organizira naša institucija močno pomaga pri učenju vrednot delitve in edinosti.
- Pripravljamo dejavnosti za učenje vrednot. Učimo sočutja in zdrave pameti. To poučujemo z dejavnostmi, pri katerih otroci rečejo: » Ne jokaj, moj prijatelj, lahko vzameš moje voščenske.« Po obedih imam navado, da molimo: »Gospod, daj Sircem hrano. Lačni so.« Učim jih jesti drobtinice kruha s prsti, da se učijo hvaležnosti in dobre vere. Pri nekaterih dejavnostih jih učimo pravičnosti in spoštovanja kot pri dejavnosti »Učitelj, na vrsti je moj prijatelj.«
- Nekateri učenci v razredu imajo slabo samozaupanje in so navajeni reči »Ne morem narediti.« Pogovorila sem se z njimi in jim rekla, da je pomembno, da zaupajo vase. Rekla sem jim: »Gotovo vam ne bo šlo, če boste rekli »Ne morem.« Ali lahko

poskusite reči: »Zmorem.« Sedaj ta nasvet deluje in vsi učenci zaupajo vase in začenjajo dejavnosti tako, da si rečejo: »Zmorem.«

- V razredu sem imel otroke, ki niso želeli deliti. Prebral sem otrokom zgodbo na to temo. Ko se je zgodba končala, sem vprašal otroke o vsebini zgodbe. Posebno sem vprašal otroke, ki niso želeli deliti, da se postavijo na mesto otroka iz zgodbe in se vprašajo, kako se počutijo. Vsakemu otroku, ki je v tistem tednu nekaj delil, sem dal »smile«. Nagrado je dobil tudi otrok, ki je največ delil. Po tem sem opazil, da so učenci, ki niso nikoli delili do takrat, začeli deliti v tistem tednu in kasneje.
- Ko smo prebrali zgodbo o solidarnosti, smo jo uprizorili. Kasneje sem jih krepila z nagrado in sem jim dala »smiles« vsakemu, ki je pomagal drugemu in delil največ v dnevu. Naslednji dan, ko so prišli v vrtec, so pomagali vsakemu prijatelju, ki je potreboval pomoč prostovoljno. Najbolje od vsega je to, da od takrat uporabljamo stavek, ki je postal naše geslo: »Deliti je lepo.«

Največkrat so vzgojitelji opisali naslednje štiri načine uspešnega posredovanja vrednot otrokom: pogovor z otrokom (29), zgled (14), skozi zgodbe (13) in s socialnimi igrami in uprizoritvami (12).

#### **10. Kako usklajuješ različne poglede in razhajanja pri vrednotah s starši?**

- osebni pogovor s starši, razlaganje, svetovanje (40)
- medsebojno spoštovanje različnosti (17)
- ozaveščanje o pomembnosti vrednot (14)
- pogovor na roditeljskih sestankih (9)
- iskanje ustrezne skupne poti za obe strani, da otrok ni zmeden (6)
- sprotno obveščanje staršev o obravnavanih temah v vrtcu (4)
- ni razhajanj v pogledih (3)



Vsak vzgojitelj je opisal več različnih načinov, kako usklajuje razhajanja s starši. Zelo veliko vzgojiteljev (40) je izpostavilo osebni pogovor s starši, pri čemer gre tudi za razlaganje in svetovanje. Precej jih je poudarilo pomembnost medsebojnega spoštovanja različnosti (17) in ozaveščanja o pomembnosti vrednot (14). Nekaj vzgojiteljev je predstavilo, da neskladja urejajo roditeljskih sestankih (9) in da iščejo ustrezne skupne poti za obe strani, da otrok ni zmeden (6). Nekateri vzgojitelji tudi sprotно obveščajo starše o obravnavanih temah iz vrtca (4). Le nekaj vzgojiteljev je reklo, da ni razhajanj v pogledih (3).

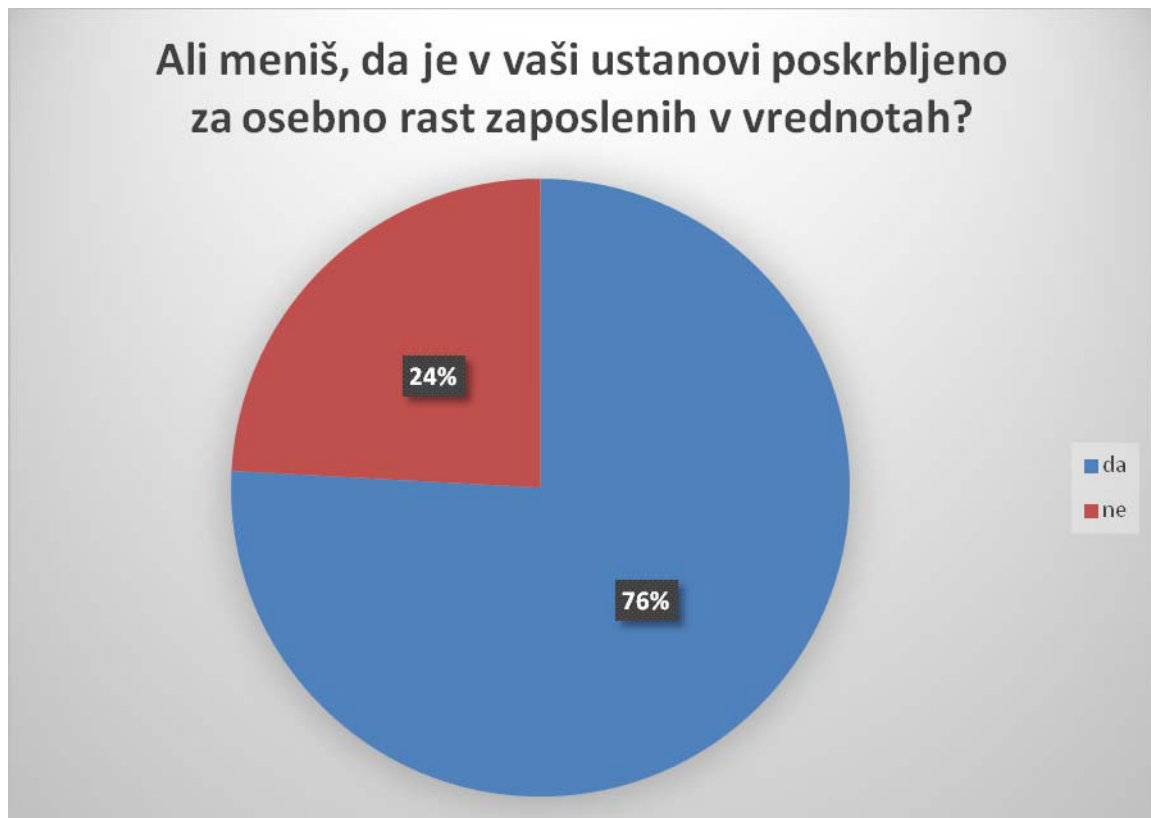
Vzgojitelji iz posameznega vrtca so kot najpogostejši način usklajevanja razhajanj preko osebnega pogovora s starši izpostavili:

- Mala akademija: 11
- Angelin vrtec: 22
- Gulten ve ömer ünlükahraman Anaokulu: 7

Če primerjamo z vprašalnikom za starše, so tudi starši izpostavili kot najučinkovitejši način usklajevanja razhajanj v pogledu na vrednote pogovor z vzgojiteljem.

#### **11. Ali meniš, da je v vaši ustanovi poskrbljeno za osebno rast zaposlenih v vrednotah?**

da	66
ne	21



Večina vzgojitelja (76%) je potrdila, da ustanove skrbijo za osebno rast vzgojiteljev. 39% vzgojiteljem se zdi, da temu posvečajo premalo pozornosti.

Vzgojitelji iz posameznega vrtca so v podobnem deležu odgovorili na to vprašanje:

Mala akademija:

	število vzgojiteljev
da	8 = 61 %
ne	5 = 39 %



Angelin vrtec:

	število vzgojiteljev
da	32 = 80 %
ne	8 = 20 %

Gulten ve ömer ünlükahraman anaokulu:

	število vzgojiteljev
da	24 = 88 %
ne	3 = 12 %

**12. Kako je v vaši ustanovi poskrbljeno za osebno rast zaposlenih v vrednotah?  
(Opiši z nekaj besedami.)**

- skrb in spodbude za osebni razvoj zaposlenih(14)
- različna izobraževanja (12)
- osebni pogovor (11)
- skupni vikend zaposlenih (6)
- branje literature (6)
- pozornost na spoštovanje, pravico in razumevanje (5)
- spoštovanje osebnega mnenja in različnosti (4)
- sv. masa (3)
- institucija je pozorna na skupne vrednote, spregleda posameznikove (3)
- pogovor ob nastalih situacijah in iskanje dobrih rešitev (3)
- praznovanje rojstnih dni in godov (2)
- kurikulum (1)
- teme na skupnih sestankih (1)

- duhovna obnova (1)
- prosti dnevi okoli večjih praznikov (1)
- neformalna srečanja izven vrtca (1)
- delujemo kot tim (1)
- pozitivna povratna informacija, ki ne rani (1)



Vsak vzgojitelj je pri tem vprašanju lahko navedel več odgovorov.

Najpogostejši odgovori so bili: spodbude za osebni razvoj zaposlenih (14), različna izobraževanja (12) in osebni pogovor (11).

### 13. Ali imate zapisane vrednote, za katere se trudite v vašem vrtcu?

Da	47
----	----

Ne	37
Ne vem	3



Če vrtec nima zapisanih vrednot, vzgojitelj prenaša na otroke svoje osebne vrednote. Če ima vrtec zapisane vrednote, mora najprej vzgojitelj sprejeti vrednote vrtca za svoje, da jih lahko potem avtentično posreduje otrokom.

Dobra polovica vzgojiteljev (54%) je odgovorila, da ima njihov vrtec zapisane vrednote, slaba polovica (43%) pa da ne. Nekateri vzgojitelji tega ne vedo.

Vzgojitelji iz posameznega vrtca so v zelo podobnem deležu odgovorili na to vprašanje:

Mala akademija:

	število vzgojiteljev
--	----------------------

da	7 = 50 %
ne	5 = 36 %
ne vem	2 = 14 %

Angelin vrtec:

	število vzgojiteljev
da	19 = 59 %
ne	13 = 41 %
ne vem	0 = 0 %

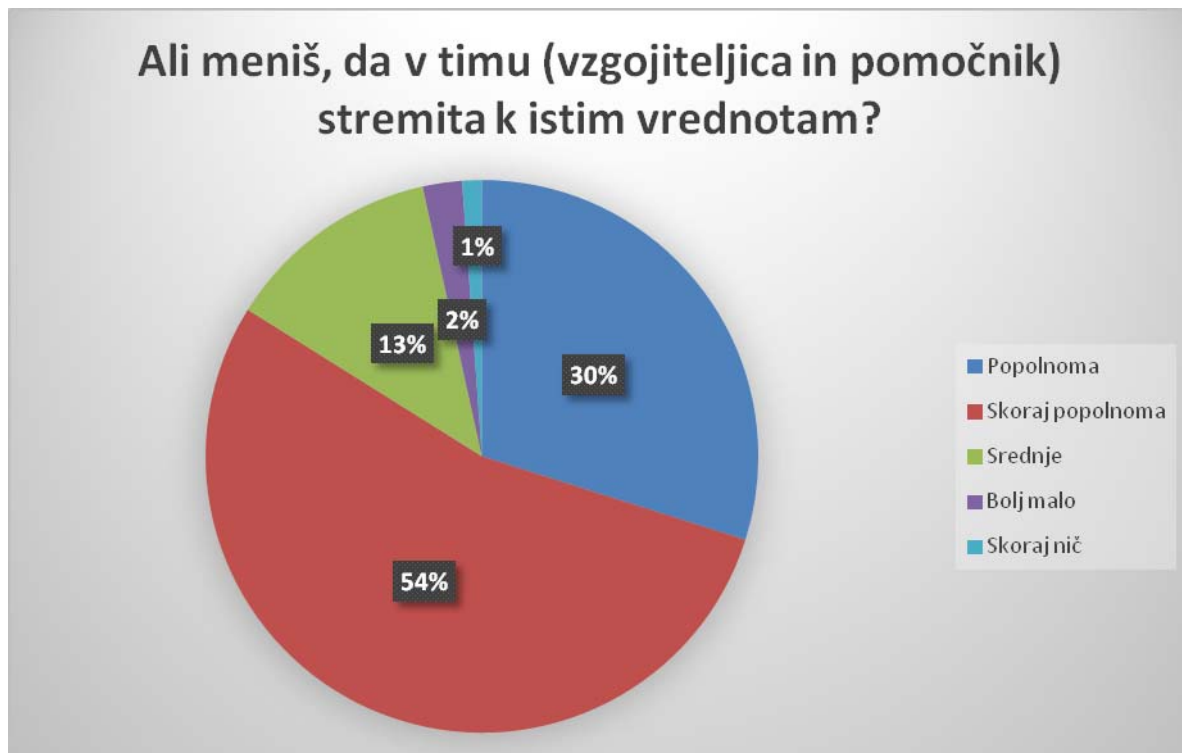
Gulten ve ömer ünlükahraman anaokulu:

	število vzgojiteljev
da	16 = 53 %
ne	14 = 47 %
ne vem	0 = 0 %

**14. Ali meniš, da v timu (vzgojiteljica in pomočnik) stremita k istim vrednotam?**

	število vzgojiteljev
popolnoma	26
skoraj popolnoma	47
srednje	11

bolj malo	2
skoraj nič	1



54 % vzgojiteljev pravi, da imata vzgojitelj in pomočnik skoraj enake vrednote, 30 % ima povsem enake. 13 % vzgojiteljev se sooča z več razlikami v pogledih na vrednote.

Vzgojitelji iz posameznega vrtca so v zelo podobnem deležu odgovorili na to vprašanje:

Mala akademija:

	število vzgojiteljev
popolnoma	2 = 13 %
skoraj popolnoma	8 = 53 %
srednje	5 = 34 %

bolj malo	0 = 0 %
skoraj nič	0 = 0 %

Angelin vrtec:

	število vzgojiteljev
popolnoma	11 = 28 %
skoraj popolnoma	25 = 62 %
srednje	1 = 2.5 %
bolj malo	2 = 5 %
skoraj nič	1 = 2.5%

Gulten ve ömer ünlükahraman anaokulu:

	število vzgojiteljev
popolnoma	12 = 40%
skoraj popolnoma	13 = 43%
srednje	5 = 17%
bolj malo	0 = 0%
skoraj nič	0 = 0%

*Iz analize odgovorov vprašalnika za vzgojitelje predšolskih otrok glede etičnih vrednot lahko povzamemo naslednje ugotovitve:*

- *Vzgojiteljem so vrednote pomembne in želijo, da bi v njih rastle oziroma jih poglobljali.*
- *Vzgojiteljem so pomembne naslednje vrednote: spoštovanje, poštenost, ljubezen, odgovornost in vera.*
- *Vzgojitelji v svoje vzgojno delo vključujejo vrednote, vendar pogosto ne zelo načrtovano.*
- *Vzgojiteljem se zdi, da so pomembne vrednote, ki jih je potrebno posredovati predšolskim otrokom: spoštovanje, poštenost, ljubezen, odgovornost in hvaležnost. Te vrednote se ujemajo z njihovimi osebnimi vrednotami.*
- *Vzgojitelji vidijo kot najboljši način posredovanja vrednot to, da je vzgojitelj zgled otrokom. Ta način je najbližji tudi staršem. Poleg tega prepoznajo kot uspešen način posredovanja vrednot otrokom tudi pogovor z otrokom, posredovanje skozi zgodbe in s socialnimi igrami ter uprizoritvami.*
- *Vzgojitelj pogosto vključuje pogovor o vrednotah v delo s starši. Razhajanja v pogledu na vrednote uspešno rešujejo v osebem pogovoru s starši. Tudi starši so izpostavili kot najučinkovitejši način usklajevanja razhajanj pogovor z vzgojiteljem.*
- *Ustanove imajo v 54% zapisane vrednote in v 76% skrbijo za osebno rast vzgojiteljev.*
- *Vzgojitelj in pomočnik imata popolnoma ali skoraj podobne vrednote v 84%.*

***Vzgojiteljem se zdijo vrednote zelo pomembne, med njimi posebno spoštovanje, iskrenost, ljubezen, odgovornost, hvaležnost in vera (ker je eden od vrtcev katoliški). Vzgojitelji skušajo vključiti vrednote v svoje delo s predšolskimi otroki, toda zelo pogosto to ni načrtovano, torej morajo vzgojitelji delovati glede na trenutno situacijo. To pa pomeni, da se ne pripravljajo na svoje vzgojno delo kot npr. za matematiko, naravo, umetnost itd. Vzgojitelji so pripravljeni in zagreti za poučevanje otrok o vrednotah, zato bi jim lahko kurikulum oziroma program vrtca ponudil opise možnih dejavnosti v programu. Vzgojitelji predšolskih otrok bi prav tako morali prejeti mnogo več izobrazbe o etiki in vrednotah med svojim univerzitetnim študijem. Študenti bi morali imeti na razpolago vsaj en predmet (še bolje več) o etiki med študijem. Predmeti bi morali vsebovati dovolj praktičnih in konkretnih tem in bi morali biti obvezni, ne le izbirni. Vzgojiteljem, ki so ravno končali študij, bi lahko nudili kratek tečaj, online izobraževanje ali druge metode, da bi jim pomagali poučevati vrednote. Ena možnost več za razvoj vzgojiteljeve rasti so letni razvojni pogovori, ki naj bi jih vodstvo vrtca redno imelo s svojimi zaposlenimi.***

## 7 SMERNICE ZA POSREDOVANJE VREDNOT PREDŠOLSKIM OTROKOM

### 7.1. SWOT ANALIZA IZOBRAŽEVANJA O VREDNOTAH V VRTCIH

Ta analiza vključuje informacije o notranjih in zunanjih faktorjih, ki imajo ali bi lahko imeli vpliv na izobraževanje predšolskih otrok o vrednotah. Vsebuje notranjo analizo močnih in šibkih točk izobraževanja o vrednotah in analizo zunanjih priložnosti in nevarnosti.

#### Močne točke

Faktorji, ki poudarjajo razvoj vzgoje o vrednotah med predšolskimi otroci, so:

**Otroci v predšolskem obdobju so po navedbah relevantnih avtorjev sposobni razumeti veliko vrednot**, sprejemajo pa jih predvsem z opazovanjem svojih vzornikov – staršev in vzgojiteljev. Zato obstajajo vse možnosti, da se otrokom posreduje čim več vrednot z zgledom, s pogovori in zgodbami.

**Starši predšolskih otrok želijo razviti vrednote pri svojih otrocih.** Svojim otrokom skušajo biti vzorniki in znanstvena literatura poroča, da so v primerih težavnega obnašanja otrok, starši pripravljene sprejeti ustrezen način izobraževanja, da bi jim pomagali. Ker so starši obremenjeni z delom in družino, bi jim lahko pomagali z e-izobraževanjem, z literaturo in na druge primerne načine.

**Vzgojitelji predšolskih otrok imajo dobro osnovno izobrazbo in si želijo razviti tudi znanje** na področju vrednot. Pripravljene so izboljšati svoj osebni razvoj z dodatnim usposabljanjem in literaturo.

Kurikuli za vrtce poudarjajo pomen vrednot in nekatere v ciljih, načelih in dejavnostih tudi posebej izpostavljajo. **Odločevalci politik imajo možnost, da raziščejo, katere vrednote bi želeli starši posredovati otrokom in da jih na primeren način vključijo v kurikule** za vrtce.

#### Šibke točke



Faktorji, ki lahko slabo vplivajo na razvoj izobraževanja v vrednotah med predšolskimi otroci, so:

**Večina staršev nima izobrazbe o tem, kako naj bi posredovali vrednote svojim otrokom.**

Glede na raziskave se za izobraževanje odločajo predvsem starši, ki imajo težave z vzgojo in ti tudi pravijo, da so izboljšali svoje znanje. Starši se težko odločijo za izobraževanje predvsem zato, ker imajo premalo časa in tudi zato, ker takšno izobraževanje povzroča stigmatizacijo.

**Vzgojitelji v času študija ne pridobijo dovolj izobrazbe o etiki, morali in vrednotah.**

Univerze jim ponujajo številne pedagoške in didaktične predmete na različnih področjih kot so matematika, jezik, umetnost, narava, gibanje, družba itd., za posredovanje vrednot otrokom pa je malo predmetov in navadno niso obvezni.

**Obstoječi kurikuli za vrtce ne ponujajo dovolj konkretnih dejavnosti,** ki bi lahko pomagale pri razvoju vrednot predšolskih otrok. Na področjih matematike, jezikov, naravoslovja, družbe itd. navajajo veliko možnih dejavnosti, na področju vrednot pa ne.

### **Priložnosti**

Ugodne zunanje situacije, ki bi jih vrtci morali pričakovati in ustrezno reagirati nanje, so:

**Sodobna informacijska tehnologija omogoča tudi spletno poučevanje etike** in tako ponuja možnost staršem in vzgojiteljem. Možno je razširjati znanje z e-priročniki, online usposabljanjem in s knjigami.

Slovenski vrtci so med najbolj razvitimi v svetu in državne ter lokalne skupnosti veliko investirajo v prostore, opremo, zaposlene in druge elemente vrtcev. Možno je, da bo R Slovenija pričela investirati tudi v izobraževanje zaposlenih v vrtcih in podprla izobraževanje o vrednotah.

### **Nevarnosti**

Neugodne politične, ekonomske, družbene, tehnološke in pravne situacije, ki bi lahko imele negativen vpliv na vzgojo v izobraževanju v vrtcih:

Možno je, da bo država namenila **manj denarja za nove predmete na univerzah**, kar jim bo onemogočilo, da poučevanje o etiki in vrednotah vključijo v splošen program.

**Univerzitetni programi se ne morejo hitro spreminjati**, zato lahko traja nekaj let, preden se bodo študenti na pedagoških fakultetah lahko učili o etiki in vrednotah.

**Učni načrti za vrtce se ne morejo na hitro spreminjati**, poleg tega pa je vprašanje, če imajo vrtci dovolj moči, da bi aktivno sodelovali in vplivali na spremembe. Potrebni nekaj let, da bodo vzgojitelji pridobili opise možnih dejavnosti na tem področju in jih uporabili pri vzgoji otrok.

## **7.2 SMERNICE ZA NADALJNI RAZVOJ**

**Otroci so po mnenjih relevantnih avtorjev sposobni razumeti številne vrednote, prav tako pa znanstvena literature tudi priporoča, da se začne z moralno vzgojo otrok že v predšolski dobi, zato je treba temu področju posvetiti več pozornosti.** Piaget, Kohlberg, Montessorijeva, Jarc, Kroflič, Johanssonova, Petersonova, Siegal, Wainman, Kopnina in mnogi drugi navajajo, da je mogoče že majhne otroke učiti, da spoštujejo delo drugih otrok, da znajo potrpežljivo počakati, se čemu odpovedati, da je disciplina potrebna; jim razložiti, kaj je prav in narobe, jih spodbujati k skrbi za druge, k delitvi stvari z drugimi, jih navajati, da ne prizadenejo drugih, da so vljudni, prijateljski, da vključujejo v igro druge, da govorijo resnico, se zavedajo pomena narave in okolja in tako naprej. Otroci, ki bodo te vrednote osvojili že v predšolskem obdobju, si jih bodo zapomnili in jih bodo znali avtomatično uporabljati tudi takrat, ko bodo odrasli. Škoda je, da starši in vrtci, ki imajo na otrokovo vzgojo in izobraževanje kar največji vpliv, prepuščajo tako pomembno področje, kot so vrednote, nenačrtovanemu delu. Če bi starši in vrtci vsako leto naredili seznam vsaj pet do deset vrednot, za katere bi želeli, da se v njih razvijejo njihovi predšolski otroci in oblikovali načrt, kako bodo to izvedli, bi to zelo pomagalo, da bi postala moralna vzgoja bolj načrtna in otroci bi se seznanili in sprejeli veliko več vrednot.

**Vzgojitelji potrebujejo boljšo podporo za izvajanje moralne vzgoje med predšolskimi otroki.** Vzgojitelji bodo sposobni posredovati predšolskim otrokom vrednote kot skrb za druge, odgovornost, poštenost, pogum, pravičnost, človekove oziroma otrokove pravice (demokratičnost, aktivna vloga otrok), spoštovanje (tudi spoštovanje različnih vrednot), sočutje (podpiranje in sprejemanje drugih), mir in druge, če se bodo seznanili s temi vrednotami in z načini njihovega posredovanja otrokom. S tem se morajo seznaniti že med univerzitetnim študijem, treba pa jih je tudi nadalje usposablјati tako z literaturo kot s kratkimi tečaji. Učni načrti za študente predšolske vzgoje bi morali vsebovati več predmetov na temo etika, morala, vrednote, trajnostni razvoj in vsaj eden med njimi bi moral biti obvezen. Vzgojiteljem, ki so že zaposleni, je treba omogočiti usposablјanje o posredovanju vrednot otrokom, saj marsikateri med njimi ni imel na razpolago niti enega predmeta na temo moralne vzgoje. Na ta način bi bilo mogoče tudi zmanjšati razlike, ki obstajajo med likom vzgojitelja, ki ga opisuje literatura, med etičnim kodeksom organizacije in med lastnimi vrednotami vsakega vzgojitelja.

**Kurikuli oziroma programi za vrtce bi morali vsebovati več konkretnih dejavnosti, ki bi vzgojiteljem dajali ideje o tem, kako naj razvijajo vrednote med predšolskimi otroki.**

Kurikuli, ki smo jih predstavili zgoraj, vsebujejo cilje, načela in dejavnosti na različnih področjih kot na primer jezik, umetnost, družba, narava, matematika itd. Nekateri cilji, načela in dejavnosti vsebujejo tudi določene vrednote, vendar vrednot še zdaleč ne omenjajo vsi. Prav tako tudi ni nobenih dokazov, da bi bile vsaj tiste vrednote, ki jih kurikuli omenjajo, usklajene z vrednotami staršev in vzgojiteljev. Kurikuli sicer pričakujejo, da bodo vzgojitelji sami vključili moralno vzgojo v dejavnosti na različnih področjih, vendar je to zelo težko pričakovati od oseb (še zlasti pa od začetnikov), ki na tem področju niso prejele nobenega izobraževanja in tudi nimajo na razpolago prav veliko zamisli ali opisov teh zamisli. Zato smo v okviru tega projekta izdelali priročnik s primeri dejavnosti, s katerimi lahko tako starši kot vzgojitelji posredujejo otrokom moralno vzgojo. Ta priročnik bi bilo treba še dopolnjevati z vedno novimi opisi primerov dobre prakse.

**Starše bi bilo potrebno informirati, da so sami najpomembnejši dejavnik pri posredovanju vrednot predšolskim otrokom.** Zato bi bilo potrebno izobraževanje tudi za starše in ne le za vzgojitelje. Kot omenjeno v pregledu literature, v nekaterih državah obstaja nekaj usposabljanj za starše predšolskih otrok, vendar jih je premalo in večina med njimi je usmerjena v pomoč staršem, ki imajo probleme z otroki (na primer za reševanje agresivnosti). O tem, kako naj bi starši predšolskim otrokom vcepljali vrednote, je zelo malo literature, prav malo usposabljanja in nobenega načrtnega, sistematičnega izobraževanja. Pomagala bi tako šola za starše, kakor tudi krajša in online usposabljanja, kot tudi literatura s konkretnimi primeri, kako posredovati vrednote. Seveda bi bilo pri tem treba vse starše opozarjati, da gre zgolj za primere, ki jih lahko uporabijo ali pa tudi ne, vendar bi konkretni primeri staršem dali zamisli, kako naj otroke seznanjajo z vrednotami. V okviru našega projekta smo pripravili priročnik s primeri za starše in online usposabljanje, vendar bi bilo treba poskrbeti še za več takšnih in drugačnih zamisli.

**Starši, ki se zavedajo pomena vrednot, bi morali dati iniciativo, naj se njihovim otrokom omogoči načrtnejša moralna vzgoja in na katerih področjih.** Zgoraj navedena literatura navaja vrsto vrednot, ki jih starši želijo posredovati otrokom: kaj je prav in kaj je narobe, kaj je resnica in kaj laž, kaj je dobro in kaj slabo, kaj pomeni nekomu škodovati, narediti krivico, kaj je vljudnost in spoštljivost, ubogljivost, skrb za mlajše, pomoč, radodarnost (npr. da delijo hrano in igrače z mlajšimi in s prijatelji v vrtcu), odgovornost, sodelovanje, prijateljstvo,

zanesljivost, samostojnost, delavnost, zaupanje vase, odločnost, bistroumnost, domišljija, ambicioznost, zdrav način življenja, šport, varčevanje itd. Ni nujno, da se začne otroke poučevati v vseh, možno je narediti seznam tistih vrednot, ki so pomembne za večino staršev in da se jih začne posredovati otrokom tako doma kot v vrtcu. Vendar bi bilo potrebno, da se starši zavzamejo za posredovanje vrednot otrokom na bolj načrten način.

**Javnim uslužbencem, ki so odgovorni za predšolsko vzgojo, je treba posredovati iniciativo, da starši in vzgojitelji potrebujejo boljšo podporo za vzgojo predšolskih otrok v vrednotah.** Področje etike, morale in vrednot v vsaki državi spada med najzahtevnejše naloge, saj obstajajo zelo različna mnenja o tem, katere vrednote naj imajo prioriteto. Vrednote so sicer priljubljena tema strank v času volitev, ko so na oblasti, pa radi pozabijo nanje, posebno če je treba sprejeti tako pomemben dokument kot je nacionalni kurikulum. Vendar se kurikuli spreminjajajo ali bi se vsaj morali spreminjati; obstajajo pa tudi možnosti, da se izda dopolnitve dokumentov. Tudi v Sloveniji se že dolgo govori o potrebnih spremembah kurikula, zato bi bilo potrebno, da se ministrstvu, poslancem in drugim, ki lahko vplivajo na spremembe kurikula, predlaga potrebne dopolnitve, naloga vlade pa je, da jih uvede, če se jim zdijo umestne.

**Empirična raziskava, ki smo jo opravili v okviru projekta, je razvila vprašalnike za starše in vzgojitelje, ki bi jih bilo možno uporabiti kot osnovo za raziskavo o vrednotah staršev in vzgojiteljev na nacionalni ravni.** S takšno raziskavo bi lahko ugotovili, katere vrednote naj bi posredovali otrokom po mnenju staršev in vzgojiteljev in bi jih lahko vključili v pripravo novega kurikula za predšolske otroke.

## 8 ZAKLJUČKI

Ta raziskava je prvi rezultat projekta Erasmus+ Etične vrednote za predšolske otroke.

### **Raziskava je temelj za nadaljnje delo pri projektu:**

- za izdelavo priročnika, ki vsebuje vrsto aktivnosti za vzgojitelje in starše predšolskih otrok, s pomočjo katerih lahko predšolske otroke seznanijo z vrednotami;
- učni načrti vsaj 3 predmetov na temo etika, morala, vrednote, trajnostni razvoj itd.
- usposabljanje za vzgojitelje in starše v video obliki.

Prvi del raziskave vsebuje **kritično oceno sodobne literature o vrednotah v predšolskem izobraževanju** in navaja številne strokovnjake s tega področja, ki trdijo, da predšolski otroci pridobivajo vrednote preko dveh glavnih socialnih institucij: svojih družin in vrtcev. Prvi del študije prikazuje primere vrednot, ki jih je mogoče posredovati predšolskim otrokom: spoštovanje dela drugih otrok, čakanje, potrpežljivost, odpoved, disciplina, kaj pomeni narediti nekaj prav in narobe, skrb za druge, da se ne sme prizadeti drugih, medsebojna pomoč, delitev stvari z drugimi, vzajemnost, da je treba biti prijazen, vljuden, narediti tisto, kar se v razredu/igralnici pričakuje, se potruditi, biti prijateljski, vključevati v igro druge, ceniti resnico, spodbujati otroke, da razmišljajo o tem, kaj je prav in kaj je narobe, razvijati otrokove občutke za naravo in za okolje, ki ga naredi človek, spoštovanje, da ni prav, če ljudje preveč trošijo itd. Pregled literature navaja tudi vrsto vrednot, ki jih starši želijo posredovati otrokom: kaj je prav in kaj je narobe, kaj je resnica in kaj laž, kaj je dobro in kaj slabo, kaj pomeni nekomu škodovati, narediti krivico, kaj je vljudnost in spoštljivost, posebno proti odraslim, kaj je ubogljivost, skrb za mlajše, pomoč, radodarnost (npr. da delijo hrano in igrače z mlajšimi in s prijatelji v vrtcu), odgovornost, sodelovanje, prijateljstvo, zanesljivost, samostojnost, delavnost, zaupanje vase, odločnost, bistroumnost, domišljija, ambicioznost, zdrav način življenja, šport, varčevanje itd. Teoretična raziskava pa pokaže tudi pomen vzgojiteljev pri posredovanju etike predšolskim otrokom in katere vrednote bi morali upoštevati vzgojitelji pri vzgoji predšolskih otrok: skrb za druge, odgovornost, odkritost, poštenost, pogum, pravičnost, človekove oziroma družbene pravice (demokratičnost, aktivna vloga otrok), spoštovanje (tudi spoštovanje različnih vrednot), sočutje (podpiranje in sprejemanje drugih), mir, kreativnost, tradicija in dobra komunikacija. Mnogi avtorji trdijo, da bi morali vzgojitelji slediti vrednotam svojih ustanov, čeprav morajo te vrednote uskladiti s svojimi osebnimi vrednotami. Vzgojitelji bi morali biti seznanjeni z vrednotami že med

univerzitetnim študijem. To poglavje je skušalo povzeti tudi čim več primerov, ki opisujejo, kako vzgojitelji prenašajo vrednote v praksi (vendar pa jih nismo našli prav veliko).

Drugi del raziskave vsebuje **analizo in primerjavo treh kurikulov za vrtce** in sicer slovenskega in turškega nacionalnega kurikula ter programa Montessori. Čeprav imajo kurikuli podobno strukturo, vidimo, da so med njimi tudi velike razlike, še zlasti med vrednotami. Vsi trije kurikuli navajajo le štiri konkretne vrednote: samozavest, sodelovanje, odgovornost in strpnost. V vsaj dveh kurikulih pa so omenjene vrednote kot vljudnost, zdravje oziroma higiena, obzirnost do narave, človekove pravice oziroma pravice otrok, spoštovanje pravil, estetika, pridobivanje znanja, samokontrola, strpnost, ljubezen. Poleg teh vrednot kurikuli omenjajo še druge. Zanimivo je tudi, da relevantni avtorji v prvem poglavju te raziskave navajajo številne druge vrednote, ki pa niso prisotne v kurikulih: skrb za druge, kaj je prav in kaj narobe, pomoč drugim, radodarnost (pripravljenost deliti z drugimi), poštenost, prijaznost, nediskriminacija, resnicoljubnost, manj potrošništva, potrpežljivost, vera, čakanje, odpoved, disciplina, ubogljivost, pravičnost, prijateljstvo, zanesljivost, samostojnost, delavnost, odločnost, bistroumnost, domišljija, ambicioznost, nesebičnost, sočutje, pozitivnost, razvijanje miru, kreativnost, tradicija, itd. Ta različnost vrednot med kurikuli za vrtce daje misliti, da bo potrebno veliko dela, če bomo hoteli vključiti v kurikule vrednote, ki se bodo zdele primerne tako staršem kot vzgojiteljem in bo njihovo vključitev podpirala udi znanstvena literatura.

Številni znanstveniki poudarjajo, da je **izobrazba vzgojiteljev** zelo pomembna, zato smo pregledali študijske programe za vzgojitelje iz sodelujočih držav. Glede na koncept, formalno strukturo in vsebino so turški in slovenski programi primerljivi, saj spadajo med izobraževalne vede, trajajo od tri do štiri leta in na koncu programa študent zbere 180 ECTS. Programi, ki smo jih primerjali, vključujejo številna predavanja iz pedagogike, didaktike, jezika, umetnosti, družbe, narave, matematike, gibanja itd. in praktično izobraževanje. Vsi programi se zaključijo s krajšim ali daljšim pisnim delom (diploma, seminarska naloga, raziskovalni projekt). Med primerjanimi visokošolskimi programi za predšolsko vzgojo sta v Sloveniji le dva predmeta na temo morala, etika, vrednote; v Turčiji pa med 53 javnimi programi za predšolsko vzgojo obstaja le 10 predmetov na omenjene teme. Vsi ti predmeti razen enega v Turčiji, so izbirni. To pomeni, da vzgojitelji tekom formalnega izobraževanja na univerzah dobijo zelo malo podlage za posredovanje vrednot otrokom. Če to dejstvo povežemo še s tem, da tudi kurikuli za vrtce ne vsebujejo področja vrednote, je od

vzgojiteljev nemogoče pričakovati, da bodo vpletali poučevanje o vrednotah v vsakodnevno delo z otroki. Za to niso dobili niti pouka na univerzi, niti jim dejavnosti ne posreduje nacionalni kurikulum. Za primerjavo: pri npr. matematiki, jezikih, umetnosti, spoznavanju narave ipd. so vzgojitelji med diplomskim študijem najprej seznanjeni z didaktiko teh predmetov, nato pa dobijo na razpolago še številne aktivnosti v vrtčevskem kurikulumu.

Empirični del raziskave je sestavljen iz intervjujev z otroki (izvedli so jih vzgojitelji) in vprašalnikov, ki smo jih razdelili vzgojiteljem in staršem otrok v treh sodelujočih organizacijah. Analiza in primerjava mnenj, ki smo jih pridobili od treh glavnih sodelujočih akterjev v predšolski vzgoji, naj bi nam dala vpogled v to, kaj razumejo pod pojmi etika, morala, vrednote, in predlagala konkretne ideje o tem, kaj vključiti v poučevanje etike v vsakem od sodelujočih vrtcev.

**Intervjuji z otroki** so pokazali, da predšolski otroci razumejo številne vrednote, kot so delitev stvari, sodelovanje, dogovarjanje, lepo vedenje, prijaznost, pomoč, pozornost, vljudnost, spoštovanje in so celo seznanjeni z nekaterimi osnovnimi pravili o trajnostnem razvoju. Ti izsledki potrjujejo mnenja relevantnih avtorjev.

**Z vprašalniki za starše** smo želeli raziskati, kaj starši mislijo o vrednotah, ki naj bi jih posredovali njihovim otrokom: katere vrednote se jim zdijo najpomembnejše, ali starši menijo, da je predšolsko obdobje primerno za poučevanje vrednot in/ali otroci lahko sprejemajo vrednote, katere oblike so najboljše za prenašanje vrednot na predšolske otroke in če starši lahko sodelujejo z vrtcem glede moralne vzgoje – če so vrednote vrtca in družine podobne. Ugotovili smo, da starši menijo, da predšolski otroci razumejo vzgojo o etičnih vrednotah in da razumejo vrednote. Staršem se zdijo pomembne naslednje vrednote: odgovornost, vljudnost in spoštovanje, razumevanje, kaj je prav in kaj narobe, resnicoljubnost in samozavest. Starši pričakujejo od vrtca, da posreduje njihovim otrokom naslednje vrednote: vljudnost in spoštovanje, pomoč drugim, sodelovanje, odgovornost, prijateljstvo, razumevanje, kaj je prav in kaj narobe in razvoj otrokove domišljije. Poudarjajo več učinkovitih načinov za prenašanje vrednot na otroke. Najboljši se zdi ta, da so jim odrasli vzor in dnevni pogovori z otroki, ki vključujejo različne situacije. Starši potrebujejo pogovore z vzgojitelji, da jim pomagajo in sodelujejo pri vzgoji otrok in da rešijo neskladnosti glede vrednot in vzgoje. Večina staršev podpira vrednote, ki jih prenaša vrtec na njihove otroke.



Z analizo **vpisanih o vrednotah vzgojiteljev** v sodelujočih vrtcih smo ugotovili, da so vrednote vzgojiteljem pomembne in si želijo, da bi jih lahko poglobili. Vzgojiteljem se zdijo pomembne naslednje vrednote: spoštovanje, poštenost, ljubezen, odgovornost in vera. Vzgojitelji vključujejo v svoje vzgojno delo tudi vrednote, vendar te pogosto niso načrtovane. Vzgojitelji menijo, da bi morali prenašati na otroke sledeče vrednote: spoštovanje, poštenost, ljubezen, odgovornost in hvaležnost. Vzgojitelji menijo, da je najboljši način prenašanja vrednot ta, da so vzor. Ta način poudarjajo tudi starši. Drugi uspešni načini so pogovor z otrokom, zgodbe, socialne igre in predstave. Vzgojitelji pogosto govorijo o vrednotah s starši. Če imajo različne poglede, poskušajo rešiti situacijo tako, da se pogovorijo s starši. Tudi starši menijo, da je ta način najbolj učinkovit. 54 % vrtcev ima zapisane vrednote in 76 % jih skrbi za osebno rast vzgojiteljev.

Vsi trije vprašalniki predstavljajo osnovo za nadaljnje raziskave na tem področju in bi jih lahko uporabili tako vrtci kot odločevalci politik, ki si želijo pred uvedbo moralne vzgoje raziskati želje staršev.

Vrtci bi morali biti pravo mesto za začetek moralne vzgoje otrok in za razvoj njihovih interesov za moralna vprašanja. Vendar pa možnosti otrok, da razvijejo vrednote, preveč zavisijo od znanja, volje in časa vzgojiteljev za tovrstno vzgojo. Vzgojitelji so mnogo bolje opremljeni za vzgojo in izobraževanje otrok v matematiki, jezikih, umetnosti, športu itd., saj prejmejo osnove že pri visokošolskem izobraževanju, nato pa imajo veliko primerov tudi v kurikulumu za vrtce. Pri moralni vzgoji pa je drugače: le del visokošolskih programov uči bodoče vzgojitelje, kako naj posredujejo moralno vzgojo otrokom; pa tudi kurikuli ne navajajo konkretnih dejavnosti, primerov za posredovanje moralne vzgoje. Morda bi dobili zanimive rezultate, če bi opazovali izvajanje moralne vzgoje v nekaterih vrtcih. V tej raziskavi načina nismo predvideli in bi tudi presegel razpoložljivi čas.

### ***Upoštevanje etike v raziskavi***

*Ko smo opravljali intervjuje z otroci, z vzgojitelji in starši, smo tako vzgojitelje kot starše informirali o namenih študije in o metodah, ki jih bomo uporabili. Vzgojitelji so privolili v sodelovanje brez pritiska in so lahko kadarkoli odstopili od sodelovanja. Starše otrok v vrtcih smo obvestili o študiji tako pisno kot ustno. Lahko so odklonili izjavo, da bi otroci sodelovali v intervjujih, pa tudi, da bi jih posneli. Starši otrok, ki so na posnetkih, so dali izjavo, da dovolijo sodelovanje otrok v videu.*

## VIRI

Abant İzzet Baysal University (2016) *Ders Öğretim Planı*. Dostopno na <http://bologna.ibu.edu.tr/CourseDetail.aspx?lang=tr-TR&opID=336&pmID=3893&mid=183140&DersID=1589&dersKodu=109004462006> [19. 5. 2016].

Acevedo, G.A., Ellison, C.G., Yilmaz, M. (2013) Religion and Child-rearing Values in Turkey, *Journal of Family Issues*, vol. 20 (10), pp. 1-29.

Afat, N. (2013) Çocuklarda Ustun Zekânin Yordayıcı Olarak Ebeveyn Tutumlari, *Hasan Ali Yucel Egitim Fakultesi Dergisi*, vol. 20 (2013-1), pp. 155-168.

Alpoge, G. (2011) *Okul oncesinde deęer eęitimi*, İstanbul, Bilgi Yayınevi.

Angelin vrtec (2004) *Program Montessori vrtca*. Dostopno na: <http://ursulinke.rkc.si/javno/gradiva/program%20montessori%20vrtca%20-%20angelin%20vrtec.pdf> [29. 8. 2015].

Anupama, K.C. (2010) *Early childhood education and care partnership in Finland*, Harvard, University Press.

Arslan, E. (2010) Analysis of communication skill and interpersonal problem solving in preschool trainees – suggests education in problem solving, *Social behavior and personality*, vol. 38 (4), pp. 523-530.

Aydin, M.Z., Akyol Gurler, S. (2012) *Okulda Degerler Egitimi*, Ankara, Nobel Publication.

Brock, A. (2012) Building a model of early years professionalism from practitioners' perspectives, *Journal of Early Childhood Research*, vol. 11 (1), pp. 27-44.

Broström, S. (2012) Children's participation in research, *International Journal of Early Years Education*, vol. 20 (3), pp. 257-269.

Camodeca, M., Taraschi, E. (2015) Like Father, Like Son? The Link Between Parents' Moral Disengagement and Children's Externalizing Behaviors, *Merrill-Palmer Quarterly*, vol. 61 (1), pp. 173–191.

Cavalletti, S. (2008) *Moralno oblikovanje v Otrokovih verskih zmožnostih: Opis izkušnje s tri- do šestletnimi otroki*, Ljubljana, Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo, pp. 140–146.

Craig, M. (2009) *A study of the role of middle school administrators in the successful implementation of character education programs* ( Doctoral dissertation) Available ProQuest Dissertations Theses database.

De Leon, M. P. E. (2012) Methods and Practices of Urban Filipino Parents in Promoting Mabuting Asal among Preschool Children, *Social science diliman*, vol. 8 (2), pp. 41-66.

Devjak, T. (2005) *Poglavja iz teorije vzgoje za naravoslovce in vzgojitelje ter vzgojiteljice predšolskih otrok*, Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.

Dinc, B. (2011) *Okuloncesi Donemde Degerler Egitiminin Yeri ve Onemi*. (Editor: Arzu Arıkan), Okuloncesi Donemde Degerler Egitimi, Eskisehir, Anadolu Universitesi Web-Ofset Tesisi, pp. 149-164.

Dokuz eylül university (2016). Dostopno na [www.deu.edu.tr](http://www.deu.edu.tr); [http://www.deu.edu.tr/ders-katalog/2015-2016/eng/boluum\\_1095\\_eng.html](http://www.deu.edu.tr/ders-katalog/2015-2016/eng/boluum_1095_eng.html). [19. 5. 2016].

Dumčienė, A., Šukienė, D. (2014) From cooperation of parents and educators towards empowering partnership, *Education physical training sport*, vol. 3 (94), pp. 16–24.

Erzincan University (2016) *Information Package*. Dostopno na <http://derspaketleri.erkincan.edu.tr/getDersInfo.aspx?program=303&year=2014&mufredatId=175244&dersId=23478> [19. 5. 2016].

Havighurst, S. S., Wilson, K. R., Harley, A. E., Prior M. R., Kehoe1, C. (2010) Tuning in to Kids: improving emotion socialization practices in parents of preschool children – findings

from a community trial, *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, vol. 51 (12), pp. 1342–1350.

Harcourt, D., Mazzoni, V. (2012) Standpoints on quality: Listening to children in Verona, *Australasian Journal of Early Childhood*, vol. 37 (2), pp. 19-26.

Hokeleki, H. (2011) *Ailede, Okulda ve Toplumda Degerler Psikolojisi ve Egitimi*, Istanbul, Timas Publication.

Hoffman, M. L. (2000) *Empathy and Moral Development: Implications for Caring and Justice*, Cambridge U.K., Cambridge University Press.

Hreinsdottir, A.M., Davidsdottir, S. (2012) Deliberative Democratic Evaluation in Preschools, *Scandinavian Journal of Educational Research*, vol. 56 (5), pp. 519–537.

Jarc, M. (2014) Najpomembnejša so prva leta, *Vzgoja*, vol. XVI/4, 64, pp. 14–15.

Johansson, E., Cobb-Moore, C., Lunn-Brownlee, J., Ailwood, J., Walker, S., Boulton-Lewis, G. (2014) Children's perspectives on values and rules in Australian early education, *Australasian Journal of Early Childhood*, vol.39 (2), pp. 12-20.

Kierfeld, F., Ise, E., Hanisch, C., Görtz-Dorten, A., Döpfner, M. (2013) Effectiveness of telephone-assisted parent-administered behavioural family intervention for preschool children with externalizing problem behaviour: a randomized controlled trial, *Eur Child Adolesc Psychiatry*, vol. 22, pp. 553–56.

Kohlberg, L. (1978) The Moral atmosphere of the school in Scharf, P. (ed.) *Reading in moral education*, Minneapolis, Winston Press.

Kopnina, H. (2013) An Exploratory Case Study of Dutch Children's Attitudes Toward Consumption: Implications for Environmental Education, *The Journal of Environmental Education*, vol. 44 (2), pp. 128-144.

Kovačič-Peršin, P. (2013) *Vzgoja za svetovni etos v šoli v Svetovni etos: globalno in lokalno*, Grosuplje, Partner graf.

Kroflič, R. (1997) *Avtoriteta v vzgoji*, Ljubljana, Znanstveno in publicistično središče.

Kroflič, R. (1997) *Med poslušnostjo in odgovornostjo: procesno-razvojni model moralne vzgoje*, Ljubljana: Vija.

*Kurikulum za vrtce* (1999) Dostopno na:

[http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/vrtci\\_kur.pdf](http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/vrtci_kur.pdf)  
[29. 8. 2015].

Malti, T., Eisenberg, N., Kim, H., Buchmann, M. (2013) Developmental Trajectories of Sympathy, Moral Emotion Attributions, and Moral Reasoning: The Role of Parental Support, *Social Development*, vol 22 (4), pp. 773–793.

Marentič Požarnik, B. (2000) *Psihologija učenja in pouka*, Ljubljana, DZS.

Marmara University (2016) *Lifelong Learning Programme*. Dostopno na

<http://llp.marmara.edu.tr/course.aspx?zs=1&mod=1&kultur=en-US&program=14&did=54861&mid=53490&pmid=3089&mufredatTurId=932001&organizasyonId=16> [19. 5. 2016].

Mart University (2016) *Course information*. Dostopno na

[http://ebs.comu.edu.tr/Ders\\_Bilgileri.aspx?dno=283692&bno=1033&bot=1549](http://ebs.comu.edu.tr/Ders_Bilgileri.aspx?dno=283692&bno=1033&bot=1549) [19. 5. 2016].

Mayıs University (2016) *Ders Öğretim Planı*. Dostopno na

<http://ebs.omu.edu.tr/ebs/ders.php?dil=tr&zs=1&mod=1&program=2651&did=123406&mid=288185&pmid=4049> [19. 5. 2016].

Mersin University (2016) *Ders Bilgileri*. Dostopno na

[http://oibs.mersin.edu.tr/bologna/?id=/course&program=96&sinif=4&sb\\_id=153116](http://oibs.mersin.edu.tr/bologna/?id=/course&program=96&sinif=4&sb_id=153116) [19. 5. 2016].

Montessori, M. (2011) Povezovanje v družbene skupine v *Srkajoči um*, Ljubljana, Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje, versko dejavnost in kulturo, 249–258.

Montessori, M. (2011) Družbeni razvoj v *Srkajoči um*, Ljubljana, Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje, versko dejavnost in kulturo, pp. 239–248.

Montessori Inštitut (2013) *Program vrtca Montessori*. Dostopno na:

[http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/Program\\_montessori.pdf](http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/Program_montessori.pdf) [29. 8. 2015].

Nesliturk, S. (2014) Effects of mother attitude on the values of children of 6 years old, *International Journal of Academic Research Part B*; vol. 6 (3), pp. 95-100.

Nowak-Fabrykowski, K. (2010) Moving from ethical awareness to deeper understanding and practice: kindergarten teachers' experience with developing caring dispositions in children, *Early Child Development and Care*, vol. 180 (4), pp. 441-452.

Ojala, M., Talts, L. (2007) Preschool Achievement in Finland and Estonia: Cross-cultural comparison between the cities of Helsinki and Tallinn, *Scandinavian Journal of Educational Research*, vol. 51 (2) pp. 205–221.

Öztürk, S. (2010) The Opinions of Preschool Teachers about Ethical Principles, *Educational Sciences: Theory & Practice*, vol. 10 (1), pp. 393-418.

Pesken Akca, R. (2012) *Ana- Babaların Çocuk Yetistirmede Asiri Koruyucu Olmaları*. Akademik Bakis Dergisi.

Peterson, C.C., Siegal, M. (2002) Mindreading and moral awareness in popular and rejected preschoolers, *British Journal of Developmental Psychology*, vol. 20, pp. 205–224.

Priporočila o načinih oblikovanja in uresničevanja vzgojnega načrta osnovne šole (2008), *Educa*, vol. 17 (5/6), pp. 71-91.

Roopnarine, J. L., Krishnakumar, A., Metindogan, A. in Evans, M. (2006) Links Between Parenting Styles, Parent-Child Academic Interaction, Parent-School Interaction, and Early Academic Skills and Social Behaviors in Young Children of English-Speaking Caribbean Immigrants, *Early Childhood Research Quarterly*, vol. 21, pp. 238–252.

Şad, S. N., & Gürbüzürk, O. (2013) Primary school students' parents' level of involvement into their children's education, *Educational Sciences: Theory & Practice*, vol. 13 (2), pp. 1006–1011.

Sandberg, A., Vuorinen, T. (2008) Preschool–home cooperation in change, *International Journal of Early Years Education*, vol. 16 (2), pp. 151–161.

Sengun, M. (2013) Anne-baba Tutumuna Gore Lise Ogrencilerinin Ahlâki Olgunluk Duzeyleri, *Hitit Universitesi Ilahiyat Fakultesi Dergisi*, vol. 12 (23), pp. 203-215.

Schultz, B., Coombs Richardson, R., Barber, C.R., Wilcox, D. (2011) A Preschool Pilot Study of Connecting with Others: Lessons for Teaching Social and Emotional Competence, *Early Childhood Educ J*, vol. 39, pp. 143–148.

Sinop University (2016) *Bilgipaketi*. Dostopno na [http://bilgipaketi.sinop.edu.tr/formlar/egitim/okul/oo415\\_19\\_2\\_tr-TR.html](http://bilgipaketi.sinop.edu.tr/formlar/egitim/okul/oo415_19_2_tr-TR.html) [19. 5. 2016].

Sıtkı Koçman University (2016) *Course Catalogue*. Dostopno na <http://ects.mu.edu.tr/tr/program/106> [19. 5. 2016].

Šter, J. (1994) *Kaj je moralno?* Ljubljana, Davean d.o.o.

Thompson, M. (2011) Developing moral values in children: observations from a preschool, *Ife Psychologia*, vol. 19 (2), pp. 394-411.

Tirri, K., Husu, J. (2000) Uncovering a relational epistemology of ethical dilemmas in early childhood education. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, New Orleans, LA, April 24-28, 2000.



Tomasello, M., Vaish, A. (2012) Origins of Human Cooperation and Morality, *Annual Review of Psychology*, vol. 64, pp. 231-255.

Tulviste, T. (2013) Socialization values of mothers and fathers: does the child's age matter? *Trames*, vol. 17 (67/62), pp. 129-140.

Turški predšolski načrt za otroke (2006) Dostopno na <http://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf> [25. 6. 2016].

Uludağ University (2016) *Ders Öğretim Planı*. Dostopno na <http://onerimerkezi.uludag.edu.tr/Bologna/dereceler/dt/33/dl/tr/b/3/p/32/drs/503080> [19. 5. 2016].

Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta (2010) *Predšolska vzgoja*. Dostopno na <https://www.pef.uni-lj.si/246.html> [19. 5. 2016].

Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta (2014) *Predšolska vzgoja*. Dostopno na <http://www.pef.um.si/205/predsolska+vzgoja> [19. 5. 2016].

Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta (2011) *Predšolska vzgoja*. Dostopno na [http://www.pef.upr.si/izobrazevanje/dodiplomski\\_studij\\_1%20stopnje/predsolska\\_vzgoja\\_\(v\\_s\)/do\\_2015-2016/2011011416091382/#sthash.EZ2ax8GZ.dpuf](http://www.pef.upr.si/izobrazevanje/dodiplomski_studij_1%20stopnje/predsolska_vzgoja_(v_s)/do_2015-2016/2011011416091382/#sthash.EZ2ax8GZ.dpuf) [19. 5. 2016].

Vukasović, A. (1993) *Etika, moral, osobnost: moralni odgoj u teoriji i praksi odgajanja*, Zagreb, Školska knjiga.

Wainman, B., Johnsson, E., Boulton-Lewis, G., Walker, S., Brownlee, J., Cobb, C., Whiteford, C. (2012) Young children's beliefs about including others in their play: Social and moral reasoning about inclusion and exclusion, *Australasian Journal of Early Childhood*, vol. 37 (3), pp. 137-146.

White, F. A., & Matawie, K. M. (2004) Parental morality and family processes as predictors of adolescent morality, *Journal of Child and Family Studies*, vol. 13, 219–233.

Wyatt, J. M., & Carlo, G. (2002) *What will my parents think? Relations among adolescents' expected parental reactions, prosocial moral reasoning, and prosocial and antisocial behaviors*, Lincoln: University of Nebraska, Faculty Publications, Department of Psychology, Paper 3.

Zellman, G.L., Perlman, M., Karam, R. (2014) How Moroccan mothers and fathers view child development and their role in their children's education, *International Journal of Early Years Education*, vol. 22 (2), pp. 197–209.

Yıldız Technical University (2016) *Ders İçerikleri*. Dostopno na <http://www.iol.yildiz.edu.tr/okuloncesi/egitim/4/Ders-%C4%B0%C3%A7erikleri/47> [19. 5. 2016].

Žorž, B. (2012) Celostnost v vzgoji vrednot v: *Vzgoja za vrednote*, Koper, Ognjišče, pp. 30–36.

## **PRILOGE**

### **Priloga A: Vprašanja za razgovore z otroci**

#### **Vprašanja o otroku samem:**

1. Dva otroka se v peskovniku prepirata za lopato. Kako bi ti rešil to težavo?
2. Kaj lahko narediš, da se drugi dobro počutijo?
3. Katere prijazne besede znaš uporabljati?
4. Misliš, da te imajo prijatelji radi? Zakaj?

#### **Vprašanja o odnosih v vrtcu:**

5. Kaj ti je všeč v vrtcu? (želimo izvedeti o odnosih, ne o stvareh)
6. Se pogovarjaš z vzgojitelji in starši o tem, kaj je prav in kaj narobe? O čem se pogovarjaš?
7. Ali imamo pravila v vrtcu? Naštej 3. Zakaj imamo pravila?

#### **Vprašanja o odnosih v okolju:**

8. Ali ljudje uničujemo naravo? Kako jo uničujemo?
9. Ali ljudje skrbijo za naravo? Ali veš, kako skrbimo za naravo?
10. Nimajo vsi otroci na svetu hrane vsak dan. Čemu bi se bil pripravljn odpovedati, da bi jim pomagal?
11. Ali bi podaril svoje igrače? Ali si to že kdaj naredil?

## **Priloga B: Vprašalnik za starše**

### **1. Na katere vrednote ste najbolj pozorni pri vzgoji vašega otroka?**

**Izberite jih samo 5 in jih razvrstite od 1 do 5 (1 je najpomembnejša).**

kaj je prav in kaj narobe

kaj je dobro in kaj slabo

vljudnost in spoštovanje

ubogljivost

skrb za druge

pomoč drugim

radodarnost

odgovornost

sodelovanje

prijateljstvo

resnicoljubnost

samostojnost

delavnost

samozavest

odločnost

bistrost

razvijanje domišljije

ambicioznost

zdrav način življenja

šport

vera, religioznost

varčnost

zunanji izgled

### **2. Za katere od navedenih vrednot pričakujete, da se jih bo otrok naučil v vrtcu?**

kaj je prav in kaj narobe

kaj je dobro in kaj slabo

vljudnost in spoštovanje

ubogljivost

skrb za druge  
pomoč drugim  
radodarnost  
odgovornost  
sodelovanje  
prijateljstvo  
resnicoljubnost  
samostojnost  
delavnost  
samozavest  
odločnost  
bistrost  
razvijanje domišljije  
ambicioznost  
zdrav način življenja  
šport  
vera, religioznost  
varčnost  
zunanji izgled  
drugo

3. **Ali menite, da otrok dojame, ko ga vzgajate v vrednotah?** Da./Deloma./Ne.

4. **Na kakšen način (po vašem mnenju) svojim otrokom najbolj uspešno predajate moralne vrednote?**

Z zgodbami; z razlago, zakaj je vaš način obnašanja pravi; z dnevnimi pogovori z otrokom, ki vključujejo različne situacije njih samih ali drugih, s spodbujanjem svojih pričakovanj; z zgledom; drugo (opiši).

5. **Kako skušate sodelovati z vrtcem pri moralni vzgoji vašega otroka?**

6. **Ali menite, da so vaše vrednote podobne vrednotam vrtca?** Popolnoma./Skoraj popolnoma./Srednje./Bolj malo./Skoraj nič.

**7. Na kakšen način usklajujete razhajanja?**

## **Priloga C: Vprašalnik za vzgojitelje**

- 1. Izberi 5 vrednot, ki so zate najbolj pomembne in jih razvrsti od 1 do 5 (1 je najpomembnejša).**

Poštenost, pogum, pravičnost, spoštovanje, zaupanje, vera/religioznost, odgovornost, zvestoba, strpnost, razumevanje, prijateljstvo, prijaznost, modrost, znanje, zdrava pamet, resnicoljubnost, pozornost, ljubezen, srčnost, solidarnost, potrpežljivost, hvaležnost, pomoč, odpuščanje, samoobvladovanje, skrbnost, mir, sočutje, kreativnost, komunikacija

- 2. Koliko si pripravljen/a vložiti za poglobitev vrednot? (nič, malo, srednje, več, veliko)**
- 3. V kolikšni meri meniš, da pri svojem vzgojnem delu vrednote, ki so ti pomembne, posreduješ otrokom? (zelo, še kar, srednje, bolj malo, skoraj nič)**
- 4. V kolikšni meri je to posredovanje načrtovano? (popolnoma, skoraj popolnoma, srednje, bolj malo, skoraj nič)**
- 5. Katere vrednote želiš posredovati otrokom v predšolskem obdobju? Naštej 5 vrednot.**
- 6. Kateri je tvoj najbolj uspešen način predavanja moralnih vrednot?**  
Z zgodbami; z razlago, zakaj je tvoj način obnašanja pravi; z dnevnimi pogovori z otroki, ki vključujejo različne situacije njih samih ali drugih; z zgledom; drugo (opiši)
- 7. V kolikšni meri meniš, da so tvoje vrednote in vrednote staršev enake? (popolnoma enake, zelo podobne, podobne, manj podobne, skoraj čisto različne)**
- 8. V kolikšni meri vključuješ pogovor o vrednotah v delo s starši? (zelo, še kar, srednje, bolj malo, nič)**
- 9. Opiši najuspešnejši primer, kako si otrokom posredoval vrednoto! (Prosimo, opišite z detajli.)**
- 10. Kako usklajuješ različne poglede in razhajanja pri vrednotah s starši?**

11. **Ali meniš, da je v vaši ustanovi poskrbljeno za osebno rast zaposlenih v vrednotah?**  
(da; ne)
12. **Kako je v vaši ustanovi poskrbljeno za osebno rast zaposlenih v vrednotah?** Opišite z nekaj besedami.
13. **Ali imate zapisane vrednote, za katere se trudite v vašem vrtcu?** DA-ne
14. **Ali meniš, da v timu (vzgojiteljica in pomočnik) stremita k istim vrednotam?**  
(popolnoma, skoraj popolnoma, srednje, bolj malo, skoraj nič)



**Priloga D: Programi predšolskega izobraževanja na Univerzi v Mariboru, Univerzi v Ljubljani, Montessori inštitutu in Dokuz Eylül University, Turkey**

**1 Univerza v mariboru, visokošolski program Predšolska vzgoja**

<http://www.pef.um.si/205/predsolska+vzgoja>

**Visokošolski strokovni študijski program 1. stopnje Predšolska vzgoja**

Pridobljen strokovni naziv: **diplomirana vzgojiteljica/diplomirani vzgojitelj predšolskih otrok**, študij traja 3 leta oziroma 6 semestrov in se zaključi z diplomom. V času študija študenti pridobijo 180 ECTS.

Študijski program predvideva praktično usposabljanje v vseh treh letnikih. Obseg praktičnega usposabljanja znaša 660 ur oziroma 22 ECTS.

V okviru dodiplomskega študijskega programa Predšolska vzgoja bodo študentke in študenti pridobili naslednje splošne kompetence:

- sposobnost analize in sinteze ter predvidevanja rešitev ter posledic,
- sposobnost uporabe znanj v praksi,
- razvoj kritične in samokritične presoje,
- spretnosti komuniciranja in delovanja v timu,
- iniciativnost v procesu vseživljenjskega učenja,
- senzibilnost za okolje, kulturno in narodno identiteto,
- načrtovanje in izvajanje dejavnosti,
- razumevanje posameznika, njegovih vrednot in vrednostnih sistemov.

**Tabela 1: Število in poimenska navedba učnih enot**

Štev.	Učni predmeti	ECTS
<b>1. SEMESTER</b>		
1	Osnove metodologije pedagoškega raziskovanja	4
2	Teorija vzgoje	3
3	Predšolska pedagogika	7
4	Motorika otroka	5

5	Razvojna psihologija	6
6	Vokalno-instrumentalni praktikum I	3
7	Praktično usposabljanje 1	2
		Sk. 30
<b>2. SEMESTER</b>		
8	Didaktika	3
9	Slovenski jezik	5
10	Začetno naravoslovje	7
11	Vokalno- instrumentalni praktikum II	5
12	Pedagoška psihologija	3
13	Mladinska književnost	5
14	Praktično usposabljanje 2	2
		Sk. 30
<b>3. SEMESTER</b>		
15	Didaktika gibalno športne vzgoje	7
16	Didaktika spoznavanja naravnega okolja	7
17	Didaktika glasbene vzgoje	7
18	Didaktika plesne vzgoje	7
19	Praktično usposabljanje 3	2
		Sk. 30
<b>4. SEMESTER</b>		
20	Specialna pedagogika	5
21	Motorični praktikum	3
22	Didaktika uvajanja v družbeno okolje	7
23	Didaktika jezikovne vzgoje	7
24	Elementarni likovno pedagoški praktikum	3
25	Praktično usposabljanje 4	1
26	Praktično usposabljanje 5	4
		Sk. 30
<b>5. SEMESTER</b>		
27	Lutkovno-gledališka vzgoja	7
28	Didaktika tehnične vzgoje	4

29	Didaktika likovnih dejavnosti	7
30	Izbirni predmet - predmet iz sklopa I	4
31	Izbirni predmet - predmet iz sklopa II	4
32	Izbirni predmet - predmet iz sklopa III	3
33	Praktično usposabljanje 6	1
		Sk. 30
<b>6. SEMESTER</b>		
34	Didaktika matematike	5
35	Sociologija družine in predšolskega otroka	3
36	Izbirni predmet - predmet iz sklopa II	4
37	Izbirni predmet - predmet iz sklopa III	3
38	Praktično usposabljanje 7	1
39	Praktično usposabljanje 8	7
40	Diplomsko delo	7
		Sk. 30
<b>IZBIRNI PREDMETNI SKLOP I (notranje izbirni predmeti - predmeti stroke)</b>		
1	Uporabni psiholološki prijemi v predšolskem izobraževanju	4
2	Metodologija kvalitativnega in kvantitativnega pedagoškega raziskovanja	4
3	Otroška igra in navezanost	4
4	Otroci s posebnimi potrebami in gibalna terapija	4
5	Vzgojni koncepti v teoriji in praksi	4
6	Senzomotorika	4
7	Slovenska govorna besedila	4
8	Knjižna vzgoja	4
9	Dejavniki uspešnega poučevanja	4
10	Moralna vzgoja in etika	4
<b>IZBIRNI PREDMETNI SKLOP II (notranje izbirni predmeti - predmetne didaktike)</b>		
1	Jezikovne dejavnosti v vrtcu	4
2	Šport v doživljajski vzgoji	4
3	Plesna dramatizacija v vrtcu	4
4	Likovno izražanje in prostor	4

5	Glasbene dejavnosti v vrtcu	4
6	Igra in raziskovanje v naravnem okolju	4
7	Vloga odraslega pri otrokovem uvajanju v družbeno okolje	4
<b>IZBIRNI PREDMETNI SKLOP III (zunanji izbirni predmeti)</b>		
1	Poučevanje angleščine na predšolski stopnji	3
2	Učenje matematike skozi igro	3
3	Pedagoška komunikacija in partnerstvo med vrtcem, šolo in družino	3
4	Timsko delo v vrtcu in v šoli	3
5	Priprava in izvedba lutkovnega projekta – predstave	3
6	Govorne in jezikovne motnje pri otrocih	3
7	Interpretacija mladinskih književnih besedil	3
8	Instrumentalna igra – Orffova glasbila	3
9	Motorično nadarjeni otroci	3
10	Likovne dejavnosti v muzeju in galeriji	3

Izbirni predmeti izbirnih sklopov št. I (notranje izbirni predmeti – predmeti stroke) in III (zunanji izbirni predmeti) se bodo izvajali, če se bo prijavilo najmanj 15 študentov, izbirni predmeti izbirnega sklopa II (notranje izbirni predmeti – predmetne didaktike) se bodo izvajali, če se bo prijavilo najmanj 10 študentov. V primeru manjšega števila študentov od predlaganega, se bodo pri vseh izbirnih sklopih izbirni predmeti izvajali v obliki konzultacij.

## 2 Univerza v Ljubljani, Predšolska vzgoja

<https://www.pef.uni-lj.si/246.html>

Temeljni cilj programa je usposobiti študentke in študente za kakovostno vzgojno delo z mlajšimi otroki - predšolskimi in otroki v prvem razredu devetletne osnovne šole (Zakon o osnovni šoli, 1996) ter za sodelovanje z njihovimi starši, sodelavci in drugimi strokovnjaki.

Študenti predšolske vzgoje se v procesu izobraževanja seznanijo z različnimi pojmovanji otroštva in vzgoje ter pridobijo osnovna teoretična in praktična znanja iz posameznih področij dejavnosti v vrtcu (Kurikulum za vrtce, 1999). Diplomanti programa morajo znati komunicirati z otroki in odraslimi ter biti sposobni načrtovati, izvajati in kritično analizirati vzgojno delo. Izbirni predmeti programa spodbujajo študente, da se bolj poglobljeno usposobijo za tista področja dela v vrtcih, za katera imajo poseben interes in sposobnosti. Pomemben cilj študija je pridobitev temeljnih in široko transfernih znanj, ki bodo diplomantom omogočala, da si v procesu vseživljenjskega učenja sami iščejo vire in načine za pridobitev specifičnih znanj in veščin, ki jih potrebujejo pri delu.

### Podatki o študijskem programu

Ime:	PREDŠOLSKA VZGOJA
Vrsta:	prvostopenjski visokošolski strokovni študijski program
Trajanje:	3 leta
Število ECTS:	180

### *A - OBVEZNI SPLOŠNI PREDMETI*

1. [Inkluzivna vzgoja in izobraževanje](#)
2. [Izbrana poglavja iz filozofije](#)
3. [Motorika predšolskega otroka](#)
4. [Pedagoška metodologija](#)
5. [Predšolska pedagogika](#)
6. [Pedagoška psihologija](#)
7. [Razvojna psihologija](#)

8. [Slovenski jezik](#)
9. [Sociologija vzgoje](#)
10. [Šolska pedagogika z didaktiko](#)
11. [Teorija vzgoje](#)

#### ***B - OBVEZNI STROKOVNI PREDMETI***

- [Družboslovne študije](#)
- [Glasba](#)
- [Glasba v zgodnjem otroštvu](#)
- [Gibanje - Terenske vaje](#)
- [Jezik in književnost](#)
- [Likovna vzgoja](#)
- [Lutke, drama, mediji](#)
- [Medpredmetne povezave – projekti](#)
- [Otrok v družbi](#)
- [Plesno izražanje](#)
- [Začetno naravoslovje - biologija](#)
- [Začetno naravoslovje - fizika](#)
- [Začetno naravoslovje - kemija](#)
- [Tehnična vzgoja](#)
- [Zgodnje učenje matematike](#)

#### ***C - STROKOVNI IZBIRNI PREDMETI***

1. [Angleški jezik I. - strategije za učenje tujega jezika](#)
2. [Gibanje – metoda igre](#)
3. [Družinska pismenost](#)
4. [Igra in naravoslovje](#)
5. [Komunikacija z glasbo](#)
6. [Likovna ustvarjalnost](#)
7. [Lutkarstvo](#)
8. [Matematični izzivi v vrtcu](#)
9. [Matematika skozi angleščino](#)
10. [Medijska vzgoja](#)

11. [Medosebna komunikacija](#)
12. [Mladinska književnost](#)
13. [Narava v vrtcu, vrtec v naravi](#)
14. [Otroci v kraljestvu živali](#)
15. [Otrok z izkušnjo nasilja](#)
16. [Pedagoški govor v vrtcu](#)
17. [Plavanje](#)
18. [Planinstvo](#)
19. [Plesno gledališče](#)
20. [Raziskovanje na področju vzgoje in izobraževanja](#)
21. [Specialna pedagogika](#)
22. [Ustvarjalne tehnične delavnice](#)
23. [Vrtec – demokratična skupnost](#)

#### ***D - SPLOŠNI IZBIRNI PREDMETI***

1. [Angleški jezik II. - jezikovne zmožnosti](#)
2. [Atletske vsebine in igre z loparji v osnovni šoli](#)
3. [Gibanje - metoda igre za vsa življenjska obdobja](#)
4. [Gimnastične vsebine v osnovni šoli](#)
5. [Igre z žogo v osnovni šoli](#)
6. [Narava v vrtcu, vrtec v naravi](#)
7. [Oder PeF](#)
8. [Pedagoški govor v vrtcu](#)
9. [Pevski zbor III](#)
10. [Planinstvo](#)
11. [Razvoj, učenje in poučevanje v zgodnjem otroštvu](#)
12. [Splošna športna vzgoja](#)
13. [Ustvarjalne tehnične delavnice](#)

#### ***E- PRAKSA***

1. [Praksa v oddelku do 3. leta](#)
2. [Praksa v 1. razredu osnovne šole](#)
3. [Praksa v oddelku od 3. do 6. leta](#)

***F - DIPLOMSKI PROJEKT***

1. [Diplomski projekt](#)



### **3 Montessori izobraževanje za vzgojitelja otrok v starosti od rojstva do treh let**

(<http://www.montessori-institut.si/dejavnostiizobrazevanjadaljsa.html>)

Izobraževanje organizira montessori inštitut v sodelovanju s Seton Montessori institute iz Chicaga ZDA ter zunanjimi predavatelji in slovenskimi predavatelji.

Trajanje: eno leto in pol

Število ur: 440 ur predavanj, 230 ur izdelava študijskih nalog

Pogoji za vpis v študijski program:

- osebni pogovor pred vpisom
- informativno srečanje
- izdelava portfolia,
- paraprofesionalno izobraževanje v pedagogiki montessori
- pridobljena višja ali visokošolska izobrazba (v primeru končane srednje šole je potrebno opraviti določeno število ur dodatnega izobraževanja za osebno rast)

Predmeti oz. predavanja:

- Pedagogika montessori
- Otrokov razvoj
- Oblikovanje in priprava okolja
- Opazovanja
- Upravljanje
- Vodenje programa in skupine
- Otrok v družini in skupnosti
- Osebna rast in razvoj

Obveznosti študenta:

- Obvezna prisotnost na predavanjih in vajah
- Študij literature
- Časovni trakovi: prenatalen, motorični (fina in groba motorika), kognitiven, jezikovni (receptivni, ekspresivni), socialni (izražanje čustev, interakcija s seboj, okolico in z drugimi), prehrambeni

- Izdelava materialov montessori
- Seminarska naloga o simbiozi in teorijah razvoja
- Izdelava priročnikov: otrokov razvoj, vodenje vrtca z montessori vzgojnim programom, Okolje in dejavnosti, Opazovanja
- Analiza okolja
- Praksa (200 ur in vodenje opazovalnih listov)
- Obiski drugih vrtcev
- Opazovanje otrok v štirih različnih starostnih obdobjih (0-36 mesecev)
- Projekt
- Samoevalvacija

Pridobljeni naziv po končanem študiju:

Montessori pedagog za otroke v starosti od rojstva do 3 let

Montessori izobraževanje študentu omogoči mnogo informacij in pomaga razviti spretnosti, ki jih pedagog potrebuje za svojo pripravo pri delu z otroki v zelo zgodnjem obdobju življenja. Naloge, ki jih dobi na izobraževanju pomagajo poglobiti znanje o montessori vzgoji, o potrebah otrok ter utrditi sposobnosti opazovanja, oblikovanja okolja in vodenja skupine otrok.

Študijski program se izvaja kot možnost dodatnega izobraževanja za vzgojitelje ali starše. Med načini in oblikami študija so vključena predavanja, vaje, seminarske naloge, projektne naloge, timsko delo, praksa, opazovanja, izdelovanje materialov.

### **Predavanja, ki temeljijo na poudarku etičnih vrednot**

- Susan Tracy: The Family Relationships (3,5 ure)
- Susan Tracy: Role of the adult and staying calm as a teacher (2 uri)
- Susan Tracy: Freedom and limits: Children and discipline (3,5 ure)
- Ulrich Steenberg: »Njihovo oko mora biti šolano ...« in »Odrasel mora biti ponižen in se učiti od otroka, kako postati velik.« Samopodoba in naloge pedagoga montessori (3,5)
- Ulrich Steenberg: »«Kaj je svoboda?» Svoboda – odgovornost – avtonomija kot cilji in pot pedagogike montessori (2 uri)

- Ulrich Steenberg: »O življenju se lahko učimo tiho.« S pomočjo iger in vaj tišine priti do smisla (1,5 ure)
- Anna Perry: Profesionalnost in nenehna osebna rast ter izobraževanje (3,5 ure)
- Melita Kordeš Demšar: Duhovni razvoj otroka (0,5 ure)
- Carolina Gomez del Valle: Montessori filozofija: opazovanja (3,5 ure)
- Carolina Gomez del Valle: Montessori filozofija: odrasli (3,5 ure)
- Ester Fabiani: Svoboda in disciplina (3,5 ure)
- Rosemary Quaranta: Montessori philosophy and pedagogy (3,5 ure)
- Rosemary Quaranta: Being a teacher in a montessori classroom (3,5 ure)
- Melita Kordeš Demšar, Neža Le Roux, Loreto Maria Wille: Komponente skupine otrok prvega starostnega obdobja (8 ur)

### **Montessori izobraževanje za vzgojitelja otrok v starosti od 2,5 do 6 let**

(<http://www.montessori-institut.si/dejavnostiizobrazevanjadaljsa.html>)

Izobraževanje organizira montessori inštitut v sodelovanju s Seton Montessori institute iz Chicaga ZDA ter zunanjimi predavatelji in slovenskimi predavatelji. Izobraževanje poteka deloma v slovenskem in angleškem jeziku. Za dokončanje študija morajo imeti študenti opravljene vse predpisane obveznosti. Za mednarodno priznano izobraževanje se je potrebno dodatno udeležiti prakse v Seton School Chicago. Praksa traja 3 tedne.

Trajanje: eno leto in pol

Število ur: 420 ur predavanj, 230 ur izdelava študijskih nalog

Pogoji za vpis v študijski program:

- osebni pogovor pred vpisom
- informativno srečanje
- izdelava portfolia,
- paraprofesionalno izobraževanje v pedagogiki montessori
- pridobljena višja ali visokošolska izobrazba (v primeru končane srednje šole je potrebno opraviti določeno število ur dodatnega izobraževanja za osebno rast)

Predmeti oz. predavanja:

- Pedagogika in filozofija montessori
- Opazovanja (teorija, hospitacije in demonstracijski razred)
- Otrokov razvoj
- Področje vsakdanjega življenja
- Področje zaznavanja
- Področje jezika
- Področje družboslovnih in naravoslovnih znanosti
- Področje matematike
- Umetnost in šport
- Vodenje oddelka
- Odnos med starši in vzgojiteljem
- Upravljanje vrtca

Obveznosti študenta:

- Obvezna prisotnost na predavanjih in vajah (90%)
- Študij literature
- Izdelava materialov montessori
- Časovni trak pedagogov
- Seminarska naloga o simbiozi in teorijah razvoja
- Izdelava priročnikov: vsakdanje življenje, zaznavanje, matematika, jezik, znanost, umetnost, šport, uprava
- Analiza okolja
- Praksa (200 ur in vodenje opazovalnih listov)
- Obiski drugih vrtcev
- Študija otroka
- Opazovanje otrok v štirih različnih starostnih obdobjih (0-36 mesecev)
- Samoevalvacija

Montessori izobraževanje študentu omogoči mnogo informacij in pomaga razviti spretnosti, ki jih pedagog potrebuje za svojo pripravo pri delu z otroki v zgodnjem obdobju življenja. Naloge, ki jih dobi na izobraževanju, pomagajo poglobiti znanje o montessori vzgoji, o potrebah otrok ter utrditi sposobnosti opazovanja, oblikovanja okolja in vodenja skupine otrok.

Študijski program se izvaja kot možnost dodatnega izobraževanja za vzgojitelje ali starše. Med načini in oblikami študija so vključena predavanja, vaje, seminarske naloge, projektne naloge, timsko delo, praksa, opazovanja, izdelovanje materialov.

Predavanja, ki temeljijo na poudarku etičnih vrednot

- Loreto Maria Wille: Značilnosti okolja montessori (svoboda, struktura in red, lepota, razvoj skupnosti) (8 ur)
- Jennifer Nolan: Kaj pomeni biti montessori (1 ura)
- Jennifer Nolan: Skrb zase, skrb za sočloveka, skrb za okolje, vljudnost in spoštovanje, tišina (24 ur)
- Susan Tracy: Filozofija Montessori (svoboda, moralni čut, naravni zakoni čustvenega in duhovnega življenja) (16 ur)
- Susan Tracy: Socialni in čustveni razvoj otroka (8 ur)
- Susan Tracy: Disciplina (4 ure)
- Melita Kordeš Demšar: Vzgoja za mir (4 ure)
- Melita Kordeš Demšar: Duhovni razvoj otroka (4 ure)

#### 4 Dokuz Eylül University, Turkey

Web site: [www.deu.edu.tr](http://www.deu.edu.tr)

Name Of The Study Programme: Okul Öncesi Öğretmenliği-Preschool Teacher Education

Web Site to the Study Programme: [http://www.deu.edu.tr/ders-katalog/2015-2016/eng/bolum\\_1095\\_eng.html](http://www.deu.edu.tr/ders-katalog/2015-2016/eng/bolum_1095_eng.html)

ECTS: 240 credit points

Admission Requirements: High school diploma, placement through a nation-wide Student Selection Examination..

Duration of the study: 4 Years

Names of all the courses (obligatory and electives):

#### **Course Structure Diagram with Credits**

Academic Plan consists of 52 compulsory and 15 elective courses. The ratio of compulsory courses to elective courses in the curriculum is 180 / 60 ECTS.

T: Theoretical P: Practice L: Laboratory

B: Spring Semester G: Fall Semester H: Full Year

#### **1 .Semester:**

Semester	No	Course Unit Code	Course Unit Title	Course Unit Type	TP	LECTS
G	1	<a href="#">ATA</a> <a href="#">1001</a>	PRINCIPLES OF ATATURK AND HISTORY OF THE TURKISH REVOLUTION I	REQUIRED	2	002
G	2	<a href="#">BİL</a> <a href="#">1001</a>	COMPUTER I	REQUIRED	2	204
G	3	<a href="#">EGİ</a> <a href="#">1025</a>	INTRODUCTION TO EDUCATIONAL SCIENCES	REQUIRED	3	004
G	4	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">1001</a>	INTRODUCTION TO EARLY CHILDHOOD EDUCATION	REQUIRED	3	005
G	5	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">1003</a>	HUMAN ANATOMY AND PHYSIOLOGY	REQUIRED	3	005
G	6	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">1005</a>	PSYCHOLOGY	REQUIRED	2	005
G	7	<a href="#">TRÖ</a> <a href="#">1005</a>	TURKISH I: WRITTEN EXPRESSION	REQUIRED	2	002

		<a href="#">1011</a>				
		<a href="#">YDA</a>				
G	8	<a href="#">1003</a>	FOREIGN LANGUAGE I (GERMAN)	REQUIRED	3	003
		<a href="#">YDF</a>				
G	9	<a href="#">1003</a>	FOREIGN LANGUAGE I (FRENCH)	REQUIRED	3	003
		<a href="#">YDİ</a>				
G	10	<a href="#">1003</a>	FOREIGN LANGUAGE I (ENGLISH)	REQUIRED	3	003
G	0	-	ELECTIVE COURSE	ELECTIVE	-	- - -6
TOTAL:						30

## 2. Semester:

SemesterNo	Course Unit Code	Course Unit Title	Course Unit Type	TPLECTS
		PRINCIPLES OF ATATURK AND		
	<a href="#">ATA</a>	HISTORY OF THE TURKISH		
B	1	<a href="#">1002</a> REVOLUTION II	REQUIRED	2 002
	<a href="#">BİL</a>			
B	2	<a href="#">1002</a> COMPUTER II	REQUIRED	2 204
	<a href="#">EGİ</a>			
B	3	<a href="#">1004</a> EDUCATIONAL PHILOSOPHY	REQUIRED	2 003
	<a href="#">OKÖ</a>	MATERNAL AND CHILD HEALTH AND		
B	4	<a href="#">1002</a> FIRST AID	REQUIRED	3 0012
	<a href="#">RPD</a>			
B	5	<a href="#">1016</a> EDUCATIONAL PSYCHOLOGY	REQUIRED	3 004
	<a href="#">TRÖ</a>			
B	6	<a href="#">1012</a> TURKISH II: ORAL EXPRESSION	REQUIRED	2 002
	<a href="#">YDA</a>			
B	7	<a href="#">1002</a> FOREIGN LANGUAGE II (GERMAN)	REQUIRED	3 003
	<a href="#">YDF</a>			
B	8	<a href="#">1002</a> FOREIGN LANGUAGE II (FRENCH)	REQUIRED	3 003
	<a href="#">YDİ</a>			
B	9	<a href="#">1002</a> FOREIGN LANGUAGE II (ENGLISH)	REQUIRED	3 003

B	0	-	ELECTIVE COURSE	ELECTIVE	-	-	-	6
TOTAL:								30

### 3 .Semester:

SemesterNo	Course Unit Code	Course Unit Title	Course Unit					
			Type	TPLECTS				
G	<a href="#">EPÖ</a> <a href="#">2007</a>	HISTORY OF TURKISH EDUCATION	REQUIRED	2 0 0 3				
G	<a href="#">EPÖ</a> <a href="#">2013</a>	PRINCIPLES AND METHODS OF TEACHING	REQUIRED	3 0 0 4				
G	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">2001</a>	MATERNAL AND CHILD NUTRITION	REQUIRED	2 0 0 5				
G	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">2003</a>	DEVELOPMENT IN EARLY CHILDHOOD I	REQUIRED	3 0 0 5				
G	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">2005</a>	CREATIVITY AND EDUCATION	REQUIRED	2 2 0 6				
G	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">2007</a>	PLAY DEVELOPMENT IN CHILDHOOD	REQUIRED	2 0 0 3				
G	0	-	ELECTIVE COURSE	ELECTIVE	-	-	-	4
TOTAL:								30

### 3 .Semester: Elective Course

SemesterNo	Course Unit Code	Course Unit Title	Course Unit	
			Type	TPLECTS
G	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">2011</a>	ELECTIVE COURSE(CHILD ASSESSMENT TECHNIQUES)	ELECTIVE	3 0 0 4
G	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">2013</a>	ELECTIVE COURSE(CURRICULUM DEVELOPMENT IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION)	ELECTIVE	3 0 0 4

### 4. Semester:



Semester	No	Course	Course Unit Title	Course Unit	
		Unit Code		Type	TPLECTS
B	1	<a href="#">EPÖ</a> <a href="#">2034</a>	EDUCATIONAL SOCIOLOGY	REQUIRED	2 0 0 3
B	2	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">2002</a>	DEVELOPMENT IN EARLY CHILDHOOD II	REQUIRED	3 0 0 4
B	3	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">2004</a>	CHILDREN'S LITERATURE	REQUIRED	2 0 0 4
B	4	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">2006</a>	MATHEMATICS EDUCATION	REQUIRED	3 0 0 4
B	5	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">2008</a>	CHILD MENTAL HEALTH	REQUIRED	3 0 0 4
B	6	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">2010</a>	DRAMA	REQUIRED	2 2 0 5
B	7	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">2012</a>	TEACHING TECHNOLOGIES AND MATERIAL DESIGN	REQUIRED	2 2 0 6
B	0	-	ELECTIVE COURSE	ELECTIVE	- - - 0
TOTAL:					30

### 5 .Semester:

Semester	No	Course	Course Unit Title	Course Unit	
		Unit Code		Type	TPLECTS
G	1	<a href="#">EYD</a> <a href="#">3003</a>	CLASSROOM MANAGEMENT	REQUIRED	2 0 0 3
G	2	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">3001</a>	TEACHING PHYSICAL EDUCATION AND GAMES	REQUIRED	2 2 0 3
G	3	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">3003</a>	MUSIC EDUCATION I	REQUIRED	1 2 0 3
G	4	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">3005</a>	SCIENCE EDUCATION	REQUIRED	2 2 0 3
G	5	<a href="#">OKÖ</a>	VISUAL ARTS EDUCATION	REQUIRED	2 2 0 3

		<a href="#">3007</a>				
		<a href="#">OKÖ</a>				
G	6	<a href="#">3009</a>	SPECIAL TEACHING METHODS I	REQUIRED	2	2 0 5
		<a href="#">OKÖ</a>				
G	7	<a href="#">3011</a>	SCHOOL EXPERIENCE	REQUIRED	1	4 0 7
		<a href="#">OKÖ</a>				
G	8	<a href="#">3013</a>	SCIENTIFIC RESEARCH METHODS	REQUIRED	2	0 0 3
G	0	-	ELECTIVE COURSE	ELECTIVE	- - -	0
TOTAL:						30

### 6. Semester:

Semester	No	Course Unit Code	Course Unit Title	Course Unit Type	TPLECTS
		<a href="#">EPÖ</a>			
B	1	<a href="#">3010</a>	MEASUREMENT AND EVALUATION	REQUIRED	3 0 0 4
		<a href="#">İST</a>			
B	2	<a href="#">3012</a>	STATISTICS	REQUIRED	2 0 0 3
		<a href="#">OKÖ</a>			
B	3	<a href="#">3002</a>	SPECIAL TEACHING METHODS II	REQUIRED	2 2 0 5
		<a href="#">OKÖ</a>			
B	4	<a href="#">3004</a>	MUSIC EDUCATION II	REQUIRED	2 2 0 3
		<a href="#">OKÖ</a>			
B	5	<a href="#">3006</a>	MATERIAL DEVELOPMENT	REQUIRED	2 2 0 5
		<a href="#">OKÖ</a>			
B	6	<a href="#">3008</a>	EFFECTIVE COMMUNICATION	REQUIRED	3 0 0 3
		<a href="#">OKÖ</a>			
B	7	<a href="#">3012</a>	SOCIAL SERVICE PRACTICES	REQUIRED	1 2 0 4
		<a href="#">ÖEB</a>			
B	8	<a href="#">3002</a>	SPECIAL EDUCATION	REQUIRED	2 0 0 3
B	0	-	ELECTIVE COURSE	ELECTIVE	- - - 0
TOTAL:					30

**7 .Semester:**

SemesterNo	Course Unit		Course Unit Title	Course Unit		
	Code			Type	TP	LECTS
G	1	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">4001</a>	PARENTS EDUCATION	REQUIRED	2	004
G	2	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">4003</a>	TEACHING PRACTICE I	REQUIRED	2	6010
G	3	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">4005</a>	RESEARCH PROJECT I	REQUIRED	1	205
G	4	<a href="#">RPD</a> <a href="#">4013</a>	GUIDANCE	REQUIRED	3	004
G	0	-	ELECTIVE COURSE	ELECTIVE	-	-7
TOTAL:						30

**7 .Semester: Elective Course**

SemesterNo	Course Unit		Course Unit Title	Course Unit		
	Code			Type	TP	LECTS
G	1	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">4007</a>	ELECTIVE COURSE(EARLY CHILDHOOD CURRICULUMS IN TURKEY AND IN THE WORLD)	ELECTIVE	2	003
G	2	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">4009</a>	ELECTIVE COURSE(PREPARATION TO ELEMENTARY EDUCATION FOR THE CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS)	ELECTIVE	2	003
G	3	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">4011</a>	ELECTIVE COURSE(EVALUATION AND ASSESSMENT TECHNIQUES OF CHILD DEVELOPMENT)	ELECTIVE	2	003
G	4	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">4013</a>	ELECTIVE COURSE(ART ACTIVITIES IN CHILDHOOD)	ELECTIVE	2	003
G	5	<a href="#">SGK</a> <a href="#">4001</a>	ELECTIVE COURSE(HISTORY OF THOUGHT AND CIVILIZATION)	ELECTIVE	3	004
G	6	<a href="#">SGK</a>	ELECTIVE COURSE (CHILDREN'S LAW)	ELECTIVE	3	004

**8. Semester:**

SemesterNo	Course Unit		Course Unit	
	Code	Course Unit Title	Type	TPLECTS
B	1	<a href="#">EYD</a> <a href="#">4002</a> TURKISH EDUCATIONAL SYSTEM AND SCHOOL MANAGEMENT	REQUIRED	2 0 0 3
B	2	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">4002</a> PREPARATION TO ELEMENTARY EDUCATION AND ELEMENTARY CURRICULUMS	REQUIRED	2 0 0 4
B	3	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">4004</a> RESEARCH PROJECT II	REQUIRED	1 2 0 6
B	4	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">4008</a> ELECTIVE COURSE(TEACHING PRACTICE II)	REQUIRED	2 6 0 10
B	0	- ELECTIVE COURSE	ELECTIVE	- - - 7
TOTAL:				30

**8 .Semester: Elective Course**

SemesterNo	Course Unit		Course Unit	
	Code	Course Unit Title	Type	TPLECTS
B	1	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">4010</a> ELECTIVE COURSE(SEXUAL HEALTH KNOWLEDGE)	ELECTIVE	3 0 0 4
B	2	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">4012</a> ELECTIVE COURSE(MUSIC ACTIVITIES IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION)	ELECTIVE	3 0 0 4
B	3	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">4014</a> ELECTIVE COURSE(CREATIVE DRAMA ACTIVITIES IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION)	ELECTIVE	3 0 0 4
B	4	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">4016</a> ELECTIVE COURSE(SOCIAL SKILLS EDUCATION IN EARLY CHILDHOOD)	ELECTIVE	2 0 0 3
B	5	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">4018</a> ELECTIVE COURSE(EDUCATIONAL ETHICS)	ELECTIVE	2 0 0 3

B	6	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">4020</a>	ELECTIVE COURSE(CHILDREN AT RISK)	ELECTIVE	2003
B	7	<a href="#">OKÖ</a> <a href="#">4022</a>	ELECTIVE COURSE(FOREIGN LANGUAGE EDUCATION IN EARLY CHILDHOOD)	ELECTIVE	2003

**Priloga F: Učni načrti predmetov na področju etike, morale, vrednot itd.**

**1 Moralna vzgoja in etika, Univerza v Mariboru**

OPIS PREDMETA / SUBJECT SPECIFICATION	
<b>Predmet:</b>	Moralna vzgoja in etika
<b>Subject Title:</b>	Moral education and ethics

Študijski program Study programme	Študijska smer Study field	Letnik Year	Semester Semester
Predšolska vzgoja Pre-school Education		3	zimski Autumn

Univerzitetna koda predmeta / University subject code:

--

Predavanja Lectures	Seminar Seminar	Sem. vaje Tutorial	Lab. vaje Lab. work	Teren. vaje Field work	Samost. delo Individ. work	ECTS
15	15		15		75	4

Nosilec predmeta / Lecturer:

Boris Vezjak

Jeziki /

Languages:

Predavanja /

Lecture:

slovenski/Slovene

Vaje / Tutorial:

slovenski/Slovene

**Pogoji za vključitev v delo oz. za opravljanje študijskih obveznosti:** Prerequisites:

Ni pogojev.

None.

**Vsebina:**

**Contents (Syllabus outline):**

Predmet Moralna vzgoja in etika se ukvarja z različnimi moralnimi implikacijami v teoriji vzgoje in njeni praksi. Sokrat je trdil, da cilj

The course on Moral education and ethics considers various moral implications for educational theory and practice. Socrates

vzgoje ni v doseganju razuma, temveč tudi v doseganju Dobrega. Struktura in vsebina predmeta je posvečena naslednjih sklopom: (a) moralni značaj poučevanja: različna pojmovanja pouka kot dejavnosti imajo različne implikacije za moralno vzgojo tako na delovnem mestu učitelja kot za vzgojo otrok; (b) moralna teorija: različni pristopi velikih moralnih filozofov, ko gre za vprašanja objektivnosti in moralnih norm lotevali; (c) sodobne moralne teorije sledijo poglavitnim potezam aktualne moralne in družbene razprave, s posebnim poudarkom na emotivizmu, utilitarizmu, deontologiji, etiki vrline, liberalizmu in komunitarizmu; (d) vzgoja za vrednote: kaj so vrednote, ali so objektivne ali subjektivne, katere vrednote so pomembne za vzgojo; (e) moralnost in moralna vzgoja: kaj so moralne vrednote? So učitelji v vrtcu moralni vzgojitelji? Če so, kakšna je dobra oblika moralne vzgoje? Poudarek bo na predstavitvi vzgoje za vrline in etike vrline; (f) kaj so posledice normativne narave vzgoje, ko obravnavamo vprašanje reda in discipline v vrtcu in v širše v družbi: vprašanje avtoritete in odgovornosti. Predstavljeni so različni pristopi glede na avtoritaren, paternalističen, liberalen, libertaren in druge pristope, zadevajoč disciplino in svobodo.

claimed that the aim of education is not only to be intelligent but to be good as well. The structure and the content of the course is dedicated to the following issues: (a) the moral character of teaching: different conceptions of teaching as an activity would seem to have diverse implications for moral education, both in the professional role of the teacher and in moral education of children; (b) ethical theory: the great moral philosophers diversly attempted to grapple with the problem of the objectivity or otherwise of moral values; (c) contemporary moral theories attempt to trace the main contours of current moral and social debate with specific reference to such conceptions as emotivism, utilitarianism, deontology, virtue ethics, liberalism and communitarianism; (d) values education: what are values and are they objective or subjective ? What kinds of values are of educational significance?; (e) morality and moral education: what are moral values ? Are teachers in kindergarten moral educators ? If so, what is the proper form of moral education? The stress is given on character education and virtue ethics; (f) what are the implications of the normative character of education for questions of order and discipline in kindergarten and wider society, concerning authority and responsibility? Various approaches in relation to authoritarian, paternalist, liberal, libertarian and other conceptions of discipline and freedom will be

presented.

**Temeljni študijski viri / Textbooks:**

- R. Kroflič, Med poslušnostjo in odgovornostjo: procesno-razvojni model moralne vzgoje, Vija, Ljubljana 1999.
- F. Klampfer, Etiški pojmovnik za mlade, Aristej, Šentilj 2003.
- Z. Medveš, Z. Kodelja (ur.), Vzgoja v javni šoli, Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana 1991.
- Aristotel, Nikomahova etika, Slovenska Matica, Ljubljana 1994.
- W. J. Bennett, Moralne vrednote za mlade : zgodbe, ki pomagajo oblikovati lastni svet vrednot, Učila, Tržič 2004.

**Cilji:**

Poglavitni cilj je v vpeljavi študentov v samostojno obravnavo in razumevanje ključnih moralnovzgojnih tem in pojmov. Študente se navaja na avtonomno delo ob interpretaciji moralnih vprašanj, prepoznavanje moralnih rešitev, kot tudi na analitično branje relevantnih besedil.

**Objectives:**

The main aim is to provide students the comprehension of key themes and concepts in moral education. Students will be accustomed to work autonomously on interpretation of moral issues and recognizing moral solutions as well as analytical reading of relevant texts.

**Predvideni študijski rezultati:**

**Znanje in razumevanje:**

Študent pridobi znanja iz osnovnih vzgojnih vprašanj znotraj področja moralne vzgoje, pa tudi ključnih moralnih in etičnih pojmov.

Študent pridobi kompetence za samostojno razmišljanje o teh problemih in prenašanje znanja ali poučevanje.

**Intended learning outcomes:**

**Knowledge and Understanding:**

Student gains knowledge of basic educational issues within the field of moral education as well as the key moral or ethical concepts.

Student develops his competences for individual thinking about these issues and transferring the knowledge or teaching others.



<p>Prenesljive/ključne spretnosti in drugi atributi:</p> <p>Sposobnost razpravljanja o poglavitnih temah iz področja moralne vzgoje ali vrednot in njenih filozofskih podlagah.</p> <p>Sposobnost skrbne interpretacije in primerjave različnih stališč glede moralnih vrednot in vzgoje.</p> <p>Sposobnost uporabljati in razumeti terminologijo in koncepte v navedenem področju.</p> <p>Sposobnost moralnega poučevanja otrok.</p>	<p>Transferable/Key Skills and other attributes:</p> <p>Ability to discuss some major topics in moral education or values and its philosophical background.</p> <p>Ability for careful interpretations and comparison of variety of views, concerning moral values and education.</p> <p>Ability to use and comprehend terminology and concepts in the field.</p> <p>Ability and knowledge for moral education of children.</p>
---	---

**Metode poučevanja in učenja:**

**Learning and teaching methods:**

<p>Poudarek ni le za formalni izvedbi predavanj, temveč tudi na interaktivnih poučevalnih strategijah, kot so skupinske razprave in individualno delo doma. Študente se vzpodbuja, da na teh debatah raziskujejo probleme in nadgrajujejo svoje razumevanje.</p>	<p>The focus is not just toward formal lectures but also interactive teaching strategies, such as group sessions, debate and individual home work. Students will be encouraged to use these sessions for problem exploration, discussion and the enhancement of understanding.</p>
--	--

**Načini ocenjevanja:**

Delež (v %) / **Assessment:**

Weight (in %)

Pisni zpit	<b>100%</b>	Written exam:
------------	-------------	---------------

## 2 Učenje za različnost in socialno pravičnost, Univerza na Primorskem

Število ECTS kreditnih točk: 6

Vrsta predmeta: Izbirni

Cilji:

- Študent/ka razume družbeno pogojenost ohranjanja socialne neenakosti in izključevanja
- Študent/ka razume delovanje principov moči pri oblikovanju in ohranjanju družbene neenakosti
- Študent/ka razvija sposobnost kritičnega prepoznavanja diskriminatornih stališč, sporočil in vedenj

Splošne kompetence:

- Sposobnost za sintetično, analitično, ustvarjalno mišljenje ter reševanje problemov.
- Interdisciplinarno povezovanje vsebin.
- Razumevanje individualnih vrednot in vrednotnih sistemov, občutljivost za profesionalno-etična vprašanja.
- Prepoznavanje in upoštevanje individualnih potreb in drugih razlik med otroki (v osebnostnih lastnostih, sposobnostih, zmožnostih, kognitivnih stilih, družinskem oz. socialno-kulturnem okolju ...) pri vzgojnem delu.
- Poznavanje in razumevanje socialnih sistemov (posebej procesov v vzgoji in izobraževanju).

Predmetnospecifične kompetence:

- Študent/ka razvija sposobnost prepoznavanja diskriminatornih stališč, sporočil in vedenj v družbi
- Študent/ka razvija sposobnost prepoznavanja diskriminatornih stališč, sporočil in vedenj v vzgojno izobraževalnem procesu
- Študent/ka spoznava mehanizme in pristope za zagotavljanje socialno inkluzivnega okolja
- Študent/ka razume transformacijo nivojev delovanja za zagotavljanje aktivne socialne inkluzije

Opis vsebine:

- Cilji in načela oblikovanja multikulturnega in socialno pravičnega kurikula
- Razvoj demokratičnih principov in spodbujanje kulturnega pluralizma
- Definiranje multikulturnega in multijezikovnega izobraževanja, v kontekstu na otroka osredinjene vzgoje in izobraževanja
- Vodila in strategije razvojno, individualno in kulturno primerne spremljanja otrokovega razvoja in učenja
- Družbena pogojenost raznolikosti in enakosti ( spol, rasa, socialno ekonomski status, veroizpoved)
- Raznolikost in socialno izključevanje
- Kontekstualizacija in problematiziranje vprašanja družbene moči v povezavi s problemom socialnega izključevanja
- Nivoji delovanja in angažiranja v kontekstu multikulturne vzgoje in izobraževanja
- Prepoznavanje vloge in delovanja subjektivnih teorij učiteja/ vzgojitelja
- Prepoznavanje mehanizmov delovanja prikritega kurikula v kontekstu socialnega izključevanja, vključevanja
- Kritično prepoznavanje diskriminatornih stališč, sporočil, vedenj, delovanj- stereotipov in predsodkov pri sebi in v širši družbi
- Kritično prepoznavanje diskriminatornih stališč, sporočil, vedenj, delovanj- stereotipov in predsodkov kontekstu vzgojno izobraževalnega procesa
- Načela in principi spodbudne interakcije vzgojitelja/ učitelja z otroki ob razumevanju in spoštovanju njihovega socialnega, kulturnega, jezikovnega in religioznega porekla
- Načela in principi uspešne komunikacije z učenci, razvoja pozitivne skupinske klime ter dobrih odnosov z učenci in med njimi samimi
- Socialne veščine, postopki in načela svetovalnega pogovora in dela z otroki
- Načela in principi razvojno, individualno in kulturno primerne učnega okolja- odsev raznolikosti, kritične refleksije, iniciativnosti, angažiranosti, zagovorništva
- Strategije za soočanje z neprimernim vedenjem, agresivnostjo in konflikti
- Vzpostavlanje etičnih okvirov profesionalnega delovanja in upoštevanje le- teh